

1014. m. B.

omnia ad maiorem Dei Deique
gloriam Amen. Deo gratias. alleluia

Ling. lat. ^{648.}
~~532~~ ^m

Ling. Latina.

Gram. Progym.

Pg. 314. 316.

JACOBI PONTANI
DE SOCIETATE
IESV.

PROGYMNASMA-
TVM LATINITATIS.

S I V E

DIALOGORUM SELECTO-
RUM LIBRI DUO CUM NO-
TIS ET INDICE.

*Ad usum primæ & secundæ Scholæ
Grammatices.*

EDITIO DECIMA NONA.

*Cum Gratia, & Privilegio Sacrae Cas. Majestatis;
Et facultate Superiorum.*

D I L I N G E.

Typis & Sumptibus JOANNIS CASPARI BENCARD;
Bibliopolæ Academici.

ANNO M. DCCXII.

BIBLIOTHECA

REGIA

MONACENSIS.

ILLVSTRIBVS

GENEROSIS, NOBILIBUS, HONESTO LOCO NATIS

Adolescentulis per Gymnasia, Societatis JESU Grammaticæ studiosis.

JACOBUS PONTANUS EX

eadem Societate JESU.

S. P. D.

ACCEDÆ MONIORVM
Regem Agesilaum, & parentem philosophiæ Socratem, aliquando domi cum pueris suis egitasse ludibundos in arundine scriptum lego. Quod factum si quispiam in tam gravibus fortitudinēque, ac sapientiæ laude præstantibus viris ad levitatem potius, quàm ad pietatem, & ad illum dulcissimum affectum, quē erga natos, præsertim teneros ac pusillos natura parentibus jussit, referendum putabit, non falsò ipse levis, parùmque in sententia dicenda prudens habebitur. Hac Agesilaus ipsemet, videte, quàm urbanè

A 2

banè docuerit. Prætereuntem fortè ami-
cum & novitatem rei admirantem, advo-
cans rogavit, ne cui antè narrare vellet,
quod improvise aspexisset, quàm ipse quo-
que legitimos liberos quasivisset. Ex quo
discere hominem cupiebat, quòd ipse tum
sentiret, illum similiter; cùm tempus ve-
nisset sensurum esse: & neminem scire sa-
tis posse, quo pacto afficerentur parentes er-
ga liberos, cui ipsi ut pater vocaretur, non-
dum contigisset. Dicit aliquis, quorsum
tendit hæc tam festina commemoratio? quid
tibi tam suavi exemplo petis? Quid peram?
Hoc ceriè: Præceptores, eosque potissimùm,
qui nulla mercede Præceptores sunt, paren-
tes alios numerari oportere: qui quod ge-
nitum est, de integro, ac multò nobilius
gignunt: quoniam paulùm distantes à con-
ditione belluarum, homines, id est, DEO
proximos efficiunt. Nec ulla mater ullo in
saeculo tam florenti specie sobolem parvum de-
dit, quàm formosiores probatissimi Præ-
ceptoris industria procreavit. Atque ut
soli norunt, quomodo affecti sint erga filios,
qui suo eos satum concepitq; ediderunt, sic so-
li Doctores ac magistri sciunt, quanto perè,
& quàm sanctè ac divinè diligant, quos
erudien-

erudiendos susceperunt : quorum causa
ipsimet repuerascere , seseque ad angustos
illorum capus demittere , discantibus blan-
diri , & ut brevi comprehendam , ita eos
tractare non dedignantur , quasi cum ipsis
in arundine longa obequitarent. Omnis
autem eorum labor , omnis cura & solici-
tudo in filiorum suorum animis fingendis ,
& ad suam maturitatem perducendis con-
sumitur : qui quanio corporibus è materia,
dissolubili coagmentatione concretis ante-
cellunt , tanio hi secundi parentes priori-
bus antecire censeantur. Non nisi sine illis
in hanc lucem ingressi nunquam essemus ,
ideo etiam magistris prestare dicendi sunt.
Sed quemadmodum qui corpus generave-
runt , plus amant filios , quàm amantur à
filiis : sic plerumque ardentius amantur
à magistris discipuli , quàm à discipulis
magistri : quorum virtuti non potest op-
tabilior , aut cumulatior persolvi merces ,
quàm presentes cultura fructus , & recen-
tibus animis eximia per laborem ipsorum ,
& in omnem vitam parva utilitas. Qua-
mobrem causa nihil est , cur ego vos
ad redamandos Præceptores adhorter ,
cum ipsimet quotidie ante oculos eos

A 3

habea-

habeatis, & modis omnibus eorundem erga
vos charitatē, benevolentiamque maximā
experiamini. Quia verò in omni disci-
plina etiam multi quidam magistri sunt,
qui scriptis libris nos docent, non poterit
quisquam dubitare, quin illis quoque pars
amoris remetienda sit. In quorum ordinem
cū non mea arbitrio, sed alieno imperio
venerim, & voluntatis erga vos meæ hu-
jus libelli editione novum testimonium at-
tulerim, si denuò tam multos atque inge-
nio excellentes adolescentes mei cupidos ac
memores factos, ut sæpè aliàs, intellexero,
gaudia pectus meum etiam atque etiam
pertinentabunt. Valete. Augusta,

XIV. Kalend. Febr.

XCI.

INDEX

INDEX SELECTORUM PROGYMNASMATUM.

LIBER PRIMVS.

Ex volumine primo.

I.	Filius parvulus à matre Magistro commendatur.	Pag. 1
2.	Elementorum conformatio.	9
3.	Silentium & attentio.	13
4.	Suggestio.	16
5.	Accusationes.	19
6.	Colloquium in schola.	26
7.	Mutatio calami.	30
8.	Frustratio petiti atramenti.	32
9.	Comparatio nominum, verborumq; cōiugatio.	34
10.	Nomenclatura.	37
11.	Iterum Nomenclatura.	41
12.	Temeraria suspicio.	45
13.	Somnus in Gymnasio.	48
14.	Virtus in teneris.	51

Ex volumine secundo.

15.	Cubitum discessuri.	55
16.	Salutatio Matutina, ientaculum.	59
17.	Consecratio mensæ.	63
18.	Gratiarum actio post epulas.	66
19.	Proborum familiaritas.	70
20.	A Deo actionum capienda primordia.	73
21.	Malorum societas.	77
22.	Minutiora peccata.	81
23.	Libelli scurriles.	85
24.	Ludus globulorum.	90
25.	Ludus turbinis.	94

LIBER SECVNDVS.

Ex volumine primo.

I.	Deductio pueri ad Magistrum & primum examen.	97
----	--	----

2.	Euntes in ludum.	104
3.	Excusatio absentiae.	108
4.	Calami apparatus.	113
5.	Elementorum conformatio.	117
6.	Orthographia.	124
7.	Serus in ludum adventus.	128
8.	Petitio lusus.	132
9.	Explicationum repetendarum ratio.	136
10.	Amisus & promissus liber.	138
11.	Auxilium & consilium.	140
12.	Chartæ in membranam infusa.	143
13.	Litigium.	145
14.	Hora producta.	148

Ex volumine secundo.

15.	Sese vestibus eruentes, preces ante somnum	151
16.	E somno suscitati, precatio matutina.	157
17.	Vestientes se, & reliqua peragentes.	181
18.	Mores in cubiculo, in lecto.	165
19.	Compositio corporis inter colloquendum, & consuetudines rusticanae.	171
20.	Instruere & adonare mensam.	175
21.	Quæ ante accubitus.	181
22.	Ministrare accumbentibus, & alia.	184
23.	Temperantia in victu.	189
24.	Tempus & modus ludendi.	192
25.	Officia ludentium.	196
26.	Lusus averfandi.	202
27.	Formula bene precandi.	207
28.	Missæ sacrificium, & instrumentum sacrum	212
29.	Catechismus.	222

PROGYMNASMATVM
LATINITATIS, SIVE
DIALOGORUM
SELECTORUM.

LIBER PRIMVS.

PRO PRIMA SCHOLA
GRAMMATICÆ.

Ex volumine primo.

PROGYMNASMA
SIVE DIALOGVS
PRIMUS.

*Filius parvulus à matre Magi-
stro commendatus.*

MATER, PVER, LYDIMAGISTER.

MATER. Narcissule, agedum, o-
peri palliolo humeros tuos, & a-
ctutum sequere me. P. Quò con-
cessu-

A S

cessura es mater ? *M.* In locum perjucundum ,
perque amœnum & salutarem. *P.* In hortum ?
M. Etiam , in hortum ibimus. *P.* Tollam
ergo mecum corbulam meam ad poma & flo-
sculos colligendos. *M.* Non opus istis corbu-
lis adhæc poma , atque ad istos flores , ejus de
quo loquor hortuli asportandos : move te o-
cyûs. *P.* Non intelligo , mater ; quorsum me
ductura , sis. *M.* In scholam ad Magistrum te
ducam ô fili , ibi latinitalis tyrocinium pones ,
posteaquam inter domesticos parietes à pæda-
gogo usque ad hoc temporis legere , & formas
literarum quoquo modo formare doctus es. *P.*
Hei , nolo in scholam itare. *M.* Cave sis malam
rem : debes velle , quæ pater & ego volumus.
P. Virgas pertimesco , quibus me præceptor as-
siduissimè tacturus est. *M.* Ne timueris , mi-
rissimus atque lenissimus homo est , puerosque
dociles ac morigeros amat unicè , nec eos di-
gito attingit. *P.* Missum me fac isto anno , in
sequenti , quod constitutum habes , transige.
M. Opprime os , & sequere. *P.* Sequor. *M.*
Hem , illæ sunt ædes , illic est gymnasium , quò
maturo pergere. At ipse Ludimagister ec-
cum prodit foras. Cùm proximè accesserimus ,
primuûm , nudato capite , inflecte aliquantum
genua : deinde dexteram manum tuam oscula-
tus eidem porrige. Astabis autem solo fixos
tenens oculos , & quàm modestissimè placi-
dissi-

diffiméque ad interrogata respondebis. *P.* Ut
jubes mater. *L.* Salve bona fœmina cum istoc
parvulo tuo. *M.* Salve multum vir littera-
tissime. *L.* Tuane isthæc soboles? *M.* Mea ,
DEO sint laudes , cui in acceptis refero. *L.*
Quid venis (in meamne fidem ac potestatem
permissura filiolum tuum ? *M.* Ea propter
huc me affero , mi Domine : & te per illos,
quos ipse genuisti liberos , rogo atque oro , in-
stítue mihi hunc puerum litterarum atque mo-
rum præceptis , pro eo ac consuevisti diligen-
ter. Pretium tibi largè cumulatéque persol-
vam : & ille , qui omnibus omnia muneratur
CHRISTUS , majoribus te præmijs in cœlo di-
gnabitur. *L.* Ita spero quidem. Tibi autem af-
firmo , me in isto puerulo informando nullam
laboris partem prætermisurum. Hoc porro fi-
delis ac piæ matris est munus , quo tu perfun-
geris modò ; optare scilicet , & curare suos eru-
diri liberos ; ne si manserint litterarum impe-
riti atque rudes , haud minùs differant à doctis ,
quàm arbores infructiferae à fructiferis , equi in-
domiti à domitis , & à vivis mortui. Qui vo-
care ? mi parvule. *P.* Narcissus. *L.* Conve-
niunt rebus nomina sæpe suis. Perquàm scitus
puer natus est tibi , & præsagum ipsi nomen
indidisti : Visura es aliquando hunc virtute &
sapientia florentissimum. Deum quæso , ut
vitæ tuæ superstes sit. *M.* Ille idem faciat ,
ut

ut huic formæ mores consimiles sint, aptæque membrorum compositioni & coloris suavitati præclara animi species olim pulchritudóque respondeat. L. Jámne legere nosti, Narcisse? P. Novi. L. Et ducere literas? P. Ita. L. Lege quod typis impressum cernis in hac paginula. P. *Cùm & contra voluntatem meam & præter opinionem accidisset, ut mihi cum imperio in provinciam proficisci necesse esset, in multis & variis molestiis legationibúsque meis hæc una consolatio occurrebat, quòd neque tibi amicior.* L. Sufficit, perfectè legis. Libentèrne frequentabis scholas? M. Permetuit virgas, Domine, ut pueritiæ mos fert: alioquin non invitatus discit. Veruntamen in hoc metu illum esse haud inutile est. L. O Narcissule, habe bonum animum. Nisi fueris incredibiliter turbulentus & segnis (quod minimè futurum credo) nihil grave patieris: sed primum apud me amicitiae locum tenebis, disputatorum duces familiam, sedebis loco primario, & quàm sæpissimè bravio potièrè. Nec me defectura est pomorum, ficuum, amygdalarum, & sacchari copia, unde crebra sedulitati tuæ dem munuscula. Tu matrona, cures licet, ne domi nimium lusibus vacet inter coævulos, néve mulierum ancillarum blandimentis abstrahatur à studiis. Provideas, ne absit à schola, nisi forsitan morbo geneatur. Progressus plurimum impedit absen-

sentia. *M.* Scilicet ita res est. Satis contentè illum habebō, neque sinam, ut absit à Gymnasio. *L.* Eines libellos illi ad hanc scholam necessarios, & in diebus paucis in ludum mittes. *M.* Etiam. *L.* Vale. *M.* Communis ille omnium magister, & imperator DEUS te nostræ juventutis moderatorem lectissimum longissimo tempore vivum ac sospitem præstet.

N O T Æ.

NARCISSULE, AGEDUM,) Wolan/oder/ mach
 dich auff mein Narcisse. OPERI HUMEROS) Nimb über dich/ *non autem*, bedecke deine
 Schultern : quod esset quidem verbum è verbo, sed minus Germanicum. Illud verò est, & latine phrasi cognatum. Cura sit præceptori, inter explicandum cum in simplicibus, tum in conjunctis verbis sive locutionibus & sententijs, linguarum differentiam pueris ostendere & ejusmodi interpretationes afferre, quæ à latino idiomate parum recedant, seu potius, quæ ad id multùm, & quàm proximè accedant. Persuadeat hoc etiam sibi, quomodo in latina sæpius ornatiores sunt ea, quæ de greco: sicut in barbaris linguis, venustiora esse, quæ de latinis & grecis fontibus profluxerunt. Cum enim controversum non sit, linguam linguæ quasi mutuas
 tra-

tradere operas , tum id hasce duas eruditissimas
 prestare barbaris , iisque multa & largiri , & lar-
 giri posse ornamenta longè magis credendum est.
 PALLIOLO TUO) Pallium , ein Mantel. Dimi-
 nutum , palliolum , ein Mäntelein. Palla est hone-
 sta mulieris vestimentum , hoc est , tunica pallium :
 Nonius. Ein Weibermantel oder Schaub. Vir-
 gil. I. Aeneid. Pallam signis auroq; rigentem. Et
 in II. de filia Metabi.

Pro crinali auro , pro longo tegmine palla
 Tigridis exuvie per dorsum vertice pendent.
 Diminuta vox , pallula. Mantelium , seu mantellum
 Varro lib. 5. dici vult , quasi manuterium , ubi ma-
 nus terguntur , ut sit idem quod mantile , & græcò
 Χειρόμακτερον. Veruntamen Plant. Capt. pro pallio ,
 seu velamento posuit.

Nec subdolis mendaciis usquam mihi integumen-
 tum est meis ,

Nec sycophantiis , nec fucis ullum mantellum
 obviam est.

Vnde Germanicum. Mantel. Est & Χειρόμακτερον.
 apud Athenæum velamenti genus. IN LOCUM)
 In locis spectantur partim naturalia , partim for-
 tuita. Ex quo hæc locorum discrimina Maritimi ,
 remoti à mari : plani , montosi : leves , asperi : salu-
 bres , pestilentes : opaci , aprici : culti , inculti : cele-
 bres , deserti : coedificati , vasti : obscuri , rerum ve-
 stigijs nobilitati : consecrati , profani : publici , pri-
 vati Cic. Partit. Cornif. libro secundo. Locus purus

in urbe, non edificatus. CORBULAM MEAM)
 Corbes dicti, qui curvatis virgis contextuntur. Isi-
 dor. lib. 10. c. 9. Varro lib. 4. ab eo, quod spicas,
 aliudve quid conruebant. Sporta qua exportatur
 aliquid, seu quia ex sparto fit Canistrum, quod fissis
 cannis contextitur. Cophinus in virgulis, vas majus
 terra similibusq; portandis idoneum; Fiscella à fis-
 cina. Quibus comportantur fructus ac necessarie
 res de iis fiscina à fero dicta. Calathus, ein geflochte-
 ner Handkorb. Vnde calathiscus, ein Handkorb
 lein. Item ein Milchnapf / apud Virgil. 3. Georg.
 Sed quotusquisque est, qui sportulam esse aliud sciat,
 quam quod diximus? Est igitur id pecuniola, vel ci-
 bariorum, quod viritim in magnis virorum princi-
 pū domibus quotidie saluatoribus deductorib;ve
 vel, domesticis ac famulis distribuitur. Sportella ci-
 bi quoddam genus ad secundas mensas consuetum.
 Vide Bud. in Pandect. Denique sportula, ein Trinck-
 gelt. AD POMA) poma vocantur generatim fructus
 arborum omnes ad esum apti, propriè tam molliores:
 ut qui, duriores seu tegumentis & involucris durio-
 ribus sunt, nuces. Pometa, ubi poma nascuntur,
 ut oliveta, coryleta, palmeta, fruteta, vineta: poma-
 ria, ubi servantur, Obstkeller / ut penuaria, Chari-
 sius. Tamen & loca pomiferis arboribus confita sic
 dicuntur. Hor. lib. Od. 7.

Et praeceptis Anio, & Tiburni lucus, & udae.

Mobilibus pomaria rivis.

TYROCINIUM PONES) Cujuscunque artificij
 prima

prima actiones, ac rudimenta tyrocinij nomen habent, & tyro, ein Lehrling. Ponere alicuius rei, seu in re aliqua tyrocinium sive rudimentum, ut ponere studium, tempus, aetatem, laborem in aliquo negotio, ein oder antretten ein Ding. Quintus declamat. 3. Et me hercule festinarum parentes ad nomen liberos mittere quamvis asperissimo bello, velut occasionem complexi, ut sub te ponere rudimenta militiae contingeret, cernere quotidie divina virtutis exemplum, te hortatorem operum habere, te testem. Budaeus in Pandect. tyrocinium dictum ait, cum in forum primum oratores futuri ducebantur, quasiq; oratoriae arti initiabantur, & agendis causis. Ibidem plura. Facere tyrocinium valae simile est illis: facere mercaturam, argentariam scriptum, &c. Si quis contendat ponere non aliud esse, quam deponere, cum dicimus aliquem tyrocinium aut rudimentum virtutis, militiae literarum ponere, etiam hoc modo verum est, quod scripsimus in dialogo. Ibi, inquit mater, latinitatis tyrocinium pones, id est, tamdiu linguae latinae praeceptis discendis & descriptionis exercitationi operam dabis, quoad illius scientiae tyrunculus esse desinas, quoad tyrocinio illo egressus, inter scholasticos milites veteranos, non amplius inter novitios censeare. IN SCHLAMITARE) Visitare, & visitare scholas, nescio magisne ridenda, an miseranda latinitas. Loquantur pueri ut nos & hoc loco, & alibi. OPPRIMERE) Halts Maul. CAPITATE NUDATO) Nudare

Et aperire caput, latina sunt; deponere pileum nequaquam. HUC ME AFFERO) Comicum dicendi genus. Terent. And. Haud auspiciatò huc me attuli. Plaut. Amph. Ego sum Jovis dicto audiens, ejus jussu nunc huc me affero. Ejusdem formæ sunt, aufero me, ago me, facesso me, duco me, penetro me, deporto me, rapto me, quibus utuntur antiqui. Animus enim voluntas Et judicium movent, Et agitant corpus, ut servum aut instrumentum. PER QUAM SCI-TUS PUER) Ein gar feines und holdseliges Knäb-
lein.

PROGYMNASMA SECUNCUM.

Elementorum conformatio.

JOSIAS, EXUPERIUS.

JOSIAS. O scitissimum archetypon, ô speciosissimas litteras, ô illecebras. Divinâ quod ajunt, virgula adeptus es hanc elegantiam. Sed unde? E. Meus germanus patris jussu manu sua confecit. I. Ubi porrò ipse didicit ductus hosce bellissimos? E. Semper hujus artificij cupidus fuit, & in quendam Magistrum, anno proximo superiore incidit, qui latinas, græcas, germanicas figurabat excellentissimè. I. Exemplar & pro-

totypon quoddam mihi quoque datum est muneris ab amico : verum præ tuo sordet : En. *E.* Quare contempsis ? si ad istum modum ac formam effinxis elementa, ut in hac tua papyro effecta conspiciuntur, judicabo te oleum non perdidisse. *I.* Atqui optima imitandi cupido assidue versat animum meum. *E.* Atqui hinc non quaeritur optimum. *I.* Laudatur tamen. *E.* Non nego. *I.* Ostende sis mihi tuam manum. *E.* Ecce. *I.* Quasdam exprimis propemodum perfecte, quasdam non assequeris quod pace dixerim tua. *E.* Paulatim, & consuetudine imitandi assequar. *I.* Pro quam decencia f. quam decora p, q, & omnes denique caudatas litteras facit ille frater tuus ? *E.* Quid notas grandiores ? nonne amas ? *I.* Mirifice. *I.* Aspice A, vide D. & M. tanquam si ex typis æneis in chartam essent impressæ. *I.* Ipsa verò quæ alphabeto subiecta est scriptura quam ad lineam rectam sine linea directis versibus ? quam æqualibus sursum ac deorsum elementis ? Unum te volo. *E.* Vel decem. *I.* Nonne tibi præcepta dat conformandi, & lapsus corrigit ? *E.* Certè : & nonnunquam sua manu meam, tenentem calamum, comprehendit, atque alienis digitis litteras ducit, ut ego ijs ducendis hac ratione assuescam. *I.* Inires à me non vulgarem gratiam, si exemplum à fratre mihi curares. *E.* Difficulter inducam. Nihilominus quoniam te tanto
stu-

studio pulchrè ducendorum characterum arde-
re animadverto, curabo, ut voti compos fias.
I. Quotum intra diem polliceris daturum in ma-
nus? *E.* Intra quartum. *I.* Perlubenter gratissi-
mum hoc donum tam diu expectabo, cogita-
bóque interim, quo te honorario remunerer. *E.*
Sic habeto, me gratuito hoc operis, non esse fa-
cturum.

N O T Æ.

ELEMENTORUM (*Litteras etiam Elemento-
rum vocabulo nuncupaverunt, ad similitudi-
nem mundi elementorum. Sicut enim illa coeun-
tia omne corpus perficiunt: sic etiam hæ conjun-
ctæ, liberalem vocem, quasi corpus aliquod, com-
ponunt. Prisc. lib. 1. Conformatio*) *Conformare,
Formiren / Conformatio ; Formirung. Admo-
dum belle conformat litteras: Er formiert die
Buchstaben trefflich wohl. Archetypon*) *Ex-
emplar primigenium in aliquare, ad cujus simi-
litudinem reliqua fieri oportet. Ein Muster /
ein Formular / ein Original. Idem est proto-
typon. O scitissimum Archetypon. ô speciosissi-
mas &c. Ey wohl eine lustige Vorschrift. Ey
wie seynd diß so gar schöne und anmüthige Buch-
staben. Virgula Divina*) *Cum quid nobis*
B 2 quasi

*quasi dormientibus, sine ulla vel nostra, vel aliorum opera & quodammodo cœlitus contigisse significare volumus. Cic. 1. Off. Quod si nobis omnia quæ ad vitium cultumque pertinent divina, quod ajunt, virgula suppeditarentur. Veteres ut annulis, ita virgis ferendis vim quandam fatalem ac magicam inesse opinabantur. MEUS GERMANUS) frater aut ex alia matre aut ex alio patre potest esse : germanus eisdem parentibus sit necesse est. Corn. Fronto, ein leiblicher / ein natürlicher Bruder / von Vater und Mutter. PROXIMO SUPERIORE) Sic Cic. epist. 9. lib. 1. Gabinus quem proximis Superioribus diebus acerrimè oppugnassem. Et 2. de nat. Deor. Huic proximum superiorem orbem tenet. Philipp. 2. Proximo altero die, pro postero die. Varro, Proxima superiora loca, PRÆ TUO SORDET) Deines ist zehenmahl besser. OLEUM NON PERDIDISSE) Proverbium, oleum & operam perdere, frustra laborare, aut sumptum facere. Agladiatoribus & palæstritis, qui certaturi se oleo perungebant. Simile est illud corvi salutatoris, de quo Macrobi. Saturn. lib. 2. c. 4. Oleum & impensa perdit. Germanicè, Wasser in einem Sieb hohlen. Quod ipsâ tamen ut alia quàm plurima, Latino Germani expresserunt TUAM MANUM) Probum est quoque mea tua littera, pro mea, tua manus. Cic. ad Att. epist. 2. lib. 7. Alexidis manum amabam, quòd tam propè accedebat ad similitudinem tue litteræ. PACE DIXERIM TUA) Berzenhe mirs. INIRE A ME &c.) du wirst
dest*

dest grossen Gunst bey mir erlangen. Quo tu
HONORARIO) Was ich dir zum Trinck-Geld
schencke:

PROGYMNASMA TERTIUM.

Silentium & attentio.

SIGISMUNDUS COELESTINUS.

SIGISMUNDUS. Dupliciter peccatur in
Gymnasio quotidie, ab alijs hoc, ab alijs illo
modo. C. Quæ sunt ista peccata? S. Unà fa-
bulari, & Præceptorî non attendere. C. Qui
priùs designant, utroque tenentur. S. Ita pror-
sus existimo. Verùm qui aliud agunt, alibi ocu-
lis curiosè divagantur, pingunt animalia: Equi-
tes, stultos, libellos ineptos legunt, chartas &
scamna conscindunt, illi in posteriori genere cul-
pam castigabilem committunt. C. Verè dictum
sentio, & novi, quorum ista est consuetudo. S.
Tu ipse unus de illis es. C. Egone? S. Ita, næ, C.
Falsò hoc in me vitium confers, S. Mentiri non
est meum. C. Attentissimè audio. S. Non sem-
per. C. Si quando eorum, quæ tu comemorasti,
aliquid ago, quasi si quid per transennā inspicerē,
& levi brachio id fit, S. Utelevat hic peccatum
suum?

suum? C. Haud elevo: ut loquor, ita res est. S.
 Quin est, quando sermunculos seris cum proxi-
 mis. C. Demiror, tantum tibi esse otij à rebus
 tuis, ut aliena cures. S. Tam sine pudore id per-
 petratis, ut non possim non notare; videret vel
 cæcus, audiret etiam surdus. C. Vicissim te
 captabo. S. Capta, non capies tamen. Sed ex-
 tra jocum: desiste, si te amas, ab hujusmodi vir-
 tutibus, & noli cum te ipsum privare tantarum
 utilitatum fructu, tum alios impedire. C. Quos
 alios impedio, cum tenuissimo sono loquar. S.
 Qui propius tibi assident, dextrâ, sinistrâ, & à
 tergo. C. Apage cum supersticiosa ista religio-
 ne tua. S. Amicè monenti volens obsecunda,
 & boni consule: alioqui coactus, non mihi, sed
 magistro flagris te operienti obsecundabis. C.
 Adeo infanda hæc tibi peccata videntur. S. Ma-
 gna procul dubio suo in genere. Nam quid in-
 dignius, ac turpius in schola delinqui possit,
 haud dispicio. C. Nisi aut ego mutus fiam, aut
 tu obsurdescas, difficile pax inter nos erit. S. Tu
 considera quorsum eas, & quid tibi futurum sit.
 Auceps quando concinnavit aream, offundit ci-
 bum: aves assuescunt, sæpè edunt: semel si sunt
 captæ, rem solvunt aucupi. C. Intelligo pa-
 rabolam, Opere maximo dabitur
 opera, ne fraudi sit hoc aucu-
 pium.

N O T Æ.

IN POSTERIORE GENERE. In quo & illi, qui
 ut trunci ibidem in scamno ad librum confiden-
 tes cubito nixi, manu caput sustinere, ad levissi-
 mum quemque strepitum oculos, & caput ipsum
 circumagentes, mussitantes, in parietibus, in laque-
 ari, in condiscipulorum vultibus aspectus commo-
 rantes. Nulla porro res est, quæ in schola puerum
 ornet æquè, & amabilem faciat, ut chartaceus li-
 bellus ante ipsum explicatus, & in eo dextera cum
 calamo occupata: quo semper aut ipse componit a-
 liquid, aut describit, aut vocum interpretationes
 excipit, aut commodè quippiam, & eleganter di-
 ctum notat. Næ) græcè vaî, certè, wahrlich / für-
 wahr / gewißlich. Terent. And. Faciunt næ in-
 telligendo, ut nihil intelligent. Sie hören das
 Gras wachsen / und die Glöhe husten. Cic. 2.
 Phil. Næ tu si id fecisses, melius fama, melius pu-
 dicitie tue consulisses. Mentiri non est me-
 um. (Liegen ist weit von mir. Per Transen-
 nam) Transenna Gatter / so man für etwas
 machet / gegättert Fenster. Vide annotat. primi
 voluminis, ubi cum hoc, tum quid continenter se-
 quitur (levibrachio) explanavimus. Molli aut
 levibrachio facere aliquid. Bald / oder flugs
 dardurch gehen / obenhin die Arbeit sparen. Ut
 elevat hic peccatum suum. Wie macht sich
 der so fromm? Sermunculos seris) Plaut.
 Milite. Quæ hujus similes sermones serunt.

Trucul. Quid quidem mihi polluctus virgis servos sermonem serat? A secundo quoque sermonem declinatum esse Varro censet lib. 5. Te captabo) Ich will dir nachstellen / ich will dir auff den Dienst warten / köndt ich dich auch einmahl ertappen. Extra locum) Ich scherze nicht / es ist mir ernst. Apage, &c. Gehe hin / pack dich mit deiner unnütze läppische Sorg. Flagris te operienti) Operire quenquam flagris, verberibus, fastibus: Ist nichts anders / dann einen mit Geyfeln / Ruten / oder Prügeln redlich / und tapffer abschmieren. Einem das Leder nach dem besten gerben. Dicimus & flagellum. Flagellare annonam. Das Korn mit verkauffentheuer machen. Flagrio, Ein böser Bub / streich würdig / den man redlich streichen soll.

PROGYMNASMA QUARTUM.

Suggestio.

*MAGISTER, STEPHANUS,
Discipulus.*

MAGISTER, Sæpenumero cum minis severissimis interdixi vobis, pueri, ne suggereretur recitantibus: vos nihilominus, qui mos est vester, Idem peccatum peccare non des-

definitis, & patientiâ meâ nimium abutimini. Jam postremum moneo, prædico, & antè denun-
tio, tibi præsertim capillate, tibi bone Stephane,
quem observavi præter cæteros in ista noxia con-
trahenda diligentissimum: nisi temperaveritis
ab ista intempestiva benevolentia, non ego nihil
temperabo ab iracundia. *S.* Non soleo tam fre-
quenter. *M.* Non soles? nemo quisquam fre-
quentius. Prospice rebus tuis? nam acriter ul-
ciscarte, si vel semel amplius suggerentem con-
spexero. *S.* Spero mitiora. *M.* Spera quæ vis,
quod acciderit, patienter ferto. *S.* Oportet me
gratum esse adversus benemeritos. *M.* Etiam tu
taces? illa merita tua merebuntur, quod dixi,
præmium. Itaque nisi finem datis mutuò bene-
merendi, & imperium meum minuendi, faciam
ego, ut hujus diei, locique, meique in omnem
vitam memineritis. Et ego quidem verberando,
vos vapulando defatigamini. *S.* Crudele pro-
missum. *M.* Nihil hoc genere puerorum perni-
ciosius in schola. Quid enim? dum hinc inde,
dextra levâque antrorsum, retrorsum recitanti-
bus subveniunt, ubi eos memoria fugit, illos
reddunt ignavissimos, & ipsi expectatione simi-
lis beneficij socordia socordiores fiunt. Quis-
que sui memor, ut poenam ne sentiat,
punienda ne designet,

N O T Æ.

CAPILLATE) Capilli quasi capitis pili, facti ut decorem præstent, & cerebrum contra frigus muniant, atque à sole defendant. pili à pelle qua prodeunt. *Isid. lib. ii. c. i.* Capillus passus. Das Haar / so zu Feld geschlagen ist. Crinis. ἀπὸ τῆς κρινεῖν, à discernendo dictus. Casaries à cadendo. ein schön zierlich Haar / & est virorum tantum, ut volunt Grammatici: mulierem enim tonsam esse non decet. *Virgil. Nymphis tribuit. Georg. 4.*

Drymóque, Xantóq₃, Xantóq₂, Lageáq₃. Philodocéque. Casariam effusa nitidam per candida colla. Sed poëta verborum licentia liberiores sunt, inquit *I. de Orat. M. Tullius.* Coma κόμη ἀπὸ τῆς κομῆν à curando & orando. Hinc comam alere, nutrire. Coma adscititia seu adoptitia est aliena coma, quia muliercula ad ornatum utuntur, quæ in componendis fingendisque capillis multum temporis & curæ consumunt. Quam in rem olim ancillas ornatrices alebant, quæ præsertim placere se studebant amatoribus. Cincinni crines intorti, & calamistrati. Dicuntur item cirri quasi in circum contorti. Die Frauen oder gekrümmten Haar. *Martial. annulos.* *Claudianus orbes.* *Pla. cinnos appellat Antia.* sunt pili à fronte propendentes. *Antia*, inquit *Festus*, muliebres capilli demissi in frontem appellati ex graeco videntur. Quod enim contrà, illi αὐτὶ dicunt. Dicuntur & caprone velut à capite prone, NEMO

QUIS-

quisquam.) *Nemo quisquam, nemo homo, nemo unus, nemo unus vir, veterum scriptorum sunt, quorum testimonia producit Cardinalis. Ulciscarte.) duobus modis hic sermo explicatur: pœnas re-
poscam à te, & ab alio reposcam propter te, seu tuo nomine. Adversus benemeritos) Hæc particula non solum significat contra, verum etiam erga: id est, tam in bonam, quàm in malam partem, Cicer. 2. Off. Utendum est excusatione adversus eos, quos invitos offendas, quacungq; possis. Ad Att. lib. 12. Ep. 3. Blandus adversus aliquem. Locos alios prætereo. Festus, adversus contrarium significat, aut erga. In omnem vitam, &c. Ich will euch dermassen tractiren / daß ihr an mich euer Lebenlang gedencken solt.*

PROGYMNASMA QUINTUM.

Accusationes.

**HIERONYMUS, FELIX, MAGISTER,
ALEXIS, PANTALEON, BERNAR-
DUS, EVARISTUS, GERVASIUS,
CYPRIANUS, DAVID,
JONAS.**

HIERONYMUS. Papæ, quid tu, audacissi-
me, locum alienum occupas? F. Ali-
enum? H. Ita loquor, alienum. F. Tuum-
ne?

ne? *H.* Meum inquam. *F.* Non est hic locus tuus. *H.* Cujus est? doceme. *F.* Meus. *H.* Age si quid agis. *F.* Quid ego agam? *H.* Restitue meum mihi locum, quem involasti. *F.* Si tuus sit, restitua. Aufer hinc jurgium, si sapis. *H.* Præceptor, iste mihi injuriam infert. *M.* Quid illic clamoris exoritur? *H.* Felix, dum ego aliquanto post tempus venio in scholam, impudenter vendicavit locum meum. *F.* Falsò me accusat, teneo locum meum. *M.* Quid tu ad hæc? *H.* Quia honoratior est locus, idcirco me absente ausus est in alienam possessionem irruere. *F.* Non irrui. *H.* Irruisti: restitue debitum. *F.* Nihil debeo. *M.* Dirimam litem. Meridianis horis parati instructique ad concertationem eritis. Tum si tu Felicem, Hieronymum, disputando viceris, infimo ipsum loco, propè januam collocabimus, ut ei tutelam gerat, & humilietur, qui se novo Exemplo exaltaverit. Sin ipse te superârit, retinebit hunc locum: quoniam te dignior omnium punctis censebitur, qui hîc sedeat, & justè eum repetere non poteris, mea quidem sententia. *F.* Æqua conditio. *H.* Non detrecto hanc pugnam. Commutabo tibi nomen hodie, si vivam, ut pro Felice infelix vocêre. *F.* Minas tuas floccipendo. *M.* Quos ego post tergum meum confabulantes audio? Heus quinam modò inter se confabulati sunt?
A.

A. Pantaleon & Bernardus. *M.* Linguati pueri, quare non silentio ediscitis, quæ mox recitetis? *A.* Non sumus inter nos fabulati. *M.* Estis, & diu satis. *B.* Reverà non garrivimus. *M.* Quid fuit igitur? *P.* Interrogabam nonnulla Bernardum, quæ minus intelligebam. *M.* Quare in re? *B.* In Catechismo. *A.* Hoc se facere simulabant illi quidem, verè autem de suis quibusdam nugis sermonem miscebant. *P.* Te tam audacter asseverare? *M.* Hem astutiam: fateturne rem Alexius? *B.* Certè hic minimè. *A.* Convincam vos argumento palàm: etenim sententias quasdam retineo de sermunculo vestro. *M.* Premit adversarius. Fateamini quod res est, & culpâ vos solvam. Si pergitis inficiari, virgas cernitis: ijs non tam ob ruptum silentium, quàm ob mendacium tangam vos usque ad necem. *B.* Fatemur: de prandio hesterno, in quo simul accubuimus, colloquebamur. *M.* Cavete, alioqui pessimè cœnatos dimittam. *E.* Est quod exponam, Præceptor. *M.* Expone. *E.* Heri Gervasius & Cyprianus se convitijs alternatim confectabantur, vicissimque pugnis se onerabant egregiè. *M.* Vidisti? *E.* Vidi, cùm fortè fortuna in eos ambulans incidissem. *M.* Quo tempore? *E.* Haud multò post, quàm solutæ sunt scholæ. *M.* Quo in loco? *E.* In publico, ante domum

domum Cypriani. Mirabantur prætereuntes, & consistebant. Quin his auribus audiui, qui dicerent? ô pueros malè moratos. Utinam aliquis magistro rem indicet, ut is ambobus prodignitate stipendium numeret. *M.* Tantùmne est? *E.* Taptum. *M.* Facinus improbum. Surgite & prodite in medium bellicosì homuli. Hancine disciplinam, aut à parentibus vestris, aut à me percepistis? hæccine vos flagitia consciscere? contumelias intorquere, & obserere pugnis sodales suos? *G.* Coëgit me Cyprianus. *C.* Tu me coëgistì. *M.* Utrumque nequitia sua coëgit? ambo furore & amentia impulsì ab officio discessistis, de hoc nulla est quæstio. Me tamen cogitis vobis pro isto conflictu mercedem liberalem, præsentì, & probatâ pecuniâ tribuere. Expedito mihi virgam, Evariste, de virgis melioribus, actutum. *E.* Curabitur. *M.* Quæ porò controversia conflavit hoc duellum? *G.* Irridebat me suspensò naso Cyprianus; quòd per caligas indusium dependebat, & risu panè emoriens, multis qui fortè circumstabant audientibus: En, inquit, iste tam avidè cibum voravit, ut ipsas quoque mappas deglutiverit. *M.* Magna verò, & sine dubitatione intolerabilis injuria. Cur ad fartorem reficiendum non deportasti? *G.* Non adverti esse lacerum. *M.* Non adverti. Sat argu-

argumenti, te morum civilitatem non attigisse, vel extremis digitis. Ad rusticanos cum sto Gervasio, qui cum urbanus sit, urbanum nihil habet. Jam, quas tibi contumelias imposuit? C. Nebulonem, & proditorem me appellabat. M. Quibus tu Gervasium epithetis contrà cohonestasti? G. Subulcum & asinum me nominabat. M. Hoc fuit tuis cecinisse: deinde extemplò secutum est prælium, ventum ad manus, contudistis alterutrum; nonne? G. Factum, heu. C. Ac nisi me in pedes dedissem, cerebrum mihi diminuisset: sic iracundiâ, & furore exarserat. M. Ego, ut magnificus imperator, istis duobus tam strenuis bellatoribus propter generosissimam velitationem dabo congiarium. Et quia Gervasius ob causam levio rem tantoperè non debuit excandescere, dabo illi majus. Te quoque docebo, Cypriane, hujusmodi scurrilibus jocis & in tempestivâ dicacitate abstinere de cætero. Ite, & ad præmia capienda resolutis ligulis vos comparate. P. Præceptor, Alexius pingit. M. Alexi, quid facis? A. Nihil. M. Nihil? Ac jam faciam tibi aliquid. Exhibe chartam. A. Nihil est. M. Ostende, sine mora. A. Quæso. M. Videam. O Alexi, ecquando in ludum pictoris ivisti? quàm graphicè adumbras canes & cervos? suppose sinistram ferulæ, suppose, ecquis audis?

audis? *A.* Ah, ah. *M.* Concerpito. Si rursus deprehendero pingentem, scis, quid tibi depicturus sim? *A.* Scio. *D.* Præceptor, licetne pauca? *M.* Quid dicturus? *D.* Jonas non habet librum. *M.* Ubi est liber tuus? *I.* Amisi. *M.* Sic sine rem tuam custodis? domine, an in schola, an in via? *I.* Nescio. *M.* Quæсивisti? *I.* Tanquam si aciculam quærerem. *M.* Nisi tu ante noctem repereris, cras in te exemplum edetur, ut ne quis deinceps perdat libros suos.

N O T Æ.

AGE, SI QUID AGIS (Thust du es / so thue es. AUFER HINC JURGIUM. Hader nicht / bist du gescheid. MERIDIANIS HORIS) *A* meridie sic meridianus. Mittagig. Inde antemeridianus, & postmeridianus? quo utitur quidem Cic. sed maxime tamen pomeridianus in Orat. UT EI TUTELAM GERAT) Daß er Thortwärtl sey. NOVO EXEMPLO) Auf ein neue Weiß. OMNIUM PUNCTIS) Einhelliglich. De punctis in ferendis suffragijs dictum annotat. vol. prim. FLOCCIPENDO) idem quod fioccifacio. Ich gib nicht einen Schnips / oder ein Härle darumb. Floccus ein Glocken oder Locken Wolle. LINGUATI PUERI) Ihr geschwägige Buben / Oder / Ey wie habt ihr so gelöste Zungen ihr Lecker / ihr Klapper = Mäuler. Contrarium elingues. Corn. Fronto Elinguis habet quidem linguam, sed usu ejus caret.

ret: elinguatus amisit. Bilinguis. Der jetzt weiß/
 jetzt schwarz sagt/ ein Betrieger. Item qui duas
 linguas novit. Premit Adversarius) Fremere
 absolute, valet interdum, quod in disputationibus
 barbarè dicitur, dare instantiam, seu instare. Cic.
 Tuscul. Hoc premendum est etiam atque etiam ar-
 gumentum. Urgere eandem rem habet. Rectè ta-
 men his duobus utemur, cum argumentorum fir-
 mitate, & copia alicujus assertionem iterum ite-
 rumque oppugnari declarabimus, ubi illa barbara
 non perinde videbunt. Culpa vos solvam) Ich
 wills euch verzeihen. Pugnis se onerabant e-
 gregiè) Sie bleueten einander rechtschaffen
 ab: Sie balgeten. Pugnus, manus contracta,
 ein Faust / contrarium, palma, manus explicata,
 ein flache Hand. His auribus audiui) Virgil. 5.
 Aeneid. vocémq; his auribus hausi. Pleonasmus hic
 ad rem confirmandam, ad declarandam, item ad
 effectum est idoneus. Talia sunt, his oculis vidi,
 hac manu tetigi. Duellum) bellum videlicet, quo
 duabus partibus de victoria contendentibus dimi-
 catur. Inde & perduellis, qui pertinaciter retinet
 bellum. Festus. Ein abgesagter / öffentlicher
 Feind einer Stadt / oder eines Herrn / oder Fürs-
 ten. Perduellio criminis ipsius nomen. Unde
 actionem perduellionis alicui intendere. Cic. A-
 pud Liv. lib. 1. Duum viros (inquit Tullus Rex)
 qui Horatio perduellionem judicent, secundum le-
 gem facio. Olim tamen perduellis non aliud sona-
 bat, quàm nunc hostis. Cic. 1. Offic. Suspenso
 naso)

naso) quod *græci* *μυκτηρίζω*, *naso* corrugando sub-
sannare & *irridere* quempiam, *latini*, *naso* suspen-
dere, *Hor. sat. lib. 1. & 8. lib. 2.* Einen verhöhnen.
Aliter *Naso* quempiam, aut *adunco naso* suspen-
dere, est simpliciter irridere, quod qui *adunco naso*
sunt, *irrisores* habentur, & quod *irrident*, id verò
ut lance quadam, sic *naso* suspendere, ac ponderare
videntur, *Turn. lib. 4. cap. 9.* *Nasutus*. Der ein
große Nasen hat/ oder ein Klügel/ einer der ein je-
des Ding wol aufdecken kan. *Hinc nasutus*, *Ad*
rusticanos) Zum Pflug mit dem *Gervasio*, ein
Stegel in die Hand. *Velitationem*) *Veles levis*
armatura miles, quasi voles à volatu scilicet. *Ve-*
litatio, ein Scharmügel. *Velitari* & *velitatio*
etiam ad sermonem transferuntur, & significant
jurgari, & *jurgium*. *Dicacitate*) *Dicax*. Zufahren
geartet/ ein Spenvogel. *Dicaculus*, ein Spenv-
vögelein. *Dicacitas*, Spottrede/ *scurrilis dica-*
citas, Lotterbühische Spötteren. *Cic. 2. de Orat.*
Duo sunt genera facetiarum: alterum aequaliter in
omni sermone fustum: alterum peracutum & bre-
ve. *Illā superior cavilatio*, *hac altera dicacitas*
appellatur.

PROGYMNASMA. SEXTUM.

Colloquium in schola.

GEOR:

GEORGIUS, THOMAS.

GEORGIUS. Oho Thoma, jam ulciscar me. Frequenter abs te acculatus, paria reponam. T. Aliquoties accusavi te, non eo inficias: sapius, nego. G. Quare autem vel aliquoties? T. Quod commoveras, & mihi quoque non plus parsum est ab alijs. G. Nunquam te læsi. T. Imò reum me fecisti. G. Nunquam. T. Quid est porrò, quod me cogitas accusare? quid culpæ contraxi? G. Scamnum cultello scriptorio conscindis, quod prohibuit Præceptor: & tuum nomen incidis, quod gravius prohibuit, eaque de te flagris alios excepit. T. Oro te, tace: cerâ complebo sulcos illos, aut radam lignum, ne appareant litteræ. G. Vah consilium callidum. Quid dabis in loco mercedis? T. Summissè, ne audiat Magister. Pulcherrimum de globulis meis. G. Quo habes? T. Septem. G. Monstra, si placet. T. En. G. Sunt elegantes. Facisne mihi copiam eligendi, quem præcipuè probaverò? T. Facio. G. Hunc eligo. T. Istum eligeres? meo enim iudicio relinquit alterum præstantia. G. Non tam aptus est ad manum meam propter magnitudinem. T. Ergo istum, paulò minorem. G. Sine tentem. Nimium parvus est. T. Retinebis igitur, quem primum

C 2

omni-

omnium sumpteras. G. Ita faciam. Quàm venustè nigro albòque distinctus, venulas quasdam ostentat? Emistine, an lucro acquisisti? T. Lucro. G. A quo? T. A. Leonardo, nostri vicini filio, quicum per sæpe ludo. G. Si tam scitè factis abundat globulis, provocabo illum ego similiter ad certamen. T. Vix aliquando vincitur: peritissimus enim hujus scientiæ puer est. G. Et me lusorum non ultimum esse cognoscer. At, at, comprimamus orationem: Præceptor de cathedra descendit? ne colloquentes inveniat, & ad poenam vocet. Profectò haud multum abest à nobis infortunium.

N O T Æ.

PAR REPONAM) Ich will Gleiches umb Gleiches geben. Non eo inficias) Ich bekenne es/ Ich willes nicht verneint haben. Reum me fecisti) me accusasti. Quid culpæ contraxi?) Was hab ich dann geessen? *Hæc item omnia latine & ornatè dicimus. Culpam committeri, committere, culpa se contaminare, culpam esse in aliquo, esse in culpa, culpa reum, vel affinem esse, culpam suscipere, culpam residere, habere, consistere in aliquo, culpam sustinere, culpa teneri. Contraria sunt abesse à culpa, vacare, carere culpa, culpam abesse ab aliquo, extra culpam esse. Flagris alios accepit) Varios loquendi modos ab hoc verbo, accipio, profectos*

fectos enumerat Cardinalis. Bene, male aliquem accipere, vulnus, plagam, cladem, dolorem, conditionem, &c. Oro te) Orare antiqui usurparunt pro agere, Ennius. Fac verò, quod tecum precibus pater orat. Cic. 3 Offic. ut eam amici causam esse malit: ut orande litis tempus, quod per leges liceat, accommodet. Hinc & ij, qui Reip. mandatas partes agebant, oratores dicti. Virgil. lib. II. Aeneid. Centum oratores prima de gente latina: Ire placet: Festus. Nonius. Vah consilium callidum. Ein rechtes Bubenbößel. Venulas quasdam) Vena dicta, eò quòd via sint natantis sanguinis, atque rivi per omne corpus divisi: quibus universa membra irrigantur. Isidor. lib. II. c. I. Sanguis pervenas in omne corpus diffunditur, sicut spiritus per arterias. Cic. 2. de nat. Deor. Per metaph. origenes metallorum. Inde vena auri, argenti, eris. Item fibra in herbis & lapidibus, die Striche / die Adern. Folia plantaginis sunt venosa, Die Wegwartblätter haben vil Striche / oder die seyn ádrig. Præterea pars intima, & ratio rei. Cic. I. Catil. Periculum autem residebit, & erit inclusum in venis, atque in visceribus Reipubl. I. de Orat. Teneat oportet venas cujuscunque generis, ætatis, ordinis. Haud multum abest, &c. Wir werden den Streichen kaum entgehen. Das Unglück ist uns auff dem Rücken / oder auff dem Hals.

PROGYMNASMA. SEPTIMUM.

Mutatio calami.

CONRADINUS, PIGMENIUS.

CONRADINUS. Da mihi, oro, utendum calamum. **P.** Nullos habeo calamos hodie, quos tibi dem mutuos. **C.** Thecam plenam apud te vidi. **P.** Per somnium fortassis. Sed dicam uno verbo rem totam: nullos habeo, quos tu commodatos retineas. **C.** Quæ tam mala mens in hanc te suspicionem impellit? tam perversè de me existimas? **eho**, nondum nōsti mores meos! verūm ne sis in mora, da mutuū calamum. **P.** Ubi tui? **C.** Meliusculos reliqui domi, deteriores portavi mecum per imprudentiam. **P.** At tu meum quoque disperderes, aut nimium premendo, aut in ipso instinctu ad fundum attramentarij alidendo videlicet. **C.** Leviter ducam per chartam, sensim intingam, salvâ cuspide. **P.** Multane descripturus? **P.** Tantummodò versus aliquot, à Præceptore post horam explanandos: ut nimirum glossulas interserere queam; nam retinere eas non possum ob tenuitatem memoriæ. Si quid mutuaberis à me, seu papyrum, seu librum, seu quid aliud, dabitur mutuū

tuum haud gravare. *P.* Ecce tibi probatum calamum, quem dono, tuus esto. *C.* Multum te, mi Pigmeni, de isthac liberalitate amo. Experiari. Profectò idoneus est si quis alius, ad decorè formandas litteras.

N O T Æ.

Calamum) Calamus propriè gracilis arundo.
 Ein Rohr. Apud Virgil. in Bucol. pro fistula:
 μετ' ὀρυμινᾶς, ein Rohrpfeiffen. Dicitur & calamus virga visco illita, ad aves capiendas, Die Leimspindel. Adhibetur etiam pro eo, quod dicimus, Schreibfeder. Per somnium. Es wird dir etwan getraunt haben. Tam mala mens) de hoc annot. 1. Vol. Nondum nôsti mores meos?) Lieber / kennest du mich noch nicht? Glossulas) Glosse Aristoteli in poëtica sunt minus usitata, & obscure voces, quæ glossemata Fabio lib. 1. c. 8. Idem Fabius lib. 1. c. 1. glossas vocat interpretationem lingue secretioris, id est, expositionem verborum obscuriorum. Inde glossographi, qui à latinis glossularij, & glossematarij, &c. De isthac liberalitate amo) Danc dir Gott zu tausendmahlen / mein frommer Pigmeni. Id est, ob hanc liberalitatem. Cic. ad Att. lib. 7. De Raudusculo Numeriano multum te amo. Ad Q. F. De mancipijs, quod mihi polliceris, valde te amo. Teren. Eunuch, Ecquid nos amas de fidicina isthac?

PROGYMNASMA OCTAVUM.

Frustratio petiti atramenti.

SIMPLICIUS, ZEPHERINUS.

SIMPLICIUS. Magnum apud me beneficium sponeret, qui pauxillum atramenti in vasculum hoc meum, cujus linteolum penè exaruit, infundere de tuo dignaretur. Si gossypium, aut tomentum imposuissem, & calamos intingendo corripuissem, & jampridem atramento caruissem. Tu, Zepherine, quoniam circumfers atramentarium instar lampadis aut mortarij vastum & amplum, ne deneges mihi ad incitas redacto, quàm summissè peto, stipem, seu eleëmossynam. Z. Vix quarta pars horæ præterijt, cùm alius idem quoque me poposcit: & dedi. Nunc si tibi similiter dederò, veniet tertius, deinde quartus, deinde quintus, ita me examnabitis omnino, & mendicitatem mihi afferetis. S. Non veniet, interpono fidem meam. Z. Quî, scis? S. Vidi, cùm intingerent calamos, referre eos ex atramentariolis didissimos. Z. Quin aquam infundis? S. Exeundum esset à schola, currendumque ad fontem in forum propter sex septem aquæ guttulas. Z. Inspue. S. Linguam nimis siccam

siccam gero. Da si quid das, & si vis dare bis, da citò semel. Z. I, aliam quercum excute, aliunde exora: quo indiges: atramentum hoc mihi coxi, non tibi. S. Saltem da mutuum, si non vis gratuitò, rem tantillam. Z. Pergin aures tundere? abi hinc. S. Aliquando tu etiam egebis aliquo, tum accedito ad Simplicium, par pari refert. Spectate hujus Zepherini inhumanitatem & avaritiam. Ego te pro istis factis mactabo infortunio.

N O T Æ.

Si gossypium aut tomentum) Hätte ich Werg/ Wolle/oder ein Häderlein darein gethan. Ad incitas redacto) *Redacti ad incitas dicuntur, quibus ad manticam res rediit, quibus nihil est reliqui. Germani.* Er ist an den Bettelstab gerathen. Er hat nicht das liebe Brod zu essen. Stipem) *Stips est pecunia, quæ in mendicos confertur. Stipem cogere, colligere.* Das Almosen sammeln. Exarmabitis me) *exarmare, Wehrloß machen. Legitur etiam armare navem. Sunt & scholasticorum quadam arma, de quibus actum dialogo 23. vol. primi. Exarmanur fera, cum ipsis dentes excutiuntur, ungues amputantur, atque ita demum perdomantur, & mansuescere coguntur. Mendicitatem mihi offeretis*) Ihr werdet mich zum Bettler machen.

C S

zum Bettler machen. Aliam quercum excute) Klopff an vor einer andern Thür. Sic importunè aut saepius mutuum petentes repellamus , atque ad alios sollicitandos precibus mittamus. Maetabo te infortunio) Ich will dir einmahl darumb lohnen. Maetus exponit Festus, magis auctus. Tractum à sacris inquit Isidor. lib. 10. quoties enim thus aut vinum super victimam fundebatur , dicebat , maetus est taurus, hoc est, cumulata est hostia. & magis aucta. Maetare ergo quempiam damno , laudibus, &c. est illum his rebus augere, Plant. Curcul.

Non adepol, nunc ego te mediocri maeto infortunio. Et Trinum.

Ego ob hanc operam argentum accepi, te maeto infortunio.

PROGYMNASMA NONUM.

Comparatio nominum, Verborumque coniugatio.

ELIAS, ARNOLDUS.

ELIAS. Demus finem huic colloctioni temporius, exemplo coram aderit Præceptor

prior, exacturus quæ heri reddenda imposuit
A. Quid ergo facti opus est? *E.* Meditemur
 adjectivum per accidentia, perque tres gradus,
 & tria genera. *A.* Hoc agamus. Quod erat
 illud? *E.* Benignus. *A.* Declinemus in casus.
E. Quoti ordinis? Utile & neutrum sunt se-
 cundi, muliebre est primi. *E.* Cujus speciei.
A. Primitivæ. *E.* Figuræ? *A.* Simplicis. *E.*
 Quotuplex est figura? Triplex: simplex, com-
 posita, decomposita. *E.* Dic nominandi ca-
 sum. *A.* Benignus, benigna, benignum. *E.*
 Comparativum. *A.* Benignior, benignius. *E.*
 Cur non sunt hîc tres voces ut in positivo? *A.*
 Benignior est generis communis, *B.* Da super-
 lativum. *A.* Benignissimus, benignissima, be-
 nignissimum. *E.* Ut habet in genitivo? *A.*
 Benigni, benignæ, benigni, benignioris, be-
 nignissimi, benignissimæ, benignissimi. *E.*
 Cur est unica vox in comparativo? *A.* Quia
 neutra in us habent oris. Dativo, benigno,
 benignæ, &c. *E.* Jam tu interroga me de
 verbo quod conjugandum erat. *A.* Com-
 mendo erat. *E.* Istuc ipsum. *A.* Si quis
 didicit. Amo, non poterit errare in Commen-
 do. *E.* Nihilominus interroga. *A.* Indi-
 cativo præsentis? *E.* Commendo, commendas,
 commendat, Plurali numero, commenda-
 mus, commendatis, commendant. *A.* Pro
 certo credo te nunquam lapsurum. Verùm hæc
 facilia sunt: si anomala inflectere & conjugare
 ius-

jusserit, tum sudabimus. *E.* Id forsitan hodie futurum est. Profectò cùm conjugarem, nudius tertius Odi, multùm id verbi oderam : quia cùm sit defectivum, faciebat, ut deficerem. *A.* Recordaris opinor, quemadmodum me vexabant infelicia heteroclita, & comparationes anomala. *E.* St : auditur horologium : tussit, screat ante januam Præceptor, parcamus voci.

N O T Æ.

Verborum conjugatio) *Varro & Fabius,*
etiam cùm de verbis est sermo, tum declina-
tionis nomine, tum declinandi verbo uti solent :
ut sint ita verborum declinationes, & rectè pro-
inde dicamur declinare verba. Notatum ab E-
manuele Alvaro, exquisita ac rara diligentia
Grammatico. Extemplo) sine mora, statim, re-
pentè, è vestigio, continuo, ex tempore, mox,
Glücks / behend / unverzüglich. Coram ade-
rit) Adesse, cùm aliud nihil sit, quàm presen-
tem esse, tamen principes latinitatis, quandoque
coram, vel presentem, quandoque utrumque
ei verbo addebant. Plaut. Mostell. Adsum
presens presenti tibi. Cic. pro domo sua. Ad-
est presens vir singulari virtute. Virg. I. Æn.
coram, quem queritis, adsum, Cic. in Ant. Co-
ram aderit presens tibi ipse. Meditemur adje-
ctivum) de verbo meditor scripsi quedam annotat.
vol.

vol. primi. Nominandicalum) Casus à vetustioribus Grammaticis etiam sic vocari solent: Nominandi, sive rectus) quæ etiam positio nominis dicitur) gignendi, seu generandi, seu patris, dandi, accusandi, vocandi, auferendi. Item tertius, quartus, quintus, sextus.

PROGYMNASMA DECIMUM.

Nomenclatura.

*MAGISTER, CLEMENS, LIBERIUS,
DONATUS, pueruli.*

MAGISTER. Vix dum exactis sideribus dies se mundo reddidit, cum vos puero-
rum flosculi ante alios omnes huc intrò pedem
infertis. Quinam cum prima luce potuistis
expergisci? C. Mandato matris famula no-
stra in dies me expergefacit, quanquam hodiè
maturiùs præter morem. L. Ast ego nunquam
non sponte mea, & invocatus, ac ferè semper be-
ne manè consuevi surgere. D. Ego etiam, Præ-
ceptor. M. Res difficilis ad credendum; pueri
quippe, quibus sopore nihil est amicius, nihil
dulcius, pro more non habent ultrò ac per se de-
strato surgere. D. Certè surgo, expergefactus à
nemi-

nemine. *M.* Ecquid jentastis? *C.* Ita. *L.* Dum offa coquitur, visum est nimis longum: quapropter relicto jentaculo, huc approperavi quàm maturrimè. *M.* Pulchrum in hac ætacula facinus. Quid si ego darem nunc tibi jentaculum? *L.* Cùm nihil sit tibi, quid dares? *M.* Quo nihil edis libentius. *M.* Mihi etiam, Præceptor. *C.* Et mihi, obsecro. *M.* Nimium, satur fieres altero jentaculo. *C.* Eja, quæso. *M.* Liberi, si promptè, & nunquam interstiendo memoriter recitaveris, quæ heri nomina tibi ediscenda præscripseram, ecce istas septem ficus, cum hisce amygdalis præmium tolles. *D.* Ego quidem nomina mea teneo, ut qui perfectissimè. *C.* Ego, ego mea referam memoriter. *M.* Liberius est primus! eum si memoria fefellerit, tum vos duo de isthoc honorario in certamen venietis. Sed cujus ordinis sunt duæ voces? *L.* Rerum cælestium. *M.* Tuæ Clemens? *C.* Dignitatum & munerum Ecclesiasticorum. *M.* Tuæ autem Donate? *D.* Dignitatum functionumque civilium. *M.* Incipe. *L.* DEUS Pater, DEUS Filius, DEUS Spiritus sanctus. Sacrosancta Trinitas. Numen, Divinitas, Creator, Salvator, Servator, DEI Mater, Delphica Virgo, DEI Genitrix, Cælites, Cælicolæ, Divi, Sancti, Beati, Angeli, Archangeli, Patres, archæ, Prophetæ, Apostoli, Martyres, Confessores, Virgines, Viduæ, Innocentes, cælum, sol,

sol, luna, stella, astrum. *M.* Num intelligis, quæ singulis subjecta sit notio? *L.* Optime, imo. *M.* Qui sunt cælitæ? *L.* Die lieben Heiligen. *M.* Archangeli? *L.* Die Erh. Engel. *M.* DEI Mater? *L.* Die Mutter Gottes. *M.* En accipe munusculum, & comede. Tu Clemens, edic tua. *C.* Quid erit præmij? *M.* Si omnia, & ea serie, qua se consequuntur, reddas, erit quod dem tibi, non omnes ficus absument Liberius. Si perperam, neque tunc indonatus abibis. *C.* Pontifex maximus, Patriarcha, Cardinalis, Archiepiscopus, Episcopus, Præsul. *M.* Quid? hæres? Antistes, Abbas. *C.* Antistes, Abbas, Cœnobiarcha, Monachus, Concionator, Ecclesiastes. *M.* Quæ est vis Ecclesiastæ? *C.* Eadem, quæ Concionatoris. *M.* Quid ergo est Concionator? *C.* Ein Prediger. *M.* Perge. *C.* Parochus, parochus. *M.* Parochus, parochus: tene bislabi? Sacerdos. *C.* Sacerdos, Diaconus, Aedituus, sacra Virgo. *M.* Cetera ubi sunt? *C.* Non iussisti plura. *M.* Haud recitasti, ut cupiebam. Tu melius Donate. *D.* Imperator, Imperatrix. Rex, Regina. Monarcha, Princeps, Dux, Comes, Baro, Dynasta, Heros, Heroïna, sive Heroïis, Præfectus à cubiculis, à pedibus, à poculis, apparitor. *M.* Qui sunt isti? *D.* Die Kammersling/die Lackeyen/die Credenzer/die Stadtknecht. *M.* Cape has quatuor ficus, & confestim in ventrem

trem absconde. *D.* Ut præcipis. *M.* Sedete
suo quisque loco, & quæ adhuc præscripsero, ce-
leriter ac naviter nomina ediscite. *L.* Etiam.
Ut sapuerunt tibi ficus Clemens? *C.* Præceptor.
Liberius me irridet. *L.* Commovi, *C.* Non
impunè feres.

N O T Æ.

Sideribus. (*Stella est qualibet singularis, Ein
Stern. Stellula, ein Sternlein. Sidus ex stellis
pluribus simul constat, græcè ἀστρον, ein Gestirn. Ut
Pleiades, Hyades, Orion, &c. Verùm hæc tria, si-
dus, astrum, stella, auctores, & præsertim Poëta, con-
fundunt. Sidera dicuntur etiam signa, quòd aliquid
significent. Ut libra æquinoctium. Varro lib. 6. Sic
aries, taurus, cancer, &c. Mundo) Mundus ap-
pellatur cælum, terra, mare & aër, & definitur à
Tullio 2. de nat. Deor. quasi communis deorum atq;
hominum domus, aut urbs utrorumque dictus est à
perfecta absolutâque elegantiâ, ut à græcis orna-
menti nomine κόσμος, Plin. lib. 2. c. 4. Mundus mu-
liebris, cultus & ornatus mulierum, Weiber = Ge-
schmuck. Puerorum flosculi) Vide annot. vol.
primi. Cum prima luce) In der Morgenröth,
oder in der Frühe. Me expergefagit) Experge-
facio, Ich wecke auff. Expergiscor, expergesco,
Ich erwache. Cic. Ego somno solutus sum. Exper-
rectus, expergefactus. Der aufserwacht. INVO-
CATUS*

catus) Id est, non vocatus. Sic Plautinus parasitus in cap. ait se solere invocatum esse in convivio. Mane) Bene manè, bene multi, Cardinal, Cœlum) Qui à græco κοῖλον concavum deducunt hoc nomen, per æ diphthongum rectè scribunt. Sed verior est Plinij sententia lib. 2. c. 4. Cœlum quidem haud dubiè, inquit, celati argumento diximus, ut interpretatur. M. Varro. Isidorus lib. 23. c. 4. Celum vocatum est, eò quòd tanquam celatum vas impressa lumina habeat, stellarum veluti signa. Nam celatum dicitur vas, quod signis eminentioribus refulget. A calando igitur cùm sit, primâ diphthongo scribemus. Intelligitur hoc nomine aër quoque. Cic. 2. de nat. Deor. Qui terras incolunt eas, in quibus aër sit rarus ac tenuis, quàm illorum qui utuntur calo crasso atque concreto. Sacra Virgo) Inepti sunt, qui DEO dicatas virgines appellant Vestales. Commovi) Ich hab ihn auß der Biegen geworffen. Non impune feres) Ich will dich wol finden. Ich will dir in ein Wächlein trucken.

PROGYMNASMA UNDECIMUM.

Iterum Nomenclatura.

ADALBERTUS, 7ODOCUS.

D

ADAL-

AD ALBERTUS. Vísne Jodoce, quemadmo-
 dum tu me consuisti alicujus rerum generis
 interrogare nomina, sic ego vicissim aliquando
 te interrogem? *I.* Volo. *A.* Quznam ergo re-
 ctissimè complexus es animo? *I.* Musica. *A.* Re-
 cense primo loco instrumentorum musicorum
 appellationes. Sed majus industriæ tuæ docu-
 mentum dabis, si ego germanicè & permixtè
 nominavero, tu inde latinè nomines. *I.* Utro-
 que versum haud imparatum offendes. *A.* Pau-
 cken/oder Trumel. *I.* Tympanum. *A.* Harpff.
I. Cithara. *A.* Geig. *I.* Chelys. *A.* Hack-
 bret. *I.* Sambuca. *A.* Imò sambuca, ritè au-
 dita recordor, significat ein Holderstauden. *I.*
 Nequaquam: sambuci est illa notio, non sam-
 bucæ. *A.* Geigenbogen / Hackbretholtz. *I.* Ple-
 trum. *A.* Zinck/ Orgel/ Laut. *I.* Cornu, or-
 gana, testudo. *A.* Leyr. *I.* Lyra. *A.* Pfeiff.
I. Fistula. *A.* Posaun/ Schwebelpfeiff/ Tromet.
I. Bucina, tibia, tuba. *A.* Enumera nunc,
 servato, quem ego secutus sum, ordine artificum
 seu musicorum nomina. *I.* Faciam in quibus
 potero, quorum meminero. *A.* Quod dederis,
 eo contentus ero. *I.* Tympanista, citharædus,
 chelyus, seu Χελωνολός: dixit enim Magister,
 subjicienda Græca, cum Latina desunt, quando
 innumera sint Græca, quæ Latina jam, velut
 usucapione putentur. *A.* Verum prædicas. *I.*
 Cornicen, organista vulgò, latiniùs, qui orga-
 nis

nis canit: sicut dicimus aliquem canere fidibus;
 Etiam organicus. Lyricen, fistulator, buccina-
 tor, aulædus, seu tibicen, tubicen. *A.* Restant-
 ne alia quædam vocabula ad musicen spectan-
 tia, nec ita abstrusa, ut diapente, & huic similia?
I. Restant. *A.* Dic. *I.* Lingua tibiæ: Das
 Zünglein an der Pfeiff. Fides, unde fidicen, ein
 Seytenspieler. Verticuli, die Nägel / Damit die
 Seyten gespannt oder abgelassen werden. Can-
 tor, ein Singer / Psalteria: ein Singerin / Cho-
 rtaules, der zu Tanz macht / propriè, mit der
 Pfeiffen. Harmonia, das Wollauten des Ges-
 sangs / Pausa, das Stillhalten im Gesang. Ce-
 tera tutè, si voles, à magistris disciplinæ hujus pe-
 tas. *A.* Polles memoria Jodoce. Obioneimus fa-
 mem parum inambulando, & de rebus ludicris
 sermones cædamus usque ad cœnam: tantum
 quippe spatij cessationis Magister indulsit.

N O T Æ.

VOLO) Observare studebunt pueri, quemadmo-
 dum nitidè ac Romanè respondeant, cùm inter-
 rogantur, utrùm quippiam velint, an nolint: nec
 semper his duabus vocibus, ita, non, suam egestatem
 prodant. Ergo si volent, hasce particulas adhibe-
 bunt. Etiam, maximè, imò, libenter sanè si placet,
 quidni, omninò planè, prorsus, &c. Si nolent,
 hasce: Nequaquam, neutiquam, nolo profectò,
 D 2 mi-

minimè omnium, minimè gentium, nullo modo, mi-
nimè verò, non placet, &c. vis mihi colludere Anto-
ni? etiam. Placétne considerare? placet, imò. Tuá-
ne ope implorantem me dignabere? maximè verò.
An tu Præceptorem dissolutum optas: minimè gen-
tium. Vellésne hæreticorum lectitare libros, si po-
testas fieret? nollem profectò. Subjicienda græca)
Quintil. l. 1. c. 5. cùm verba peregrina ex omni-
bus propè gentibus in linguam Romanam immigras-
se docuisset, addit. Sed hæc divisio mea ad Græcum
sermonem præcipuè pertinent: nam & maxima ex
parte Romanus inde conversus est, & confessis quo-
que Græcis utimur verbis, ubi nostra desunt, sic ut
illi à nobis nonnunquam mutuantur. Usucapio-
ne) Usucapionem juris consulti definiunt, acquisi-
tionem rei per usum legitimi temporis jure civili in-
stitutum. De hoc vocabulo disputat Gellius lib. 7.
cap. 10. postulátque usucapio dici, in quo à nonnul-
lis reprehensum invenio: non enim usus capi-
tur, sed res per usum: hoc est, per longam &
continuata possessionem. Usucapio igitur, Us-
berkommung / oder Eigenschaft eines Dings /
durch langen Brauch und Besizung ers-
langt. Hinc usucapere, & capere usu. Fi-
dibus canere) Sic dicimus, aliquem docere fidi-
bis, subaudientes ludere, seu canere. Einen
lernen auff der Lauten schlagen / oder Geigen.
Est doctus fidibus, cujus loco ineptè launi, ipse est
egregius Lautanista. Ipse scit bene pulsare testudi-
nem. Non tamen malè, pulsare testudinem, citha-
ram,

*ram, fides, chordas, nervos. Virg. 6. Aeneid. de Orph.
 Nec non Threicius longa cum veste sacerdos
 Obloquitur numeris septem discrimina vocum,
 Jamque eadem digitis jam pectine pulsat eburno.
 Etiam organicus) utitur Lucretius 5. § 3. ubi a-
 ctionem ipsam pulcherrimè exprimit:
 Ac Musæa melo per chordas organici quæ
 Mobilibus digitis experge facta figurant.*

PROGYMNASMA DUODECIMUM.

Temeraria suspicio.

BURKARDUS, ALIPIUS.

BURKARDUS, Me infortunatissimum. Nullus dies abit, quin amittam aliquid, nunc atramentariolum, nunc papyrum, nunc libellum aliquem, nunc calamum, ut in præsens. Schola ista plena furum, nec pœnarum ullus jam hic est metus. *A.* Ne tu nos tam inconsultò in crimen vocaveris. *B.* Aliquem vestrùm mihi surripuisse calamum oportet. *A.* Quî scis te attulisse? *B.* Quî sciam; nōne hoc litterarum paulò antè exaravi? *A.* Ut ere alio interim, dum priorem recuperes. *B.* Nec unum præterea mecum attuli. *A.* Suadeo ut in posterum feras semper tres, aut quatuor. *B.* Scilicet ut sit quod tu semper possis

avertere. *A.* Libentiùsne tu cum malo quiescis, an sine malo, si copia est? *B.* Quis potuit clepsisse, nisi qui mihi sedet proximus? *A.* Quis ergo? Joannes tibi à dextris non affidet, sicut ego à sinistris? cur non potiùs illum, quàm me accersis furti hujus? *B.* Joannem novi, mallet spoliari suis, quàm minimum quippiam sublegere de meis: dissimilis tui est. *A.* Certè dignus es virgis. *B.* Tace de virgis: quare me his dignum deputas? *A.* Quia de me falsum per impudentem audaciam, sine teste, sine argumento pronuntias. *B.* Hei, utinam haberem calamum meum: quem eo molestiùs amitto, quòd tertium jam inensem usus sum: adeò bonus & firmus est. *A.* Quid si reddidero tibi calamum tuum? *B.* Qui reddit, abstulit: atque hoc est, quod mihi dudum videbatur. *A.* Non est hoc semper consequens, inepte. Tu tibi abstulisti. *B.* Quomodo? quis post hominum genus natum sibi quidquam abstulit; *A.* Quia super auricula, ut mos obtinet, reposuisti, postea eo oblitus; quòdque non amiseras, quælivisti, & alios furatos putavisti. En tibi tuum optatissimum calamum; deinceps quoties amiseris, auriculam dextram interroga priùs, an viderit calamum, quàm de innocentibus mentiare. *B.* Mi Alipi, Gratias ago tibi; ignosce, obsecro, quòd tecum egi suspiciosiùs, atque immodestiùs.

N O T Æ.

AVERTERE) Res dicuntur averti, quæ ab ijs, quorum propriæ sunt, ad alienos transferuntur, aut ab alijs in alienos usus convertuntur. Cicero in epistol. Ne patiare Erotem hereditatem Turianam avertere. Idem in Verrem: Is aversa pecunia aufugit. Etwas entwenden / enttragen / stehlen. Avertere pecuniam publicam, Auß dem gemeinen Sackel stehlen. Latini præterea aversantes, & deprecantes adversum & malum quippiam sic loquebantur: dij omen avertant. Darvor uns Gott behüte. Das woll Gott nicht. Cic. Philip. O dij immortales! avertite, quaeso, & detestamini hoc omen à Repub. O gütiger Gott / wende ab solches Ubel von gemeiner Stadt. Arcessis furti hujus) Arcessere est advocare, & accersere. Cic. pro Ros. Amer. Tunc ab aratro arcesserantur, qui consules fierent. Pro domo sua. Cum P. Lentulus, & Q. Metellus me arcesserent in senatum non venirem? Arcessere argumentum à capite, est ab origine & principio rei argumentum eruere. Rem à capite arcessere, quod barbari, ab ultimo à longè seu nimis aliè incipere. Aliquando valet accusare, aut in judicium vocare. Arcessere quempiam capitis, in summum periculum capitis, aliquo crimine quempiam arcessere, judicio arcessere. Sublegere) Stüchlen / gar heimlich stehlen oder abzwacken. Qui reddit, abstulit, aufert, qui dedit: adimit coactus imperio: eripit, qui plus valet.

valet. Itaque auferre possumus, adimere jubemur, excipere valemus. Corn. Post hominum Genus natum) Von Unbegin der Welt. So lang die Welt stehet. illud ab initio mundi, sacris scriptoribus relinquamus, à quibus sanctè vivendi disciplina, non autem purè & ornate loquendi norma petenda est.

PROGYMNASMA. DECIMUM TERTIUM.

Somnus in gymnasio.

FABIOLUS, ERASTUS.

FABIOLUS, Rabiosulum te autumo. *E.* Quam ob causam? *F.* Quòd me modò vellicas, modò pugnum in latus meum incutis. *E.* In laneum latulculum tuum. Cur dormitas? non decet hoc in schola. *F.* Mihi sic usus est: tu ut tibi opus est facito, ita facito. Tuâ quid refert? *E.* Meâ quidem aliquantulum, tuâ verò permultum. Nam si te dormire si vero, doctor me quoque ut infidelem custodem supplicio persecutus est: *F.* Itane est? *E.* Itane est? Etiam dormitator, ita est. *F.* Permite ut dormiam. Quomodo nunc est, aliter fieri non potest. *E.* Istam à Magistro veniam pete. *F.* Irrides? quasi tu dicas:

eas: pete ab atroci cane, ut te mordeat: suâ sponte mordebit. *E.* Ego profectò non feram, non patiar, non sinam, ut dormias: usque, & usque molestus ero: etiam aciculâ, en, te compungam, ut clames, réque ipsum ut forex tuo indicio prodas. *F.* Heu, mitte me: vicissim indulgebo, si te somniculus corripuerit. *E.* Hanc abs te gratiam nolo. *F.* Tamen. *E.* Jam pronuntianda erit è memoria hesternæ prælectio: excute somnum, frica paululùm oculos, & relege, quæ edidicisti. Nisi faxis: à tergo, supra caput, ante oculos vindicta est. *F.* Quid relege? nihil edidici. *E.* Tum tu ipsa es miseria. *F.* Non exiger à me quidquam hac luce, non enim omnes, id quod scis, quotidie recitare possumus præ multitudine. *E.* Ponamus exigere: quid dicces? *F.* Doce tu me, quid dicendum. *E.* Pulchrè dictum. Egone doceam te mendacem fieri? nihil attraxit funis tuus. *F.* Actum est, verberabor, recitare non poterò. Quid ergo proderit mihi, si vigilem? uno dolore duo peccata expiabo: dormiam rursus. *E.* Dormi, dormi, nihil moror. Si Magister me objurgaverit, narrabo quid fecerim, quid dixerim tibi, quid tu contrà responderis. *F.* Tantùm ne me expergefacias. Si etiam hodie vapulavero, non moriar. *E.* Quæ tibi verberatio faustè, ac feliciter eveniat, mi Fabiole,

N O T Æ.

RABIOSULUM TE AUTUMO, *Rabies*, Wü-
 tung / Unsinnigkeit. *Improba ventris rabies*,
Virgil. 2. Aneid de lupis esurientibus, Der wü-
 tend machende Hunger. *Ad homines si transfe-
 ras*, ein greulicher und rechter Wolffshunger.
Rabiosus plus est, quàm iratus. Rabiosulus. Ein klei-
 ner Wüterer. Ich mein du seyst ein wenig un-
 sinnig. *In laneum latusculum*) *Lanâ quid mol-
 lius? unde metaphora, Laneum, pro valde molli. La-
 na facta*, gesponnene Woll / *infesta contrarium*.
Rudis lana, Grobe Woll / wie sie vom Schaaf
 kombt. *Lanificium*, das Wollen- spinnen oder
 weben / *Laneum latusculum*, ein zartes / ein sa-
 mets Seitlein. *Mihi sic usus est*) Es ist mir
 also gelegen. *Supplicio persecuturus*) Er wird
 mich in die Straff nehmen. *Dormitator*)
 O du Siebenschlaffer. *Quomodo nunc est*)
 Wie die Sach jetzt beschaffen ist. *Irrides*)
 Ich glaub du spottest mein. *Ridere & irri-
 dere in eam significationem à veteribus capiebantur*,
*in quam adulari, & irrisores ac derisores, in
 quam adultores, palpones. Patet ex Terentio &
 Plauto Nannius Miscell. lib. 1. Animadversione
 dignissimum est illud Diogenis. Cui cum diceretur,
 plures te irrident: at ego, respondet, non irrideor. Id
 est, irrisionibus istis nihil moveor, non me contur-
 bant, negligo eas penitus. Sinamus igitur irridere,
 quibus id libet, nos ne irrideamur, & de animi con-*
 stan-

stantiane discedamus. Idem dicent: multi te laudant: quid, inquit, mali feci: Multitudo verum iudicium non habet. Quasi tu dicas) Es ist eben als wenn du sagest, Ut forex tuo indicio) Terent. Eunuchus. Egomet meo indicio miser, quasi forex hodie perij. Soricum(Der Spitzmäusel) proprium est stridere clarius quàm murium, vel magis strepere in radendo. Quem sonum secuti, quamvis in tenebris eos interimimus. Si te somniculus corripuerit) Wann dir ein Schlöfflein zustreichen wird. Nihil attraxerit funis) operam frustra positam, non evenisse: quod cupiebatur, hoc adagium significat. Apiscantibus, qui saepe hamum inanem retrahunt. Es war zu kalt/ es wolt nichts beißen. Actum est) Es ist verlohren / es ist umbsonst. Quæ tibi verberatio faustè, &c. Daß dir's Gott gesegne/ lieber Fabiole. GOTT geb dir Glück zum Schilling/ mein Fabiole.

PROGYMNASMA DECIMUM QUARTUM.

Virtus in teneris.

PARENS, LUDIMAGISTER.

PARENS. Operæ pretium facturum me credidi, si aliquando interrogarem, uti
se

se darent initia, quantumcunque proficeret meus Laurentiolus. *L.* Est cur DEO gratias agas, mirandum in modum procedit in litteris. *P.* Jam huc accessum, & hoc abs te auditum gaudeo, tibi que secundum DEUM ago gratias singulares propter tuam diligentiam. *L.* Similes illius utinam essent omnes. Verum alios plerosque minis, & ictibus ægè promoveo ad discendum quomodocunque: iste tantum laudibus alitur: nihilque pejus timet, quam dedecus. Quod si quando in concertationibus frangitur (quod perquam rarò contingit) plorat tanquam si parentem amisisset. Excellenti in primis est memoria: nam cum facilè percipit, quæ audit & legit, tum fideliter continet. Quid multis? ducit classem suam: & cum tempus aderit ad scholam superiorem adscendendi: aut primus, aut à primo proximus est adscensurus. *P.* De moribus quid sperem? *L.* Non minora. Pius omnino puerulus est. Catechismum memoriâ tenet ut nomen suum, Rosarium secum assidue, & in sinu semper libellum precationum gestat. Cum in templum venimus, quietissimus est, Deumque precibus colit quàm religiosissimè. Quin & in ludo nemo ipso tranquillior; nemo ad parendum promptior. Aureum genuisti filium. Precare numen cæleste, ut sospitem annos, juveniles conficere patiatur: magnam utique & claram Reipubl. lampadem accenderis. *P.* Vix sum apud me præ gau-

gaudio, insiste mihi puerulum erudire, sicut facis, & scito, te ob hoc ut fratrem fore mihi in medullis. Malo enim prorsus carere liberis, quàm eos non habere quàm præstantissimos: quales tuâ fideli operâ me visurum spero. L. DEUS votis tuis optatisque quàm cumulatissimè respondeat.

N O T Æ.

OPERÆ PRETIUM) unum est vocabulum à genitivo opera, & pretium conflatum. Quod non alienum, quod tanti est fructuosum, utile, jucundum, gloriosum, magnificandum. Dicitur uem per pretium operæ, ut simile veri Was der Mühe und Arbeit werth ist. Möglich / ehrlich / lustig / wohl zu achten. Cic. in Verrem. Opera pretium est ipsam legem cognoscere. Livius in præfat. Facturus ne opera pretium sim &c. Idem alibi. Quales experiundo cognoverit, perinde eorum opera pretium faciat: id est, tanti eorum operam atque industriam æstimet. Idem tempus est opulenta vos, ac diuta stipendia facere, & magna opera pretia mereri: id est, magnæ præmiæ militiæ. Ennius in epigraphio P. Scipionis Africani:

Hic est ille situs, quo nemo civis, neque hostis

Qui vivit pro factis reddere opera pretium.

Dem niemand seine herrliche Thaten und löbliche Werck

Werck vergelten kan. Uti se darent initia)
 Wie sich die Sach anließ. Procredit in litte-
 ris) *procedere, progressus efficere, & progressus fa-
 cere in aliqua, disciplina.* In einer guten Kunst
 fortschreiten / zunehmen. *Progressus habere in
 Rhetoricis, in Dialecticis, in virtutibus. Sunt etiam
 Ciceronis, progressio discendi, progressio ad virtutem,
 Ago gratias)* *Habere gratiam, sive gratias ad ani-
 mum, agere ad verba, referre ad rem pertinet,
 Hec tria complexus est Cic. pro Cornel. Balbo, his
 verbis: Omnibus amicis salutem meam, si minus ad re-
 ferendam gratiam satisfacere potui, ad predican-
 dam certe, & habendam satis sum facturus. Quid
 multis) idem sunt, quid multa? quid plura? quid
 verbis? ne pluribus agam, ne sim longior, brevi-
 ter sic habe, conferam in pauca, tribus verbis ab-
 solvam. Aureum filium)* *Ut inter metalla ex-
 cellit aurum, ita quod in rebus praestat ceteris in eo-
 dem genere, aureum vocamus. Aetas aurea, gens
 aurea, mores aurei, parcus aureus. Aureolus dimi-
 nutum: Libellus aureolus: ein guldines Büchlein/
 Das so fürtrefflich nützlich ist/ wie Gold. Aureola
 orationcula, ein kurze Rede / die mit lauter Gold
 soll bezahlet werden. Aureoli pedes, zarte schö-
 ne/ schneeweisse Füßlein. Vix sum apud me)*

Schweiß vor Freuden nicht / wo ich bin.

Es lacht mir mein Herz
im Leib.

EX SECUNDO
VOLUMINE.

PROGYMNASMA.
DECIMUM QUIN-
TUM.

Voluminis primi.

Cubitum discessuri.

PÆDAGOGUS, LUCIOLUS, AMAN-
DUS, pueri, PATER, MA-
TER.

PÆDAGOGUS. Heus pueri, jam
satis superque lusum est à cœna,
quantum videlicet nunquam an-
te hac. Dormitum censeo ali-
quando discedamus, quando qui-
dem istuc hora nos admonuit. L. Hora? numera-
stin, Amande, octavam? A. Ego verò numeravi,
ac pridem. L. Cur reticebas? A. Quia iuvabat
ludendo tempus extrahere, & alienas partes at-
que munus arrogare mihi nolebam. L. Astu-
te. P. Amande, Amande, quid verbi ego ex te
au-

audio? *A.* Habes causas. *P.* Quæ isthæc religio in te incessit? Tibi edico in posterum pace mea arroges licet, & simul octavam pomeridianam audieris, mihi aurem vellas. *A.* Si ita vis. *P.* Nempe ita volo. *L.* Necdum est cupido somni? ne prohibe nos, amabo, adhuc aliquantisper hac tam bella & optata lusione contendere: paululo contenti erimus. *P.* Arcessit vos somnus, qui quàm mox cubilia vestra ascenderitis, tam mox utrumque complectetur: etenim puerorum est amantissimus. Estne aliter ac dixi? *A.* Haud aliter. *P.* Ite præ. *L.* Ecce imus, *P.* Cæterùm antequam in cubiculum nos abdamus, parentibus pro consuetudine dicenda est salus, porrigendâque prius osculata manus dextera, poplitibus modicè curvatis, id quod boni liberalesque pueruli factitare consueverunt, & ego vos sic institui. *A.* Adeamus igitur ad eos festinatò. Pater mihi charissime, & tu Mater suavissima, bene valete in hanc noctem: nos ad quietem capeffendam proficiscimur. *L.* Salvus esto in crastinum Pater, salva esto Mater. *PAT.* Quid? sopor ocellos vestros obtegere prope-rat? utinam quiescatis ambo tranquillissimè usque in lucem. Veruntamen non usque adeò in multam lucem. Septem horæ vel pueris putantur sufficere. Nihilominus ego vobis octavam, & aliquid etiam ultrà indulserim. *A.* Istuc tibi est in manu, Pater. *M.* Dominus JESUS vigilantes

vos juxta atque somno consopitos ab omni malo, periculoque semper custodiat, filioli mei. P. Spero equidem hanc noctem eventuram nobis ex sententia.

N O T Æ.

DORMITUM DISCEDAMUS) *Diversas Es optimorum scriptorum formulas complures ad hoc ipsum explicandum aptissimas. Præceptores de annotat. in dial. 1. vol. 2. repetant. Ludendo tempus extrahere*) Ich hab die Zeit schlaffen zu gehen mit Spihlen verlängern / und aufschieben wollen. *Extrahere remper dies Es annos,* Ein Ding lassen Jahr und Tag anstehen / verziehen / aufschlagen. *Extrahere judicium,* den Reichstag aufziehen. *Arrogare munus*) *impudenter sumere.* Einem freventlich / oder unverschämt in sein Ampt greiffen / oder sich eines frembden Ampts würdig schätzen. *Sibi arrogare aliquid.* Ihm selbst etwas zumassen / auff sich halten. *Astute*) Ey du arger Fuchs. *Quamvis adverbialiter posuerimus.* Quæ isthæc religio in te incessit ?) Was truckt dich für ein seltsamer Scrupel ? *Pace meâ*) Mit meinem guten Willen. *Mihi autem vellas*) *Vide annotat. 2. volum.* *Aurium sensus est fastidiosissimus.* Es ist ein sehr haigler Sinn umb das Gehör. *Dormire otiosè in utram-*
E
vis

vis partem. Ohne alle Sorgen schlaffen. *Dare auribus,* Zu gefallen reden. *In auris, ornamentum, quod ab aure dependet,* Ein Ohren - Ring / Ohrenschmuck. *Auricula infirma,* das Ohrläp - lein. *Auriscalpium,* Ein Ohrlöffel. *Necdum est cupido somni)* Es schläffert uns noch nit. *Cubilia vestra)* *cubile,* das Beth / oder das Orth / da man ligt. *Inire alienum cubile,* Ehebrechen. *Dicitur item de ferarum latibulis.* Hölen / Klufft / Schlüpffe / Läger / da sich die Thier enthalten / und ligen. *Puerorum est amantissimus)* *Pueri edaces sunt naturâ,* Es vaporem ac spirituum plenissimi, idcirco facile diuque dormiunt. *Pater mi charissime, &c.* hergliebster Vatter / und allerliebste Mutter / GOTT geb euch ein glückseelige Nacht / wir gehen zu Ruhe. *Utinam quiescatis)* *Quiescere non solum est non se commovere, quietum esse, sed etiam in significatione somni frequenter ponitur, ut quies pro somno.* *Exempla querentibus se offerent.* *Vide quæ super hoc verbo disserat Gellius lib. 6. c. 15.* *Septem horæ vel pueris)* *Quintil. lib. 1.* *Istuc tibi est in manu)* Das ist in deiner Hand. *Tui arbitrij, tua potestatis, in tua situm est potestate.* *Dominus JESUS)* &c. Unser lieber HERR / bewahre euch bey Tag und bey Nacht vor aller Gefahr / und allem Ubel / meine liebe Kinder.

PROGYMNASMA DECIMUM SEXTUM.

Salutatio matutina, tentaculum.

*PÆDAGOGUS, CALLISTULUS, ET
HYACINTHUS pueri, PATER,
MATER, COQUA.*

PÆDAGOGUS. O Callistule, itane tardus in induendis caligulis tuis? C. Præceptor, dum festino, conversa est sutura in latus tibiæ: jamque nec progredi possum trahendo, nec regredi: usque adeò fixè adhærescunt. P. Sine ego à pede detractas denuò inducam. Induxi, bene habet. Porrige calceolos Hyacinthe. H. Apertòsne, an cum obstragulo? P. Apertos, cum zonula & fibula. Nunc thoracem simplum cape. Tu Hyacinthe ligulis adstringe thoraci caligas fraterculi: fac nodos laxos, non angustos. H. Prò istæ ligulæ sunt exarmatæ propemodum omnes. P. Ementur novæ: nunc ut potes. Pectete modò capillum, Callistule; hem tibi pectinem. C. Hei hei, P. Quid, quod sic clamas?

C. Crines nimirum sunt convoluti, & implicati; dolorem mihi facio, dum pecto. *P.* Radijs majoribus utere. Citò faciem manusque abluite. *H.* Factum. *P.* Descendamus in hypocaustum. Ubi intraverimus, salutabitis parentes, & sorores parvulas, ijs verbis & gestibus, quibus à me edocti estis. *C.* Salve Pater optime. *H.* Tu quoque mater amantissima salve. *C.* Salutem vobis precamur sororculæ nostræ dulcissimæ. *PAT. DEUS* fortunet nobis omnibus hunc diem, mihi que conjugique meæ servassit communes liberos. *M.* Placidone somno defuncti estis? *A.* Placido. *C.* Ego haud quaquam, ò Mater: sæpius enim evigilavi, *M.* Miseram me, quod verbum audio? evigilasti? accede ad me propius. Quare evigilasti? mi Callistule. *C.* Caput dolebam, & etiamnum dolor manet. *M.* Multumne? *C.* Aliquantus. *M.* Unde hic dolor? de vento? at in cubiculo nulli venti. De frigore? at æstate novâ, ut nunc, frigus urit neminem. *C.* Quod suspicor, inde, quia me heri tecum cœnâ abstinere voluisti. *M.* O factum malè! heus Euphrosina. *E.* Quid me vult domina? *M.* Ambobus offam fac pares. Quàm citissimè poteris, tam hoc cedere ad factum cupio. *E.* E quo? *M.* E vino. Immisce crocum, & pulvisculum nucis aromaticæ, quantum judicabis immiscendum: tutundis verò panis similacel patinam imple, quibus jus fervens superfundes. *E.* Teneo. Numquid

quid aliud ? *M.* Aliud ? etiam. Da utrique nihilominus collyram suam. *E.* Curabitur. *M.* At maturè. *E.* Intelligo. Sed numquid adhuc imperas ? *M.* Nihil. *PÆ.* Interea tantisper cum libellis colloquimini, dum jentaculum inferatur. *H.* Licet.

N O T Æ.

IN LATUS TIBIÆ) *Tibia* propriè os cruris, das Schinbein / *Es* opponitur *sura*, qua est pars tibiae seu cruris posterior carnosae, hominis tantum die Waden. *Tibialia*, velamenta tibiæ. Streifflinge / halbe Hosen. Nec progredi possum, &c.) Ich kan weder hindersich noch fürsich. *Calceolos*) Schüchlein. *Calceus*. Ein Schuch / *Calceamentum*. *idem* *Calceus fenestratus*, Ein zerschnittener / zerstoehener Schuch. *Forma calcei*. Ein Schuchleysten. *Calceus urit*, premit, der Schuch trucket. *Calceolarius*, Ein Schuster. *Thoracem*) *Thorax*, die Brust. *Item vestis ac munimentum pectoris*, Ein Wammsmeß / Brustharnisch / Banker. *Hinc thoracatus, thorace indutus*. Salutem vobis precamur, &c. Guten Morgen ihr geliebste Schwesterlein. *D E U S* fortunet nobis, &c. **G**O**T** verleyhe uns allen einen fröhlichen glückseligen Tag. *Placidone somno*, &c. Habt ihr wohl geschlafen ? *Defunctus sum*, Terent. Ich hab jetzt das mein gethan, *Defuncti certamine, curâ, labore, morbo, periculis, pœnâ,*

prælio, scelere, imperio alicujus. Vitâ defunctus,
qui amplius non vivit, qui jam vivere desit, qui
curriculum vivendi à natura datum confecit. Re-
vocare defunctos, die Todten auferwecken. Æ-
state novâ) initio æstatis, seu ineunte æstate, wann
der Sommer angehet. Adulta ætas, mitten
im Sommer. Æstivus adjectivum, ut æstivi
mensēs, umbra æstiva, quæ solet esse gratissima,
usque adeò, ut vel ab asini corpore petita sit, de
quo vide proverbium. De umbra asini. Æstife-
rum, das grosse Hiß bringt. Æstiva multitu-
dinis numerotantum. Sommerlager. Tecum
cœnâ abstinere) Quàm piè faciunt parentes, quâ
filios suos à teneris ad jejunia, ad crebras preces,
ad omnem virtutem Christianam assuefaciunt?
O factum malè) Ey was hab ich gethan? das
mirß Gott verzeihe. Pulvisculum nucis aro-
maticæ) Gestoffene oder geribene Muscat.
Nunquid aliud? Was mehr? Collyram suam)
collyra panis species, quæ pueris dari solebat. Plu-
ra Thesaurus lingue græcæ ex Aristophane & A-
thenæo. Ein Brodt für die Kinder / als Präke-
lein / Küchelein / Gladen / und dergleichen. Cu-
rabitur) Ja Frau. Intelligo. Es soll ge-
schehen. Jentaculum) Sueton. Vitellio. Epulas tri-
fariam semper, interdum quadrifariam dispartie-
bat; in jentaculum, & prandia, & cœnas, com-
messationesque. Die Mahlzeiten theilet er dreyer-
ley / bißweilen auch viererley Weiß auß / in die
Brühestück / Mittagmahl / Abendmahl / und
Schlafftrünck.

PROGYMNASMA DECIMUM SEPTIMUM.

Consecratio mensæ.

MATERFAMILIAS, LIBERI, PATERFAMILIAS.

MA TERFAMILIAS. Stravistisne mensam filij? *L.* Stravimus, mater. *M.* Aquam manibus è puteo recentem in gutturnium infudistis? *L.* Infudimus. *M.* Mantile si est inquinatius, statim ancillæ meis verbis nuntiate, ac jubete, ut suspendat mundius. Tum coquam percontamini, ecquid percocta jam sint, condita ac penitus apparata cibaria. *L.* Factum utrumque, mantile pender & escas absumi jam posse coqua respondit. *M.* Patri hemicyclum cum pulvino & suppedaneo apposuistis? *L.* Etiam mater. *M.* Vocate ipsum ad prandium, & servo dicite, ut cibos apportet: ego paulò post ade-
ro. *L.* Pater, pater, tempus est cibi capiendi, prandium corrumpetur, si moraris. *P.* Quota est hora? *L.* Decima. *P.* Sûne omnia parata. *L.* Paratissima universa. *P.* Eamus igitur pransum. Esurit is vos? *L.* Vehementer. *P.* At ubi est mater? *L.* Exemplò veniet. *P.* Oh, adhuc

In templo hæsitat ? nimis pia mulier est mater vestra ; divos precando satiari non potest. *L.* Non hoc dicimus pater , sed jamjam apparebit. *P.* Aliquid in mensa deesse animadverto. *L.* Quid Pater ? *P.* Fascinulam & basim desidero ; properè afferte ambo. *L.* En. *M.* Ut istæ ancillæ semper monendæ , ac vices per diem increpandæ sunt. En apposita est offa. Simul pueri , ante mensam consistite , conjunctisque manibus , & in cælum suspicientes statas preces distinctè , citra festinationem , cum attentissima cogitatione ac pietate , pronuntiate , atque ad nomen Salvatoris ac *MARIÆ* utrumque genu inclinate. *L.* Oculi omnium in te sperant Domine. & tu das illis escam in tempore opportuno. &c. Gloria Patri, & Filio &c. Pater noster, qui es in cælis, &c. Ave Maria, &c. Benedicere dignare nos Domine & hæc tua munera, quæ ad vitam sustentandam nobis largitus es. Concede, quaesumus, ut tuis bonis tibi gratias semper agentes, teque collaudantes fruamur. Per *JESUM* Christum Dominum nostrum, Amen.

N O T Æ.

CONSECRATIO MENSÆ) Dictum scribis
mensam. Plutarch. probl. quod in medio poneretur, quasi μεσάμ. Adstare mensæ. Zu Tisch dienen/auffwarten. Apponere, remove, auferre
men-

mensam, Den Tisch decken / oder aufstragen /
 bereiten / und aufheben. *Onerare mensas epulis*,
 Speiß aufstragen. *De mensa mittere*, Cic. ad Att.,
 Ein Beschendessen / ein Hofessen schicken. *Men-*
sa conquistissimis cibis exstructa, Cic. 5. Fusc. ein
 Tisch mit grossen Kosten angericht. *Idem in*
Catil. *Omnium mensarum affecula*, der sich überall
 finden läßt / der sich allenthalben zuschlagen kan /
 wo etwas zu fressen / oder zu sauffen ist. Ein
 Dellerschlecker. *Mensa secunda*, quacunque vel
ex fructibus, vel alijs ex rebus post cibos loco postre-
mo apponatur. Speisen die man fürträgt / wann
 das rechte Mahl fürüber ist / als Käß / Nuss /
 Obß / Gebachens. *Barbari post pastum appellant*.
Originem huius appellationis aperit Servius in II.
En super illud : postquam prima quies epulis,
mensa q̄ remota. *Licet sub extranea persona*, in-
 quit, *Romanorum tamen exequitur morem* : apud
 quos duae mensae erant, una epularum, alia pomor-
 um, Cic. *Hac ad te scripsi appositamensam secun-*
da. *Mensa item est tabula argentariorum*. Wechs-
 eltisch / Wechselbanc. *Hinc mensarii, nummu-*
larij, argentarij, collybista, trapezite, die Wechs-
 seler. *Hemicyclum*) Ein Bogensäßel wie ein
 halber Cirkel gemacht. *Coqua respondit*) co-
 qua, cocus, coculus, coquina, culina, forum co-
 quinum nota sunt. *Verbum est coquo*. *Dici-*
mus coquere panem, carnes, lateres, olus, &c.
per metaphoram bellum & consilia coquere apud
Livium. lib. 8. Heimblich Krieg zurüsten / an-
 E 5 richten/

richten/rathschlagen. *Coquit me cura. Cic. ex Ennio, Sorg verzehrt mich. Concoquere, Verdeuen. Translatè Cic. ad Q. F. Hac odia non sorbeo solum, sed etiam concoquo. Diesen Brocken friß ich nicht allein in mich / sonder verdeue ihn auch. Livius. Quem senatorem civitas concoquere vix posset. Leyden / Dulden/verdeuen. Cic. ep. 4. lib. 9. Vera te xgis magis delectet, Xενωμεναια ne, an hac, quàm noster Diodorus non concoquebat. Er kumt sie in seinen Kopff nicht bringen. Non possum hanc rem concoquere, Es will mir nicht eingehen / oder ich kan es nicht vergeffen. Offa) Scio non satis latine vocari hoc nomen, quod Germani die Suppen, primum scil. ferculum in prandio, aut coena. Docetur hac sexcentis locis ex Collumella, Varrone, Virgil. & alijs: tamen nolim appellare jus aut jusculum. Quid enim ha aliud sonant, quàm ein Brü / ein Brüle? quorumvis etiam inde magis percipitur, cum illa legimus. confundere multa jura, apud Plautum, Bil Brüle in zusammen schütten / tepidum liquire jus apud Horae. cibus iurulentus apud alios.*

PROGYMNASMA DECIMUM OCTAVUM.

Gratiarum actio post epulas.

PATER, MATER, LIBERI.

PATER. Lautè & largè nos accepisti, con-
jux. *M.* Eja, laudato me tandem aliquan-
do, mi vir, præter morem tuum. Sed quo ar-
gumento istuc? *P.* Panem candidissimum,
ipsum farinæ florem, vinum generosum, apru-
gnam jure piperato, pullos gallinaceos, assas
coruñices, agninam, vitulinam, postremò bel-
laria de saccharo, & amygdalis præbuiſti. Si
sæpius ita splendide prandebimus, oppidò de-
licatos filios educabimus, & parcè admodum
cœnare cogemur. *M.* Pone curam, minimè
sumptuosam, ac prodigam uxorem habes. At-
tentè satis, & restrictè claves dedisti. Annus
evolveretur totus, antequam te similibus modis
accipiam. *P.* Cur autem vel hodie? *M.* Quia
mihi natalis est dies. *P.* Ecce, non recorda-
bar: soceros invitassem, si monuisses. *M.*
Monebo in annum proximum, si superavero:
& sciebam illos aliò promississe. *P.* Jam verò
furgamus. Pueri, mappulas vestras componi-
te, & si quid in cyathis restat, ebibite. *M.* Ad
agendas DEO gratias eo rursus ordine consi-
stite, quo ante accubitus. Tu, Martinule,
sta ultimus, & ad latus tuum Sibyllula. Huc ad-
es filiola: assiste ad dexteram fratris, incipi-
te. *L.* *Laus DEO, pax vivis, requies de-*
functis. Gratias agimus tibi misericors & mi-
serator Domine, quoniam dedisti escam timen-
tibus nomen tuum, nòsque indignos tuorum
munerum participes effecisti. Te oramus, ut ce-
lestia

lestibus ac sempiternis alimentis post decursa mor-
talis vite spatia in regno tuo explere nos digneris.
Per *IESUM* Christum Filium tuum. Amen.
Pater noster, qui es in calis, &c. Ave Maria,
gratiâ plena, &c.

N O T Æ.

LAUTE) *Lautus*, hirsch / herrlich ; Cic. *Lau-*
rum patrimonium dissipare, Ein herrliches
Erb verschwenden. *Lautacena*, *lauti cibi*, *lau-*
tus homo. *Lautitia*, *mundicies*, *elegantia in vi-*
ctu & *vestitu*, *Lautitia lautiorum*, *lautia*, & *xenia*,
seu *dona* & *munera*, quæ legatis exterarum gen-
tium mittebantur. *Livius* l. 18. *Ædes libera lo-*
ca, *lautia legatis decreta*. Et lib. 28. *Lautia* & *lo-*
cus legatis præberi iussa. Sic vocabimus vinum ho-
norum, quod hodie legatis, & illustribus hospi-
tibus offerre civitates consueverunt. Item ipsa con-
vivia splendida, quibus accipiunt. Nam & *Fe-*
stus lautia, epularum magnificentiam interpreta-
tur. Quo argumento istuc ?) Warum sagst
du das ? Was ist dann die Ursach ? Ipsum
farinæ florem) Von dem besten Meel. Was
in einem Ding das best / das lieblichst / das
schönest / das fürnehmst ist / nennen die Latei-
ner *florem*. *Flosalis*, *flos ætatis*, &c. vide an-
not. 2. vol. *Vinum generosum*) Köstlichen / für-
trefflichen guten Wein. *Vina quæ vetustatem*
ferunt, Wein die lang ligen. *Hornotinum*, *unius*
anni. *Vinum fugiens*. Wein der abstehet. *Pernicies*
vini

vinilympha, Wasser ist des Weins Todt. *In vino veritas*, trunckner Mund eröffnet des Herzens Grund. *Quod in animo sobrius, hoc in ore ebrius*. *Vinum doliare*. Wein der im Faß ist. *Aprugnam jure piperatio*) Schweinen Wildpret im Pfeffer. *Apros duos uno in saltu capere*, Proverb. Zween Hasen auß einem Busch zu jagen. *Pone curam*) Lieber laß dich nichts bekümmern *Sumptuosam*) *Magnificus & sumptuosus homo*, ein köstlicher / verthuißer / unhäuflicher Mensch. *Leges sumptuariae*, Gesatz den überflüssigen Kosten zu mindern. *Ratio sumptuaria*, Rechnung des Unkostens. *Sumptum faciat, oportet, qui quaerit lucrum*, Plaut. Wer gewinnen will / der muß aufsetzen. *Attentè satis*) *Attentus ad rem*, Der seines Dings wol acht hat. Der wenig umbs sonst gibt. *Qui rem domesticam sollicitè & diligenter curat*. Terent. And. *Nimum in senecta ad rem attenti sumus*. Wir Alten legen uns zuvil auff Gut und Gelt. Cic. pro Quinto. *Paterfamilias prudens & attentus*. Pro Roscio Am. *Hec attenta vita & rusticana*. Horat. ep. 7. lib. 1. *Durus ait, Vultei. nimis, attentiusque videris*. *Mihi natalis est dies*) *Natalis sine substantivo*, & *natalis*, *natalitius dies*. *Natales*, *conditio sanguinis ac familia*. *Hinc generosi, obscuri natales*. *Dare natalitia*, *epulum dare amicis ad diem natalem hilariter agendum*, sich lösen. Cic. 2. Phil. *Hodie non descendit Antonius? cur? dat natalitia in horis*. *Si superavero*) Grisset mir G. Ott das Leben.

PROGYMNASMA DECIMUM NONUM.

Proborum familiaritas.

PATER, FILIUS.

PA T E R. Quid hîc tam acriter contemplaris, Theodule, obtutûque hæres defixus in uno? **F.** Botrum hunc de matre sua tam pulchrè pendentem, prægrandem illum & vicino suo acinorum multitudine, coloréque lividulo ex altera parte respondentem admiror. **P.** Quòd mutuum respiciunt, hoc utrique ad maturitatem conducit: botrus juxta botrum maturescit, habet adagium. Et Poëta Satyricus: Uvâque conspectâ livorem ducit ab uva. Atqui tu, ut puer scilicet, nihil aliud quàm botrum consideras, nihil ad formandos mores hinc elicis. **F.** Quid elicерem? **P.** Cupis jam Octobrem appetere, ut maturis solibus coctum decerperem, tibi que donarem hunc racemum. Estne ut dico? **F.** Etiam, pater. Esitare uvas in summa voluptate mihi est. **P.** Ego te docebo, fili, quid cogitandum sit, cùm ita eximios, & propinquos botros in vite aspectas, quorum alterum ab altero maturitatem trahere jam affirmavi: & hinc quis sit Proverbij à me adducti, sensus intelliges. **F.** Quid cogi-

cogitabo ? P. Quemadmodum vitia à vitiolis per convictum, & societatem, sic virtutes quoque à studiosis per familiaritatem, & consuetudinem discuntur. Trahit, inquam, colorem virtutis à virtute, & maturus fit ex maturo, qui se cum homine proborum amicitia, cum omni voluntate sententiaque conjunxerit. Nec tam ad valetudinem vel conservandam vel instaurandam cœli, regionisve salubritas & clementia, quàm ad mentis sanitatem, & ad sedatum quietumque animi statum bonorum consuetudo apta atque opportuna est. Quòd si nulla bestia tam fera, tam truculenta cernitur: quæ diuturno cum hominibus commercio feritatem non exuat, fiatque tractabilior, certè minus ad illaudatas actiones sese dabit improbus aliquis, si cum bene moratis modios salis comederit. Tu ergo, mi Theodule, ab adolescentulo fuge malos, eorumque congressionibus & usu lætare, quorum tibi virtus nota & perfecta fuerit. Habe cordi hæc præcepta mea, ut ego aliquando, materque tua ex nobis te profeminatum esse gaudere possimus.

N O T Æ.

DE MATRE SUA) *lege annotat. volum. 2.*
 Acinorum multitudine) *Acinus & aci-*
nium

nam, Beerlein von Trauben oder andern Früchten. *Vinaceum* appellavit. Cic. in Catone minutum illud granum in acino uva. Botrus juxta botrum) Talis evadit quisque, quales sunt ij, cum quibus consuetudinem junxerit. *Vulgatum* est illud quoque: cum bono bonus eris, & cum perverso perverteris. Uti puer scilicet) Kinde seynd Rinder. *Esicare* uvas) *Differentia* uvarum sunt, exempli causa, acerba, mitis, immatura, matura. *Uva pensilis*, Trauben so man an die Lust hängen. *Uva varians*, ein Trauben der sich begönnet zu färben. *Uva passa* Novius, *passum* est propriè rugosum, vel siccum, unde & uva passa dicta est, quòd sit rugis explicata. Plaut. Pœn. Si quidem tu es metum futurus pro uva passa pensilis. Lucil. Rugosi passique senes eadem omnia querunt. *Ad sedatum* quietumque animi statum) ad bonam conscientiam, barbari. *Mentem quietam* vocat *Martialis*. *Mala conscientia*, mens scelerum furijsexagitata, irrequieta, malè sibi conscia. Cic. Te conscientia stimulant maleficiorum tuorum. Et 3. Off. Hunc tu quas conscientie labe in animo censes habuisse? quæ vulnera? Et 1. de leg. Angor & sollicitudo conscientie vexat impios. Phil. 2. Tu oppressus conscientia scelerum tuorum. *Nulla bestia*) *Quæ* *Engla* Græci vocant, quo nomine veniunt venenata animalia, Cic. 1. de Divinat. bestias vocavit. *Mirari* licet, inquit, quæ sint animadversa à medicis herbarum genera, quæ radicum, ad morsus bestiarum, *Bestiola* diminutum animal

malculum non est latinum. Bestiarij, qui ludis publicis spectante populo, cum bestiis depugnabant. I. fid. lib. 12. c. 2. Bestiarum vocabulum, inquit, propriè convenit leonibus, tigribus pardis, vulpibus, canibus simijs & cæteris, quæ vel ore, vel unguibus seviunt, exceptis serpentibus. Bestiæ autem dictæ à vi, quæ seviunt Ferae appellata, quòd naturalitè libere, & desiderio suo ferantur. Modios salis) in proverbium abiit salis modius, pro diuturno convictu, & longa consuetudine, qua fit, ut alius alium exploratè perfectèque cognoscat. Cic. in Cato. Verum est illud, quod dicitur: multos modios salis simul edendos esse, ut amicitia munus expletum sit. Habe cordi) Perelegans verbum, habeo, est usus, cùm existimo, judico significat, cum dandi casu. Ex eo genere sunt, habere ludibrio, contemptui, voluptati, delectationi; quæstui, præda, honori, sollicitudini.

PROGYMNASMA VIGESIMUM.

*A DEO actionum capienda
primordia.*

POSTHUMUS, GEMELLUS.

POSTHUMUS, Divinare nequeo, cur non
modò studia mea, verùm etiam quidquid fa-
cere

cere occipio, in dies singulos parùm rectè sub manus succedat. Adeon' hominem esse infustum atque miserum quemquam, ut ego sum? *G.* Mihi è diverso & studia mea, & quidquid auspico, quotidie satis prospere & ad voluntatem. Summo illi rerum parenti ac domino sit gratia. *P.* Quo artificio, aut qua demum ratione hanc felicitatem consequeris? *G.* Nullo artificio, paucis tantùm verbis. *P.* Cantionibus, seu carmine magico fortasse. *G.* Quòd Divi Divæque omnes avertant. Qualitum me ingenio arbitrare? *P.* Bono. *G.* Quid factis? *P.* Bonis. *G.* Quid religione? *P.* Optimâ. *G.* Quid ergo te isthæc audio loqui? *P.* Si quid per jocum dixi, nolum te id in serium convertere. *G.* Primum cavisse oportuit, ne diceres. Verùm eadem si purgas, mihi patienda sunt. Ignosco. *P.* Quibus igitur verbis? validam profectò verborum tuorum vim esse oportet, si tantam efficiunt. *G.* Non te mirabor. Meministi nos audisse aliquando, antiquos, si quid incœptarent, præfari solitos: QUOD BONUM, FAUSTUM, FELIX, FORTUNATUMQUE SIT, QUOD FELICITER EVENIAT: QUOD DII BENE VERTANT. *P.* Memor sum. *G.* Non te mater tua perdocuit, actum um aliquid, animum ad DEUM convertere, ejusque opem tacitè implorare? *P.* Nunquam. *G.* Credo ipsammet non consuèsse id facere. Mei parentes consueverunt, & ita me instituerunt, cum sæpè illud Pauli occiderent:

nerent : *Omnia quaecunque facitis sive in verbo, sive in opere, omnia in nomine Domini nostri IESU Christi facite.* Ob hoc itaque res tuæ feliciter eunt : opem enim præsidiumque cæleste non flagitas. *P.* Tuam pietatem imitatus in posterum haud desipiam. Quàm adhuc malè, tam posthac bene de me ipse merebor. Velim tamen pro conjunctione benevolentiae nostræ precariunculam ipsam, qua uteris, ne me celes : hoc precariò abs te peto. *G.* Illa Ecclesiae communissima & commodissima est : *Actiones nostras, quæsumus Domine adspirando præveni, & adjuvando prosequere, ut cuncta nostra oratio & operatio à te semper incipiat, & per te cœpta finiatur. Per Christum Dominum nostrum. Amen.* *P.* Hæc valde arridet, hac utar. *G.* Bene eveniat. *P.* Et tibi bene sit, qui me hodie ex ærumna non modicâ extraxisti.

N O T Æ.

SUB MANUS SUCCEDAT) *Contrarium Germani.* Von Händen gehen. Adeo hominem esse infaustum) Ich mehn / es sey kein unglückseliger Mensch auff Erden / dann eben ich armer Tropff. Satis prosperè & ad voluntatem) Glückselig gnugsamb und nach meinem Wunsch oder Willen. *Canionibus) Cantio*

non solum est cantus, sed etiam veneficium. Zaus
 beren. Cic in Bruto. Subito totam causam oblitus est,
 idq; veneficijs & cantionibus Ticinia factum esse
 dicebat. Quod bonum faustum, &c. His affi-
 nia sunt hac nostra: Quod DEVS Opt. Max. o-
 mnēsque calites bene fortunent. Quod superis gra-
 tiam acceptumque sit. Quod Deus approbet. Quod
 mihi, nobis, tibi, vobis secundo numine procedat,
 Quod omnes calicola ratum velint. Quod Chri-
 stus ejusque mater comprobent. Quod nobis, ut o-
 piamus, eveniat. Mater tua perdocuit) Parentes
 si tantummodo corpora filiorum curant, quid ali-
 ud quam belluæ faciunt? nam & illa suos catulos
 diligenter curant, & ab injurijs tuentur. De Su-
 sanna parentibus est apud Daniel. c. 23. cum essent
 justī, erudierunt filiam suam secundum legem Moy-
 si. At quidam erudiunt suos liberos secundum
 legem quidem, sed legem Calvinī & Lutheri. Quo-
 rum perditam diligentiam utinam in orthodoxa
 fide ac pietate puerulis suis instillanda nostri qui-
 dam imitarentur. Tuam pietatem imitatus)
 Quanto dictis præclaris facta præclara antecellunt,
 tanto est laudabilior istorum, quam illorum imi-
 tatio. Quod si studemus bene dicentes imitari cur
 bene facientes non studemus? Quam utile, quam
 salutare Plutarchi consilium est, lib. de prof. virtu-
 tis sentiendo? Cum rem aliquam aggredimur, aut
 magistratum accipimus, aut fortuitum aliquid no-
 bis offertur, ante oculos nobis proponamus exem-
 pla bonorum virorum sive ij sunt, sive fuerunt:

cogi-

cogitemusque quid facturus fuerit hoc loco constitu-
tus Plato, quid dicturus Epaminondas, qualem se-
gesturus Lycurgus, aut Agesilaus: ut velut in spe-
culum intuentes, ornemus nos atque componamus,
vel vocem aliquam de generem corrigentes nostram,
vel animi motum aliquem reprimentes. Quod hic
Magister vite sapientissimus de Platone. Epami-
nonda, & alijs dicit, nos de illis, & similibus è ve-
teri memoria, multò ampliùs de sanctissimis nostræ
religionis hominibus vivis atque mortuis intelliga-
mus. Præcepit etiam Seneca, ut aliquem virum bo-
num nobis eligamus, ac semper ante oculos habea-
mus, ut sic tanquam illo spectante vivamus, & o-
mnia tanquam illo vidente faciamus. Magna
pars peccatorum tollitur, si peccatoris testis assistat,
Aliquem habeat animus, quem vereatur, cujus
auctoritate etiam secretum suum sanctius faciat.
Lege extremam epist. 15.

PROGYMNASMA VIGESIMUM PRIMUM.

Malorum societas.

MATER, FILII

MATER. Hûc adeste filij, matricque vestræ
vacuas aures adhibete. F. Præstò sumus,
loquere quæ vis. M. Animadverti ego vos
cum pueris cœnopolæ, qui abhinc biennium

commigravit huic viciniae, versari crebrius, eorumque familiaritate & colloquijs impendio delectari. Sic habetote, ne utiquam placere mihi, vos conflictari cum illis ingeniis. *F.* Ne utiquam? quid ita verò, ô mater? *M.* Quia liberos meos juxta claudos habitare non fero, ne ipsi quoque claudicare discant. Nolo, inquam, vos pravorum, malèque educatorum puerorum moribus inficere animos: quia salus vestra mihi, pro eo ac debet, est charissima. *F.* Quantum nos scimus, sunt non mali. *M.* Sed quantum ego scio, sunt non boni. Velletisne assidui esse cum lippis? *F.* Non. *M.* Cum balbutientibus? *F.* Non. *M.* Cum scabiosis? *F.* Non. *M.* Cum pestilentia laborantibus? *F.* O Christe, non tantum malum. *M.* Quare nolitis? *F.* Eadem ad nos corporum vitia, eadem lues, iidem morbi transfunderent: sunt enim contagiones istæ, quæ manare solent latius. *M.* Sic prorsus animi labes, morbi atque pestes multò etiam facilius ab improbis hominibus in vos derivabuntur. Si consuetudinem junxeritis cum avaris, evadetis tenaces ac sordidi, si cum iracundis, iracundi: si cum impudicis, libidinosi: si cum temulentis, ebriosi: si cum audacibus, protervi: si cum loquacibus, garruli. Eodem modo, ne longum faciam, in alijs perversitatibus. *F.* Qualesnam ais esse pueros, quorum nobis est averlanda conjunctio? *M.* Parentibus parum dicto obedientes sunt. Jurare assue-

assueverunt. Ad spectacula levissima velocius, quam ad templum currunt, mendaciloqui sunt, obscenis fabellis cupidiùs aures dant. Hisce artibus ne colite, néve imbuite ingenium. Propter sodales nequam graviter muli & magni magno casu cecidère. Nec vobis illud in hoc fraudem det, quòd pueri sunt. Quàm plurimos ego pueros apud Orcum æterna expendere supplicia crediderim. Patris, Majorumque vestrorum moribus, quos vobis identidem canto, vivite. Si hæc capeffetis imperia, multa ad vos confluent bona & Deus bene amabit, ac tuebitur vos, charissimi filij. *F.* Monita tua, mater, sequemur, donec animam extremam traxerimus: nec commitemus, ut ob errata nostra tibi aliquando à nobis ægritudo oriatur. *M.* Quantum me diligis, immò quantum DEUM amatis, tantum istuc curatote.

N O T Æ.

VACUAS AURES ADHIBETE) *Lucretius lib. i.*
Quod superest, vacuas aures mihi Memmiade
Ecce.

Semotum à curis adhibe veram ad rationem.
Plant. Casina. Enimverò huc aures magis sunt.
adhibende mihi. Trin. date vacuas aures. Id est,
otiosas, & attentas. Cic. pro Archia. Ut etiam ma-
lis Poëtis aures suas dederit. Et ad Attic. lib. i.

ep. 4. dare aures suas alicui. Ep. 7. lib. 3. Si cujus aures ad hanc disputationem patent. Dicimus præterea præbere aures, ad aures admittere, accipere auribus. Oenopolæ) Non pauca versantur in lingua latina à πωλέω vendo, Bibliopola, myropola, pharmacopola. Propola, Ein Vorkauffler / Oenopolium, taberna vinaria. Wûrthshaus / Schenckhaus. Eadem ad nos corporum vicia) Ovid.

*Dum spectant oculi laesos, laduntur & ipsi,
Multaque corporibus transicione nocent.*

Hoc in morbis oculorum, in scabie, in ijs morbis, qui è spiritu corrupto nascuntur, potissimum solet accidere. Ab improbis hominibus in vos) Böse Gesellschaft bringt manchen an Galgen. Wer mit Katzen jagt / der fahet gern Mäuß. Ein Schalck machet den ändern. Tenaces ac sordidi) Sordes, Unflath / Wust. Sordidus, Unflätig / unsauber / unrein. Sordidula toga, fúvenalis. Sordes item pro immodica parsimonia, & res augendo studio, pro avaritia. Sordidus, avarus, Gewinnsüchtig / ein loser karger Silk. Sordidus & illiberalis questus. Ne longum faciam.) Damit ichs beschließ. Dicto obediētes) Dicto, imperio audientes, obsequentes, obtemperantes, morigeri, ad parendum prompti, imperia capeffentes, mandata facessentes, jussa perficientes, &c. Jurare assueverunt) furare. Ist schwören. Ergo non rectè

rectè loquitur vulgus ita: iste miles heu quomodo jurat, Er wie flucht der Landknecht. Dann fluchen ist Blasphemien quando sc. irati homines vulnera Christi, septem Sacramenta, aliásque res Sacrosanctas temerè, impudenter, atque impiè nominant: aut alicui pestilentias mille, Et totidem diabolos, aliáque horribilia imprecantur. Hac latini execrationes, maledicta, probra in Deum vocant. Observent adolescentes apud scriptores elegantiores Et hac Et hujus generis. Ad Spectacula) Spectacula etiam loca sunt, unde spectamus. Spectamenta, qua spectantur, qua Corn. Fronto. Quod pueri sunt) D. Augustinus in lib. Confess. narrans peccata pueritiae suae, quodam loco de semetipso: tantillus puer, Et tantus peccator. Equidem vel pueros virorum flagitia Et posse, Et solere consciscere palam est.

P R O G Y M N A S M A VIGESIMUM SECUN- DUM.

Minutiora peccat.

NUTRICULA, ALUMNUS.

NUTRICULA. Dies Veneris est, Num tu Basile institutionibus Christianæ fidei dedisti operam in gymnasio? A. Quorsum hoc, mea nutrix; quorsum? N. Velim non ignorare,

qua in parte illius libelli discenda occupere, *A.* In capite versor, quod de peccatis inscribitur : illud explicari coeptum est à Didascalo, *N.* Odistine peccata ? *A.* Et quidem supra modum. *N.* O egregiam, & præclaram virtutis indolem; gaudeo immortaliter. *Quasi à facie colubri fuge peccatum; dentes leonis, dentes ejus interficientes animas hominum.* Sed quæ peccata sic detestaris ? *A.* Superbiam, avaritiam, luxuriam, iram, gulam, invidiam, acediam, quæ capitalia, mortifera, seu lethalia dici mos obtinuit. *N.* Non alia insuper ? *A.* Etiam homicidium, sacrilegium, idololatriam, hæresin, usuram, perjurium, prodicionem, & istis magnitudine æqualia, quæ in præsentia non occurrunt. *N.* Hæc & infinita quæ reliquisti, gravissima, sempiternisq; sæculorum ætatibus apud Inferos luenda sunt. At tu, fili leviora ista fortasse contemnis, nec odisti. *A.* Quæ ? *N.* Citra sitim bibere, delicatioribus epulis ventriculum distendere, parentibus nummulos, sodalibus globulos, aut ligulas furari, comparare sese & præferre ingenio condiscipulis, loqui quantum, & quando libet, affirmare falsa, inficiari vera, libenter agere cum mulieribus non cognatis, lædentem vicissim lædere, invitum sæpius per annum, oscitantem de noxis confiteri, tempus otio conterere, & id genus alia. *A.* Non amo, ne ista quidem : & magister seriò nos hortatus est, ut vitaremus parva,

va,

va, si vellemus majora effugere: nam ex illis ista generari. Scintilla, inquit, quantilla res est? & tamen neglecta fit ignis, qui domos, sylvas, civitates depascitur. Qui modica spernit, paulatim decider. Et rursus Ovidius:

*Principijs obsta, serò medicina paratur,
Cum mala per longas invaluere moras.*

N. Obtempera igitur cohortationibus istis, nec modò in ijs, quæ adversus Deum, verùm etiam, quæ contra homines, contraque morum commoditatem committuntur. Cave pusilla, ne grandiora & robustiora fiant, quæ aliquando, etiamsi maximè contentus, propter inveteratam consuetudinem deserere non queas, ut mane faciem & manus non abluere: vestimenta non purgare à pulveribus: non salutare obvios, cachinnum tollere: respondere impatientius: ingredi aut nimum festinè: non gratificari cuiquam in rebus facilibus, & huiusmodi plura, quæ te non fugiunt, summâ se & animi, & ingenii præditum adolescentulum.

 N O T Æ.

INSTITUTIONIBUS CHRISTIANÆ FIDEI) *Ca-*
techismus & catechesis græca vocabula sunt. La-
tinè & politè rōm sic efferemus, tamen si pluribus,
Fidei Christianæ præceptiones. Christiana fidei dog-
mata. Christiana doctrina rudimenta. Christia-
na catechesis. Institutiones disciplina Christianæ.
Capita religionis nostræ. Verba huc pertinentia
sunt erudire, imbuere, instituere, docere, tradere, ex-
ponere, excolere, declarare, & hæc quidem ad doctæ-
rem: illa autem ad discipulos referuntur. Ope-
ram dare, audire excoli institui, erudiri, informa-
ri. Mea nutrix) Cic. in Lælio. Nutrices, & peda-
gogi jure vetustatis plurimum benevolentia postu-
lant. Man ist den Ammen und Zuchtmeistern
nicht wenig schuldig. Nutrices elegantissimus poë-
ta vocavit eas partes, quas natura fœminis ad fœ-
tum nutriendum attribuit, & Lactantius de infan-
tibus agens ipsorum alimenti fontes appellavit. Nu-
trimentum in rebus etiam inanimis usurpatur.
Virg. 1. Æn. de igne excitato. Atque arida circum
Nutrimenta dedit. Hæresis) Grammaticorum, Phi-
losophorum aliorumq; artes profitentium etiam hæ-
reses sunt ex vi verbi: ab αἰρέσις enim, id est, eligo,
hæresis electio. Sed huiusmodi hæreses anathemate
nullo feriuntur. Cic. Paradox. Cato in ea est hæresis,
quæ nullum sequitur florem orationis. Sodali-
bus globulos aut ligulas) Lege fabellam Æsopi
de eo,

de eo, qui libellos furabatur in schola condiscipulis,
 & à matre nunquam ob eam rem punitus, laqueo
 suspendendus ducebatur. Tempus otio conterere)
 de otio vitando proprium fecimus progymnasma:
 & dialogus de parsimonia temporis, n. 38. eòdem
 potest accommodari. Quæ adversus DEUM) Trias
 peccatorum genera hoc dialogo reprehenduntur.
 Prima sunt terribilissima & gravissima, altera quibus
 humana vita propter conditionem suam nunquam
 caret omnino: non est enim homo qui non peccet:
 tertia, quæ non satis nostro more peccata rectè
 dicuntur, quoniam homines magis, quàm Deum
 offendunt.

PROGYMNASMA VIGESIMUM SEXTUM.

Libelli scurriles.

SENNOPILUS, PHILOLESCHUS
 pueri, MAGISTER.

SENNOPHILUS. O facinus animadver-
 tendum! P. Ah! file. S. Non fileo. P. Per
 tuam te misericordiam oro, ne indica. S. Surdus
 sum. Præceptor, iste apud se habet Marcolfum.
 M. Hem, illumne jocularem libellum? S. Re-
 ver-

vera illum ipsum. *M.* O rete levissimum, & plenum ineptæ curiositatis puerum. Non solùm hoc nugarum domi tuæ legis, sed etiam in gymnasium tecum portare, & in hac virtutis ac sapientiæ, non levitatis, & inanitatis officina legerè audes? *P.* Nihil continet mali. *M.* Parum hoc tibi patrocinator: nihil continet mali, si nihil continet boni. Porrige protinus. *P.* En. *M.* Adspicite hunc, pro Rudimentis, pro Catechismo suo volvit Marcolfum. *P.* Animi gratiâ tantum lego. *M.* Audio, Tu in schola legis quædam animi gratiâ? an huc venimus tanquam ad visendos saltatorum choros, aut equestres ludos, aut congressus athleticos animi gratiâ? habes de hac turba alios? *P.* Non habeo. *M.* Attamen nôsti præterea quosdam. *P.* Novi. *M.* Scilicet. *P.* Eulenspiegel / Schimpff und Ernst / Fortunati Wünschhütlein / &c. *M.* Evolvisti tu hæc figmenta? *P.* Bonam partem singulorum. *M.* Cum fructu profectò tempus collocasti. Quod porissimum inde emolumentum excepisti? *P.* Nescio. *M.* Si tu nescis juxta tecum nescio. *P.* Nisi tamen sæpissimè risi, & quidem effusè. *M.* O libros non libros, quorum unica laus, excitare solutissimos risus. Vellein tamen hos solùm excitarent, non etiam ad alia incitarent. Accipe animis, quæ dicam. Cuicunque vestrùm similes libelli sunt, si alieni, restituat quamprimum; si proprii, ad me afferat, aut

aut in ignem infelicibus ustulandos lignis con-
jiciat. Nam si quem lectitare eos cognovero,
is vapulabit liberaliter. Multa in ijs loca, sæpe
frigida, agrestia, insulsa, turpia: Amatorijs, nar-
rationibus redundant: Ecclesiæ ceremonias, Sa-
cerdotes, Monachos, DEO dicatas Virgines, Sa-
cramenta, fidem denique Catholicam petulan-
tissimè irrident, animi partes majores à vir-
tute detorquent, & ad omnem levitatem impu-
dentiâque duces sunt. Scio extare in Ger-
mania nostra alios libellos, quorum ficta sunt
argumenta, quorum scopus ac finis utilis &
honestus est, in quibus nihil ineptum, fri-
volum, maledicum ac sordidum: eos legere
non veto. Tamen uti bellaria eduntur in con-
vivijis: nec in hac ætate, in qua vos estis, ve-
rùm in maturiore, quæ consilia scriptorum
videre, unamquamque rem suis ponderibus
examinare, ficta à veris, honesta à turpibus,
gravia à scurrilibus, utilia à damnoſis secer-
nere poreſt. Tales sunt fabulæ Poëtarum plu-
rimæ. Tales ipsimet Poëtæ, ut Homerus, &
Virgilius, in quorum Poëmatis plura excogi-
tata, quàm vera, & tamen gravitatis ac sa-
pientiæ refertissima. Tales denique aliquot
apud Latinos, & Græcos prudenter & inge-
niosè excogitatæ historiæ. Libros ab hoc
Marcolfi discipulo nominatos, eorùmque affi-
nes puto à viris gravibus, & honestatis amanti-
bus

bus legi non solere. Quantò minus legendi sunt pueris, nisi in perniciem suam faciles esse velint? Nam eorum ingenia cerea ac tenera cùm sint; paullo momento ut in bonum, sic in vitiosum habitum formari consueverunt.

N O T Æ.

O FACINUS ANIMADVERTENDUM) En da soll man drein schlagen. Hoc nugarum) solche Narren- Märlein. *Nugigerulus*, Ein Lugen- oder Märleintrager. *Nugivendulus* idem quod *nugigerulus*, & quires ludicras vendit. Docten / Schellen / Schüsser / und dergleichen. *Officina*) Ein Werckstatt. *Cic. 1. Off. opifices omnes in sordida arte versantur : nec verò quidquam ingenium potest habere officina. Jam alia est officina ferraria, Die Schmitten / alia Cartharia, Die Papiermühlen. Alia Vitriaria, Die Glashütten. Sic sutoria, statuaria, pistoria, &c. Metaphoricè, officina virtutis, artium honestarum. Item flagitiorum, nequitia. Da man alle Schand und Vuberey lehrnet / und treibet. Cic. in Bruto. Officina dicendi, de domo Isocrat. Et in 1. de leg. de Philosophis : qui quasi officinas instruxerunt sapientie. An huc ventitamus, &c.) Mannst du man komme daher / gleichwie ins Tank- Hauß / oder wie auff den Turnierplatz / oder in ein Fechtschuel? Is vapulabit liberaliter) Der wird es mit der Haut bezah-*

bezahlen. Joca sæpè frigida) Recensentur cause multe ac minimè leves, ob quas hujusmodi libellorum lectio fugienda est juventuti, super quibus Magistri plura different, & discipulis suis etiam alios de eadem face nominabunt, à quibus similiter legendis sibi temperent. Monachos, DEO dicatas virgines) Apud Egyptios olim, ubi tam multa utriusque sexus hominum perpetuæ religioni, castitati, contemptis mundi illecebris sese consecrantium collegia, sanctimonia præstantes Monachi vocabantur Nonni, monachæ virgines. Nonne. Rhodig. lib. 15. cap. 12. Hoc idcirco annotavi, ut vocis originem nossemus, non enim duntaxat Clostero frequen / sed etiam Nonnen / audiunt illæ virgines. Sacramenta) Quid Christianis nobis hæc vox significet, nemo non nescit. Valet iusjurandum in re militari : ac proinde in alijs eodem modo valere poterit. Hinc illæ locutiones : Dicere Sacramentum aut sacramento. Ein End thun. Sacramento obligare. Mit einem End verpflichten. Sacramento solvere. Deß Ends entledigen. Sacramento teneri, mit Endspflicht verhaftet seyn. Sacramento rogare aliquem. Einen auff sein End fragen. Bellaria) schlechterhaftige Speiß / die man zu letzt über Tisch bringet von Zucker / Rüchel / 26. Gellius lib. 13. c. 11. Quòd Varro dixit bellaria, ne quis fortè in ista voce hæreat, significat id vocabulum omne mense secundagenus. Nam quæ τραγῆματα Græci, αὐτὶ πένματα dixerunt, ea veteres

terres nostri bellaria appellaverunt. Historia) Historia est etiam temporum, quæ vidimus, vel videre potuimus, dicta ἀπὸ τῆς ἰσογειᾶς, à videndo. Annales sunt eorum annorum & temporum, quæ ætas nostra non novit. Unde Livius & annalibus, & historijs constat. Servius.

PROGYMNASMA VIGESIMUM QUARTUM.

Ludus globulorum.

MELANIOLUS, FABIVS.

MELANIOLUS. Heus Fabi, unde tibi saccus tam plenus globulorum? F. Furatum me credis? M. Apage cum istac suspitione, non puto furatum. Emisti? an donati sunt tibi? an lucrando acquisivisti? F. Lucrando, maiorem partem; reliquos emi. M. Quid si te pauperiorem conciliem? F. Quid si cælum ruat? sed si quid audes. M. Libet ludere? F. Cur non libeat? M. Quo genere? F. Illo, per quod tu mox aut Cræsus, aut Irus fias: ille, si viceris, hic, si victus fueris, quod opto & spero. Vix tibi sunt viginti globuli. M. Fuit, quando tu trecentos non habebas. Age, dic, quo genere certabimus?

mus ? *F.* Par, impar volo , ita ut scrobiculum
humifaciamus capacem unius pugni virilis, al-
tum mediocriter : Inde ego certo intervallo di-
stans, & subsidens; de vola meos tuosque simul
in illum levi jactu conjiciam. Si incurrerit in fos-
sulam numerus par, omnes globuli erunt mei,
quique foris, quique intus jacebunt : si impar,
omnes erunt tui. *M.* Ast ego quoque jacere ve-
lim. *F.* Fiat, sed tunc, quando ego victus. Fac
scrobiculum. *M.* Comoda cultrum. *F.* Fran-
ges, & magno stetit. *M.* Nequaquam, est terra
mollis, & argillacea. *F.* Digitis everre frustula.
M. Dictum ac factum, everri. Hic erit meta.
F. Nimium distat. *M.* Quomodo nimium ? Duo-
bus passibus meis, & semis: est humus plana, sine
lapidibus stratorijs. leviter acclivis, accommoda-
ta huic ludo. Si esset scrobiculus ad parietem,
liceret jacere majore vi. Quot vis dem tibi in ma-
num ? *F.* Si vis citò rem perdere, da multos. *M.*
Duos dabo ? *F.* Hoc nihil est. Vis me quatuor
globulos jactare ? *M.* Ergo quatuor do. *F.* Jam
hoc aliquid est. En octonarium, sic collocatum,
ut binarius binarium sequatur. *M.* Sta intra me-
tam, ne digitum transversum, aut unguem latum
excesseris. *F.* Siccine ? *M.* Etiam. Sed jam ni-
mis propendes contra scrobiculum. *F.* Non pro-
fectò. *M.* Imò. Esto justus, si me vis esse. *F.*
Sum, En jacio. Quatuor sunt intus, numerus
par. *M.* Expecta, ne colligas : adhuc alij accu-
runt

runt adversus scrobiculum. Hem, quintus incurrit, mea est victoria. Jam tum mihi da numerum. *F.* Accipe sex, *M.* Placet, Prima victoria addidit animos. Aspice, omnes injeci, evax. *F.* Accipe rursus totidem. *M.* Accipio. Octo sunt intus. Jô, jô, tertia palma. *F.* Accipe denudò, & totidem. *M.* Ecce tibi rursus octo. *F.* Nolo amplius ludere. *M.* Quare? *F.* Tecum est felicitas. *M.* I, gloriare de tuis globulis. Fecine saccum tuum leviolem? *F.* Et tibi alius faciet. *M.* Tumebas antè. *F.* Et tu modò.

N O T Æ.

PAUPERIOREM CONCILIEM) *Quadam vis est hujus verbi non ita in vulgus nota: quam ex locis Plauti, quos adscribemus, facile intelligas: valet nimirum aliquando procurare, efficere, auctorem esse. Zuwegen bringen / aufrichten. Epid. Et sororem in libertatem opera concilio meâ. Trinum*

Meus natus me ad te misit, inter se atque vos Affinitatem ut conciliarem & gratiam.

Quando tu trecentos) *Trecenta latinis magnum numerum sonat, ut Germanis, Tausend / hundert. Par impar volo, ita ut, &c. Wir wollen ins Grublein werffen. De vola) Manus dividitur in brachium, in lacertum, in summam manum. Est autem brachium. Der ober Arm bis zum*

zum Ellenbogen. *Inde pars à cubito ad manus vertebram lacertus.* Der fürder Arm vom Ellenbogen/ biß an die Hand. *Manus*, die Hand / *cujus pars interior vola*, der Handteller / *exterior peten seu metacarpium.* *Ulna.* Die groſſe Armschne. *Cubitus*, der Ellenbogen. *Utramque mensuram quoque significat.* *Et quidem Servius in eclog 3. spatium esse ulnam, quantum utraq̃ manus extenditur,* Ein Klaſſter. *Magnos tetit*) Es hat vil geſtanden. *Dictum ac factum*) In einem Augenblick. *Et proverbium celeritatis.* *Si vis citò rem perdere*) will dich bald aufſecklen. *Ne digitum transversum*) Nicht umb ein Här/ nicht eines Fingers breit. *Digitulus*, ein Fingerlein. *Digitalis crassitudo.* *Digitale*, ein Fingerhut. *Fecine sacculum*) Ey wie hab ich dir dein Säcklein ſo fein außgeſäcklet. *Et tu modò*) *Diogenes Cynicus peristromata, quibus Plato suggestum vestire solitus erat, pedibus conculcans : ajebat, conculco fastum Platonis.* *Subjecit Plato, sed alio fastu.* *Hoc nimium saepe, ut iratus irascentem, superbiens superbientem, tenax avarum, gloria cupidus ambitiosum, imbellis timidum, &c. reprehendat.*

PROGYMNASMA VIGESIMUM QUIN- TUM.

Ludus turbinis.

*CHARINUS, LEPIDUS, FORTU-
NATUS.*

CHARINUS. E buxo est meus turbo. *L.*
 Meus è cornu. *F.* Et meus est corneus. Ad-
 spicite sultis, quàm niteat præ nigrore, quàm be-
 ne fastigiatus excavatusque sit. Nec est gran-
 dis nimium, qui laboriosè flagella agitaretur?
 nec nimis parvus, qui saltitaret immodicè & a-
 mitteretur facilè. *C.* Vis commutemus? *F.*
 Qui tibi hoc cogitare libet? tuus citiùs teretur
 quàm meus: lignum quippe mollius cornu. *L.*
 Meum hunc non laudo, jam semet ipse laudabit,
 cùm gyros describet currendo maximos, & pau-
 cis ac levissimis ictibus curret diutissimè. *C.* Hoc
 solum est planissimum & spatiosissimum, proin-
 deque huic lusui mirè idoneum. Quod bene ver-
 tat, contorqueo meum pollice, & medio digito.
L. Ego soleo circumvolvere ter, quater corri-
 giam flagelli, circumvolutum humi ponere, ba-
 cillum

cillum impetu attrahere sursum. Tum ille liberatus vinculo, quasi in pedes se erigit, & strenue curstat, hoc modo. *F.* Ecce meum. Insta flagello, tuus languet, Charine, agit animam; & tuus Lepide. *L.* Ut volitat meus? *F.* Ut amplissimos orbes conficit meus? *C.* En ut meus tuum ferit cum sonitu, Fortunate: propemodum dejecerat. *F.* Feriet meus vicissim brevi. *L.* Ah! mei flagelli virgula diffracta est. *C.* Cerтемus nos duo Fortunate: jam plus spatij relictum est, & turbines contra se mutuò impellamus. *F.* Sic agamus, Bone Deus, ut me fatigat meus? & minutis tantum, ictibus opus est. Scuticam probatissimam habeo, corrigiam optimam è pelle hircina & bifidam. *C.* Sudore diffluo, cessemus, *F.* Nondum sudo. Solus sum, validius agitabo meum. Vide, quæso, horribiles saltus edit. *C.* Ero aliquamdiu spectator tuus, *F.* Quò Lepidus abiit? *C.* Virgulam quærit ad reparandam scuticam. *F.* Quare non jam pridem hunc nobilem ludum exercuimus? *C.* Erit, cum etiam hic displicebit. *F.* Nunquam Charine. *C.* Quo pignore certas mecum? Sed redit Lepidus. *F.* Ego quoque lassus sum: spectabimus amabò Lepidum. Lepidule, tibi cedimus campum istum. Nunc te ostendes, quantus vir sis. *L.* Tam citò fessi? *C.* Te deficiente, (deficies enim) nos ludum iterabimus. *L.* Quid cras futurum sit, juxta vobiscum nescio, Hodie quidem istuc quod vos

auguramini haud futurum est. F. Magnos spiritus tibi in hoc artificio sumis.

N O T Æ.

QUAMQUAM nostris pueris hoc ludi genus haud ita notum & usurpatum est flagello scilicet agitare turbinem cavatam, tamen vel hoc ex dialogo quemadmodum se in eo exerceant, & unde parent, addiscere poterunt. Quod bene vertat) Das walt GOTT. Quo pignore certas mecum? was wilt du wetten. Magnos spiritus) Spiritus, der Lufft / der Althem / Lebens - Krafft. Hinc ducere, trahere, retinere spiritum, quod Cic. I. de Orat. continere animam. Effundere, edere spiritum. Translate pro audacia & elatione animi. Für ein stolzen hochmüthigen Geist. Ex quo illa, Spiritus afferre? spiritus sumere, tollere Spiritus, deponere, comprimere.

PROGYMNASMATUM
LATINITATIS, SIVE
DIALOGORUM.
SELECTORUM.

LIBER SECUNDUS.
PRO PRIMA SCHOLA
GRAMMATICÆ.

Ex volumine primo.

PROGYMNASMA
SIVE DIALOGUS
PRIMUS.

*Deductio pueri ad Magistrum,
& primum examen.*

PATER, MAGISTER, PUER.

PATER. Salute plurimâ doctorem te litterarum impertio. M. Habeo gratiam, vir optime, Quid est negotij, quamobrem me velis? P. Si

G 5

non

90 PROGYM. SELECT.
non gravaberis parvam dare operam mihi : pau-
cis exequar, qua causa ad te accesserim. *M.*
Adverto animum. *P.* Ego germani patris of-
ficiū secutus, parvulum hunc, quem cernis,
filium meum honestissimis doctrinarum studiis,
& virtuti à primordio ætatis deditum esse nimi-
um quantum cupio. *M.* Laudabilis, & justis-
simo atque præclarissimo desiderio incensa vo-
luntas : quamprimū enim, & quā diutissi-
mè discendum sapientes prædicant, quod nun-
quam perdiscitur, & proficit in perpetuum, præ-
terea multum refert, quibus odoribus testa re-
cens imbuatur. *P.* Est verò ita, ut dicis.
Hunc igitur puerum (quod mihi familiæque meæ
feliciter eveniat) tibi in manum do, tibi commit-
to, tuæque mando fidei. Naturā ego sum : a-
more, cura, & sollicitudine, tu illi pater es
sto. ¶ Tua institutione ac disciplina probitatem,
& intelligentiam rerum (quanta quidem in
istam teneritudinem cadit) adipiscatur. *M.*
Certè quidem haud repugnanter in album di-
scipulorum ipsum detulero, si, ut est in mo-
repositum, ingeniorum ejus atque progres-
sum, quem in litteris hactenus effecit, pericli-
tatus antè fuero. *P.* Teneas licet solemne tu-
um, & exquiras quodcunque tibi exquisito onus
videbitur. *M.* Age, mi fili ; ede nomen tu-
um. *P.* Mihi nomen est Jacobus. *M.* Quo-
rum

rum agitas annum? *P.* Hic, opinor notus incipit. *M.* Elementa conformare nostin? *P.* Maxime: quamquam haud venustissime. *M.* Quid? rudimenta Grammaticæ num doctè calles? etenim in hoc meo gymnasio illa non traduntur, instructum ab ijs venire ad me audiendum oportet. *P.* Spero me scientia comprehendisse illas præceptiones, quantum potuerim. *M.* Cujus autem Grammatici erant illa tua rudimenta? *P.* Emanuelis Alvari Lusitani. *M.* Emanuelis? Visne explorem, quàm studiosè didiceris? *P.* Explora, si placeat. *M.* Cedò, inflexiones nominum quot sunt? *P.* Quinque. *M.* Hæc vox, sensus, quota declinatione continetur? *P.* Quartâ. *M.* Quo casu effertur? *P.* Nominandi, generandi, vocandi singulari: & rursus nominandi, accusandi, vocandi multitudinis numero. *M.* Bonus cujus generis? *P.* Masculini. *M.* Certumne istud habes? *P.* Certissimum. *M.* Ejus fœmininû? *P.* Bona. *M.* Neutrum? *P.* Bonum. *M.* Da comparativum & superlativum. *P.* Melior, optimus. *M.* Cur non dicis bonior, bonissimus: perinde ut doctior, doctissimus? *P.* Dicerem verò, nisi esset anomalum, sive inæquale, ut illa quoque: Malus, pejor, pessimus: Parvus, minor, minimus. *M.* Probè respondet adolescentulus. Dehinc Pronominis definitionem recita. *P.* Quod loco nominis positum, certam finitamque personam adsignificat.

ficat. *A.* An emendatè sic loquemur : Salvum te advenire gaudemus ? *Pu.* Prorsus emendatè. *M.* Undè nam hoc intelligis ? *Pu.* Ex : regula IV. *M.* Audiamus. *Pu.* Verbum personale infiniti modi, postulat ante se Accusandi casum. *M.* Pernosco, & demiror egregiam singularémque diligentiam tuam. Hanc si impofterum similiter ad discendum attuleris (quod te factum esse mihi quidem dubitare in mentem non venit) promitto , ac recipio huic parenti tuo , te hominem eruditissimum venientibus annis , evasurum. *P.* Diligentiam quidem pueri in spe optima ponat Magister. Ego item quominus illi cessare , & socordia atque desidiosa bonum otium conterere sit integrum , curabo sedulo. *P.* Ignavus non ero. *M.* Maeste indole , sic facies , mi Jacobe , & cras , postquam luxerit , cum libellistuis , armisque scholasticis ad sextam in hunc ludum meum itare , Divis bene juvantibus , occipies. Tu interim filium reduces domum , quem propter Ingenij bonitatem , & , quam facilè perspicio , naturæ præstantiam multò commendatissimum nobis , charissimúmque fore credas velim. *P.* Liberalis ista , & humanitatis plena pollicitatio , vir doctissime , omnibus necessitudinibus me tibi obstringit. Bene vale. *M.* Et tu.

N O T Æ.

QUID EST NEGOTII, &c. Was ist euer Be-
 gehren. *Paucis exequar*) *paucis dicam, expe-*
diam, absolvam, eloquar, memorabo, in medium af-
feram, exponam tribus verbis, breviter, non multis,
summatim, strictim, compendio. Adverto ani-
 mum) Ich will es gern vernehmen. Germani
 patris) *Germanus quasi ex eodem germine, eadē-*
que stirpe progenitus. Frater germanus, soror ger-
mana & *sine substantivo, germanus, germana*, Ein
 natürlicher Bruder oder Schwester / von Vate-
 ter und Mutter. *Extra consanguinitatem valet i-*
dem quod hæ particula. Recht / rechtschaffen wahr /
 wahrhaftig / eigentlich / natürlich / einem Ding
 ganz und gar gleich. *Magistri germani alicujus*
artis, Die rechte wahre Meister einer Kunst. *Me-*
moria germana litteratura. Die Memori ist der
 Schrift ganz und gar gleich / es ist eben ein sol-
 ches Ding. *Est germanissimus Calvinista Theo-*
dorus Beza. Der Beza ist ein eigentlicher / natür-
 licher / rechtschaffner Calvinist. *Calum est germa-*
na Christianorum patria. Der Himmel ist der Chris-
 ten recht und wahrhaftig Vaterland. *Germani-*
tas etiam duplicem notionem habebit, & germanè
similiter. Quibus odoribus testa recens) Jung
 gewohnet / und Alt gethan. *Testa ovi limacis.*
 Everschalen / Schneckenhäuflein. *Opus testaceum,*
 Irden

Irden und gebrennt Ding. In album) Album substantivum est, tabula albata, in qua Praetores edicta, actiones, interdicta proponebant, quo omnibus nota fierent. Utebantur albo Pontifices, Cic. 2. de Orat. Res omnes singulorum annorum mandabat litteris Pontif. Max. referebátque in album, & proponebat tabulam domi, potestas ut esset populo cognoscendi. Significat item, quam vulgus matriculam vocat, librum scilicet, in quo ejusdem artis, studij, professionis; officij, dignitatis hominum nomina scribuntur. Itaque dicemus aliquem esse in albo studiosorum, senatorum, sodalium, B. Mariae &c. Rudimenta) Quid esset rudimenta ponere, tirocinium ponere, declaravimus sententiam nostram Notis in primum dialogum prioris libelli. Nunc illud tanquam auctarium addimus, nihil esset aliud, quam quod Virgilius voluit illis carminibus in 8. Aeneid. ubi Evander Pallantem filium suum Aeneae commendat.

Hunc tibi praeterea spes & solatia nostri.

Pallanta adjungam: sub te tolerare magistro

Militia, & grave Martis opus: tua cernere facta

Assuescat: primis & te miretur ab annis.

Adolescentulus) Ein junges Knäblein. Adolescentula) Ein junges Mädchenlein. Lectissimus adolescens, Ein außerlesener Jüngling. Adolescentia lubrica. Darin einer bald schlipffert/ zu Fall kommt. A prima adolescentia. Von meinen jungen Tagen auff. Demiror.) in compositione aliquando, de, auget significatum, ut per, Talia sunt de amo, id est,

est, valde amo, depradico, denarro depralior, desavio, delasso, derepentè, desubito. Venientibus annis) Mit der Zeit / auff zukünftige Jahr. Bonum otium) Otium est, vacatio à labore, sive ea honesta sit, sive turpis. Qui versantur in litteris, quoniam negotijs laboribusque vacare debent, factum est, ut laborem studiorum significaret: quanquam Cicero solet addere, litteratum litterarum. Scipio dicere solebat, nunquam se minus otiosum, quam cum otiosus. Apud Terent. Adelph. otiosus est securus, tranquillâ mente. Quintu otiosus es? ego illius sensum pulchrè calleo. Idem And. Animo jam nunc esse otioso imperio. Maecte indole) Gott geb dir Gnad zu diser guten Art und Natur. Gott wolle / daß du zunimmest / weil du so wol geartet bist. Armisque scholasticis) Mit deiner Schulrüstung. Divis bene juvantibus) Im Namen Gottes. Pollicitatio) Servius? Pollicemur sponte, promittimus rogati.

PROGYMNASMA SECUNDUM.

— *Euntes in ludum.*

ANTONIUS, MARCELLUS.

ANTO.

Spil
ANTONIUS. Securúſne, & timore expeditus
 in phrontisterium vadis Marcelle? *M.* Quid
 tibi istâ percunctatione vis? explicandum, non
 enim satis intelligo. *A.* Fabor ergo apertius.
 Contexuisti epistolam, quam à nobis hodie re-
 quiret Præceptor? *M.* Contexui, & descri-
 ptam porto mecum, *A.* Præcurrit alacritas tua
 meam tarditatem. Quamquam haud ita pigritia
 me, ut chartæ penuria, qua premebar, remora-
 ta est, fecitque, ut meam non rotam descripse-
 rim: seriùs quippe adeptus sum papyrum. *M.*
 Quid acturus, si poposcerit? *A.* Dum ve-
 stras emendat, intereà quod reliquum est,
 nullo negotio describam. Hoc concessu-
 rum mihi spes est: siquidem alijs aliàs con-
 cessit. *M.* Ostende sis tuam scriptionem.
A. Hem. *M.* Quàm fœdè tu formas lit-
 teras? gallinam scripsisse arbitror. Quàm
 item vacillant versus? *A.* Dummodò legi
 queat scriptura, parvi duco tristia sint an læta,
 pulchra visu, an deformia elementa: versus ad
 amissim nequeo dirigere, quantumvis coner.
 Atqui non tam valdè utraque laude mihi ante-
 stas. *M.* Judicium cæci. *A.* Aliter doceat
 me præceptor, si ipsi displiceo cum istis illepi-
 dis inveniustisque characteribus. *M.* Abhor-
 rent istæ partes ab ejus munere. *A.* At unde
 discam tandem? Quid tu nunc mihi auctor? *M.*
 Aliquem peritum adolescentem pactâ pecuniâ
 con-

conducant parentes tui, quem hanc ad rem magistrum capias. *A.* Attamen doctrinâ quoque inspectati, & clari homines plerumque inscitè & indecorè efformant figuras istas. *M.* Dici aliter non potest: verum non idcirco sunt docti: & tamen multi illorum decenter. *A.* Parentes mei) quod vitium senectus affert) attentiores sunt ad rem quàm sat est: defraudant gentium suum: vereor ut illis persuadeam. *M.* Adhibe procuratorem Magistrum, cujus unum verbum huc plus valebit, quàm centum tua. *A.* Rogabo, ut hanc mihi opellam surripiat. *M.* Cæterum, quæ heri explicata sunt in Cicerone, si te fortè nominaverit, poterisne repetere? *A.* Nisi ipsemet opituletur, parum bene: oblitus enim sum quorundam: & quem domi interrogem, habeo præter parietes neminem. *M.* Hærenti subveniet. Ego insuper, quo ad ejus facere potuero, tibi opem feram. *A.* Mi optime Marcelle. *M.* Sponden te mutuum esse facturum mecum, si in eodem luto hæsitavero? si necessitudo postulaverit? *A.* Spondeo firmiter. *M.* Salva res est.

N O T Æ.

TIMORE EXPEDITUS) *Timore, metu, pavore, formidine liber, vacuus, solutus: Et casu patrio.*
H
timo-

timoris, metus, &c. expers. Sorchilos. Metus
motus est animi : timor quasi tumor : fert inter-
dum rationem, pavor puerilis est. Corn. Fronto.
Nulla negotio) Negotium, occupatio, ein Ges-
chäft. Negotiolum, ein Geschäftlein. Nego-
tiosus, Geschäftig/voll Mühe. Negotium da-
re. Befehlen / zuschaffen geben. Negotium,
item pro molestia. Unde exhibere, facessere ne-
gotium, Einem verdrießlich seyn / einen plas-
gen / einem Unruhe machen. Ad amussim)
Amusis, Richtschnur / fabrorum regula : quæ
architecti, cum opus probant, rubricâ illinunt.
Proverb. ad amussim, pro eo, quod est exquisita
diligentia, atque exactissima cura. Examissim di-
citur examinatè ad regulam. Plant. Amphit. Si
verâ hac loquitur, examissim est optima. Idem
Menæch. Ut hanc rem vobis examissim disputem.
Nonius. Eundem sensum habet : ad unguem. A
marmorarijs videlicet, qui superinducto ungui
commissuras marmorum explorant. Nos autem ci-
tra allegoriam & proverbium : versus ad amussim
nequeo dirigere. Ich kan nicht nach der Schnur
schreiben. Attentiones sunt ad rem) Sie geben
keinem um Gottes Willen / man stehls ihnen
dann. Res etiam facultates, bona fortuna, divitias
scilicet atque opes significat Plant. Trinum. Ist hoc
absente malè rem perdit filius. Ibid. Rem postquam
comedit, post rationem putat. In eadem. Nam post-
quam hic ejus rem confregit filius. Ex eodem fonte
manant illa; Rem querere, rem facere, rem nancisci,
in

in suam rem convertere, suarum rerum satagere. Defraudant Genium suum) *Li dicuntur hoc facere, qui naturæ subtrahunt, quod appetit, ut preparari, restricti, sordidi, & avari. Denen ein Blutstropffen von Herzen fällt/ so oft sie ein Heller aufgeben. Contra faciunt, qui genio indulgent, hoc est animo suo obsequuntur. & cuticulum probè curant. Dies genialis, dies letus & voluptarius. Plant. Anl. Egomet me defraudavi, animūque meum, geniūque meum. Idem Persa. Nunc & amico meo prosperabo, & genio meo multa bona faciam. Ut hanc mihi opellam surripiat) Plant. Amph. Clanculum hinc abivi à legione, operam hanc surripui tibi. Id est, operam hanc furtim sumpsi in tuam gratiam. Ich will ihn bitten / daß er ihm selbst gleichsam ein Zeittel stehele / und mir ein kleinen Dienst beweise. In eodem luto hæsitavero,) Wann ich in gleicher Noth stecken werde. Proverbium in eos, qui sic in aliquo negotio implicati hærent, ut se inde nequeant explicare. Quemadmodum videmus viatores, cum inciderunt in cœnum, & alterum pedem conantur educere, altero immergi. Spondeo firmiter) Es sey dir zugesagt. Salva res est) Das Spiel ist gewonnen.*

PROGYMNASMA TERTIUM.

Excusatio absentia.

*MAGISTER , ANIMADVERSOR , AN-
TONIUS , JOANNES ,
MARCUS.*

MAGISTER. Euge Animadversor, adesdum.
A. Adsum, impera. *M.* Quinam he-
sterno die scholam non obierunt: *A.* Qui?
Antonius Niger, Joannes Faber, Marcus Syl-
vius. *M.* Perpaucos memoras. *A.* Reliqui
ad unum omnes coram præsentes affuerunt.
M. Extra eos videlicet, qui munusculis te e-
linguaverunt. *A.* Hoc quidem aliàs cum ten-
tarent nonnulli, semper Austrum percule-
runt. *M.* Probatus es Adolefcens, & Ma-
gistro tuo fidelis. Heus, prodire vos in
medium, repentè, statim, sine mora. An
nondum etiam? confestim, inquam, advo-
late. Quid habes Antoni dicere ad excusan-
dam absentiam? *A.* Ingens quidam, & in-
tolerabilis dolor occupaverat sinciput meum.
Quocirca mihi in mandatis dabat mater, extra
ades

ædes pedem ne usquam ponerem. *M.* Fabulæ. Tibi ut credam? non ego te novi? *A.* Si verbis meis exigua apud te est fides, certum hominem ad matrem & familiares indagatum allega. *M.* Logi. *A.* Haud secus reperies. *M.* Somnium. Quasi verò tu, ut es callidus & versipellis, hoc tuis non imposuisses, tibi nimirum condolere caput. Studebas verberationem effugere, quæ propter segnitiam te manebat. *A.* Neutiquam, Præceptor, non imposui profectò : revera nihil finxi. *M.* Poteròne hodie verum ex isto puero exsculpere? Cave mihi mendacii quidquam. *A.* Vera loquor. Si aliter fuerit, ac dixi, causæ nihil erit, quin tibi dem pœnas. *M.* I sessum : rem ego nunc quidem in medio relinquam. Tu bone Faber, quo negotio implicatus tenebâre? *I.* Pater, quopiam profectus animi gratiâ me perduxit illuc secum. *M.* Quo profectus? In villulam nostram, quæ mille passus ab urbe distat. *M.* Cur pridie à me copiam non petebas? *I.* Noctu hac de re deliberavit Pater : tum multo manè in viam nos dedimus, ut ad te adire nequiverim, nec voluerim, quod verebar, ut cubitu surrexisses. *M.* Dictum inopinatum atque mirabile, te alioqui somniculosissimum, id temporis, sub galli cantum scilicet, experrectum. *I.* Videre me somnum haud sinebat gratissimæ promissionis expectatio. *M.* Quin tu exoraveras patrem, ut hoc promitteret? *I.* Fa-

Etum est, ut patre secundo villam amœnissimam petiverim, ibique animum studiorum perpetuitate fatigatum, triduo isto instauraverim. Proinde, amabo, mi præceptor, parce ultrà querere, quandoquidem te clam non est, quanto me opere schola delectet, nusquam ut sim libentius.

M. Qui tibi incessit metus plagarum insolitus, hic de improvise oratorem te reddidit. Nunc condonabitur erratum. Posthac nisi quoquo

modo de absentia certiores me feceris, verberibus te cædam, ut si in pistrino moleres. Percepisti?

I. Planissime. *M.* Restat, ut te quoque excuses solute adolescens, & omnium inertium

inertissime. Quid egisti? aut ubi fuisti? aut quare in ludum non venisti? Quid est Sylvi? Quid

taces? *Mar.* Existimabam esse ferias litterarias. *M.* Ridiculum. Hôccine ostium? istane frons

tua? Ecquid, ô insulse, nudus tertius aut quartus primum auditiones obire cœpisti? quomodo?

an tu nesciebas vacationi diem Mercurii consecratam? Hic ego manifestum mendacii teneo.

Mar. At mihi occorrebat heri Mercurius.

M. Ast ego faxo tibi hodie Tisiphone accincta flagellis occurrat. Lepidum capitulum. Te

ne errare in isto negotio tam antiquo, tam noto, tam vulgato? Quamobrem autem horis

antemeridianis saltem non comparuisti in hoc loco? Prætexas culpam hoc figmento: non sit

mihi verisimile, quod agis. Illi, illi sodales & congerrones tui aliquò te ambulatum, aut lu-

sum

sum avocarunt. Para ; mox tibi virgis corium
 conscribam. Mar. Miser, ah miser, cui tam ma-
 lè vertit dolus. Sed te obtestor, unam hanc di-
 mitte noxam ; si quando rursus admisero, tum
 occidito. *M.* Nihil agis.

N O T Æ.

ELINGUAVERTUNT) *Lingua te privaverunt,*
elinguem fecerunt, mutum ac silentem penitus
reddiderunt, Sie haben dir das Maul verstopft.
Plant. Aulul. ubi senex annum exagiat, velut si the-
saurum indicârit.

Si herclè ego te non elinguandum dedero, usque
ab radicibus.

An nondum etiam) *Rühret ihr euch noch nit ?*
 Austrum perculerunt) *Sie haben die Nebel bal-*
get/ ein Sackpfeiffen beropffet. Ejusdem ordinis
sunt, inanem scilicet operam significantia ; arenam
metiri, ignem dissecare, parieti loqui, arare litus,
surdo fabulam. Logi) apud Plantum logi sunt
verba, seu faceta & ridicula dicta : Persa, Parasitus
Virgini :

Si hoc accurastis lepidè, cui rei operam damus.
Dabuntur dotis inde tibi sexcenti logi.

Atque Attici omnes ; nullum Siculum acce-
peris,

Cum hac dote poteris vel mendico nubere.

Quod dicit Atticos tantum accepturum eo, respicit, quod Atticè multò melius gracè loquerentur, quàm Siculi, erantque illorum verba quàm istorum lectiora. Sticho.

*Adeste sulsis, præda erit presentium,
Logos ridiculos venda, agite licemini.*

Utes callidus) funguntur saepe versutus & callidus, differunt tamen. Versutos, inquit Cicer. 3. de nat. Deor. eos appello, quorum celeriter mens versatur: callidos autem, quorum tanquam manus opere, sic animus usu calluit. Versipellis) Versipelles dicti sunt inquit Nonius, in quodlibet genus se se commutantes Plaut. Amphit. ita versipellem se se facit, quando lubet. Condolere caput) Quod quidam ita loquuntur condoleo tibi, compatiior vobis, id à me alio loco, ut inquinatè dictum fuisse notatum memini. Est autem condoleo idem planè, quod doleo, & ad corpus refertur. Cic. 3. de Orat. Tum latus ei dicenti condoluisse, sudorèmq; multum consecutum esse audiebamus. Et 2. Tusc. Nos si pes condoluit, si dens, ferre non possumus. Plaut. Truculento.

*Date soleas, atque me intro actutum ducite,
Nam mihi de vento miserè condoluit caput.*

Verum exsculpere) die Wahrheit herauß pressen. In viam nos dedimus) Wir haben uns auf den Weeg begeben/ gemacht. Sodales tui) Comes iter facit: Affecla sequitur potentio rem! Sodalis adolescentia nomen est. Cliens implorat opem & fidem.
Ita

Ita comes tuus, affecla officiosus, sodalis amicus, cliens submissus. Corn. Fronto. Para) Nestel dich auf. Unam hanc dimitte noxiam) Schenck mirs nur Dispmahl / ich wills mein Lebenlang nimmer thun. Nihil agis) Du must dran.

PROGYMNASMA QUARTUM.

Calami Præparatio.

VEDASTUS, BALTHASARUS.

VEDASTUS. Cùm haud inveniustè formes elementa, doleo tibi nec chartam esse bonam, nec calamos aptos. B. Ab his singulis fateor me inopem. Charta nec candida multum, nec firma & plena, sed aspera, scabra, & pilis parvissimis plena: plena cùm à calami crena detraho, mora scriptioni affertur: quòd si non detraho, scis ipse, quales efformentur litteræ. Sed quod intolerabilius mihi accidit, etiam perfluit, verùm hæc culpa sit atramenti potius, quod cùm esset heri spissum valde, aqua nimia effecit dilutissimum, & subalbidum. Calamos ad usum accommodare cultello prorsus nescio: & te etiam atque etiam vehementerque rogo, ut hanc rem me doceas, si

ipse sciat. *V.* Miseret me tui, qui pænè solus ignores, quod condiscipuli tui didicerunt magnam partem. *B.* Liberatu me istâ ignorantia. *V.* Ausculta igitur. Anserinæ pennæ sunt ad scribendum imprimis appositæ, hisque plures utimur, ac sæpius, quàm pavonum aut cygnorum: quarum illæ nimis sunt duræ; hæ nimis amplæ: quanquam diutius bonæ permanent, atque anserinæ. *B.* Teneo. *V.* Ex his ipsis anserinis meliores judicantur, quæ sunt pellucidæ, mediocriter duræ, caule longiore, ampliore, firmiore. Quæ autem habent caulem brevem, angustam, & sunt admodum duræ, ut quæ inhærent extremæ alæ, non probantur. *B.* Jam noverim deligere pennas. *B.* Ubi delegeris, ita parabis. Rescindes caudam: plumulas utrinque detrahes, scalpelli tergo cavum pennæ levigabis extremum cavi, seu caput rescindes ex utraque parte, antrosum & retrorsum, hoc modo, ut fiat bifurcata (adspice.) Tantum porro resécabis, quantum latus est unguis auricularis digiti, & medullam extrahes. *B.* Meminero. *V.* Post hæc in dorso crenam facies: id est calamum cuspide cultelli, sive extremo cultello justè per medium scindes, sic, ut fissio seu incisura diametro dorsi pariter pænè æqualiterque respondeat. Tum ubi adhuc aliquantillum deorsum à fronte exsecueris, à dextris & sinistris acuere calamum, & mucronem facere perges: seu æquabis duos illos pedunculos, sive

cruscula. Nunc me vide, quomodo indita crena
 utrumque horum absolvam. *B.* Observo. *V.*
 Rastellum hoc quem mucronem antea vocavi,
 temperatae gracilitatis esse debet, de quo quan-
 to plus abscideris, tanto habebis calamus obtu-
 siorem, & grandioribus notis ducendis aptio-
 rem: dextra tamen pars, in quam calamus, dum
 scribimus, incumbit, sit aliquantò altior sinistra:
 quod discrimen adeò sit minutum, vix ut perspi-
 ciatur. Age, experiamur hunc nostrum. Ac-
 clipe, vide, an placeat. Quare sic eum capis?
B. Sic assuevi. *V.* Tene pollice, & medio
 digito, mollitèrque superpone indicem, sic: ita
 minùs vacillabit manus, & firmiùs eam chartae
 imprimes. Sit autem brachium usque ad cubi-
 tum liberum, dum scribis, & pondere suo tabu-
 lae seu pluteo innitatur, tota autem manus auricu-
 lari. Intuere me scribentem. *B.* Imitabor
 ad unguem, & quibuscunque officiis potero,
 tuam erga me humanitatem aut obruam aut ex-
 æquabo.

N O T A E.

AB HIS FATEOR ME INOPEM) *Veteres in-*
structus, firmus, felix, paratus, imparatus inops
nudus, invictus, item impunitas, solitudo ab aliqua
re dicebant, pro quibus nostrum seculum, quantum
pertinet ad hoc vel illud, sumus parati, instructi, &c.
Cic.

Cic. ad Att. Sumus flagitiosè imperati, cum à militibus tum à pecunia. In Bruto. Nudus à propinquis, nullà cognitioni municus. Ibid. Tum erat ab oratoribus quadam in foro solitudo. Calamos ad ulum accommodare) Feder schneiden. Idem, preparare calamum. Temperatur autem jam antè ad scribendum preparatus & accommodatus calamus, dum cuspis ejus vel acutior sit, vel obtusior. Diametro dorfi pariter) Das das Schnittlein so lang sey / als der Rücken der Feder breit ist. Necessario multis metaphoris utendum nobis fuit in hoc dialogo: nam alioqui, quod volebamus, explicare potuissemus: desunt enim verba propria. Et est jam litteratoribus satis cognitum, quàm latè pateat, quantàmque rerum vim & copiam complectantur hic tropus, qui metaphora seu translatio nomen habet. Praeceptores inter explicandum hasce metaphoras non solum germanicis vocibus declarabunt: sed etiam ipsi cultellum & calamum nondum plumis suis spoliatum, neque levigatum in manus accipient, & discipulis inspectantibus, quid crenam, quid rastellum, quid dorsum, quid candam, &c. vocemus, ostendent, eosque artem hanc parandorum calamorum docebunt.

PROGYMNASMA QUINTUM.

Elementorum conformatio.

DAMASUS, ALBANUS.

DAMASUS. Tam artificiosè tamque graphicè characteres Romanos effingere, tantâ proportionè, & tam compositè mutuò respondentes, versibus præterea paribus intervallis, à summa pagina ad imam usque diremptis, & nullâ omninò in parte vacillantibus, dic sodes, quid tandem utilitatis affert? *A.* Modus ipse quærendi tuus clamat te istuc in quæstione ponere non debuisse. *D.* Quid ita non? *A.* Quoniam ostendit, non displicere tibi hanc manus meæ elegantiam. Atque ut agam apertius: delectariſne, si quando quidpiam à me exaratum adspicis? *D.* Ac multùm profectò. Non secus, quàm si nitidam, & collustraram picturam intuerer, *A.* Hæc igitur una est utilitas, ut mearum litterarum veluti pictura tuis, aliorumque oculis blandiatur, lectorésque meos voluptate quadam nec illiberali demulceat. *D.* Bene tu quidem hætenus; sed plura desidero. *A.* Ego

Ego ipse quoque (quod omnibus mei ordinis usuvenire existimo) propterea libentius , facilius , majoréque cum jucunditate scribo. Adde , quòd lectu expeditior est venusta , quàm rustica , indocta , imperitáque manus : nec aliud in causa est , quare tantoperè typis descriptos libros amplectamur , nobiscúmque feliciter actum credamus , si calamo ad illorum typorum venustissimam speciem quàm proximè accesserimus. *D.* Negari non potest , manum tuam exquisitam , probè distinctam & luculentam esse. Nunc da , quibus vlis ac rationibus ad hujus scientiæ facultatem perveneris ? *A.* Quorsum id nòsse expetis ? *D.* Etiam tu hoc rogas ? Ut facere queam similia. *A.* Si animum húc advertas , narro tibi. *D.* Adsto avidissimis auribus. *A.* Principio percommodum fuit exemplar , in quo erat alphabetum majoribus minoribúisque litteris compositum. Nec ibi solùm completæ & integræ , verùm etiam imperfectæ , partésque & frustilla earum visebantur. Ostendebatur item , quo pacto illa fragmenta coagmentanda essent , ut absolutum litteræ corpus efficeretur. Verbi causâ : ducebatur , ab alto virgula ad hunc modum. I. appingebatur minutus semicirculus dextrorsum , seu inversum c. sic. 3. ut doceret b. componere , si illi porrectæ deorsum ad angulos rectos lineolæ hanc

no.

notam copulasset. In d. idem præstabatur, præposito c. sic tamen, ut postquam c. illud cum virgula coluisset, puncti instar de infimo ejus extrâ emeretur. In majusculis eadem planè ratio custodiebatur. Sed ut rem clariùs cognoscas, ipsum tibi prototypon demonstrabo, si fuerit occasio. D. Optatissimum acciderit. A. Posthæc binæ, ternæ, quaternæ connectebantur, ut, ab. do. mi. ptu. flo. gran. trum. Subjiciebatur adhuc vocum series, quæ aliquam animantem, arbo-rem, herbam, morbum, instrumentum indica-rem, eæque haud ita vulgatæ ac tritæ. Tan-dem breviores sententiolæ, ut illæ (nam edidici, sicuti vocabula, de quibus dicebam) *Vacare cul-pâ, magnum est solatium. Medio tutissimus i-bis. Festina lentè. Nescis quid vesper serus ve-bat. Homo bulla.* D. Videtur Magister hoc exemplar meditatus confecisse. A. Credo. D. Quid erat novissimo loco? A. Lon-gior scriptura, sex septem versuum scilicet, quæ ad virtutem excolendam me hortabatur. Ex Platone, Tullio, aut Seneca, ut reor, deprompserat. D. Nec illius te capere de-buisset oblivio. A. Non cepit. Erat au-tem concepta his verbis: *Alium quiddam est virtus, excelsum, regale, invictum, infatiga-bile: voluptas humile, servile, imbecillum, cadu-cum, cujus statio ac domicilium fornices & popinae sunt,*

sunt. Virtutem in templo inveniens, in foro, in curia, pro muris stantem, pulverulentam, coloratam, callosas habentem manus. Voluptatem latitantem sepius ac tenebras captantem: circa balnea ac sudatoria, ac loca edilem mentuentia, mollem, enervem, mero atque unguento madentem, pallidam, fucatam, & medicamentis pollinctam.

D. Quid? tantumne sepius inspectanda hac formula perdidicisti hoc tuum artificium? A.

Non. D. Quid egisti hoc amplius? A. Suam manu præceptor meam complexus moderabatur ac dirigebat. Jubebat item tenuissimæ, ac subtilissimæ papyro membranam substernere, in qua inessent festivissimè expressa elementa, cum egregiè concinnata scriptura, & calamum super litteras per chartam satis tralucens ducere, ut sic ductibus earundem æmulandis assuescerem; & habitu quodam confirmarer. Quinimò stylo plumbeo interdum litteras cum exarasset, eas me atramento tegere, & de lividis nigras reddere volebat. Cæterum ne facerem inæquales, eas, inquam, quæ, vel sursum lineas non projiciunt, vel infra non demittunt, ut vocales & consonantes c, m, n, r, &c. applicata regula trahebat lineas duas angusto spatio distantes; intra has mandabat mihi, ut scriberem aliquid. Idem in grandioribus servavi, quarum inter se omnium æqua est magnitudo. His exercitationibus usus, quantum cernis, processum effeci. D. Si nancisci

sci possem magistrum æquè scientem ac peritum, discerem hanc artem sanè. *A.* Si sollicitus quæras, puto te inventurum. *D.* Difficillimè: paucorum est enim bella manus: contrà, malè ducentium numerus infinitior, quàm frondium in sylvis, piscium in undis.

N O T Æ.

GRAPHICÈ) Verbum γράφω pictorum, & scriptorum commune est. Hinc γράφειν ars pictoria. Graphicum per translationem à pictura (quæ elegantia ferè superat eas res, quas imitatur,) in hominibus maximè, significat venustum, sciunt, politum, lepidum, perfectum, & quasi pictum. Eadem est vis adverbij graphicè. *Plaut. Epid.* Næ tu habes servum graphicum, & quantivis pretij *Pseud.* Nimum est mortalis graphicus. *Trin.* ita medij ament graphicum furem. *Persa:* Nunc ego huic graphicè facetus sum. A summa pagina ad imam) Ut prima, ultima platea pro prima & ultima parte plateæ: primoribus extremis digitis, & alia multa similia, quæ, ni fallor, alio loco à me notata sunt. Ponere in quæstione) *Cic. i. de Orat.* Ponere quæstionem, & in *Tusc.* Ponere jubebam, de quo quis vellet audire, 2. *de Orat.* Ponere in percunctando. A me exaratum) Exarare valet quidem conscribere, sed celeriter, & cum quadam festinatione, nec sumpto spatio multo ad cogitandum. Quod testimonia *Cicer.* declarabunt, quæ ponemus. *Epist. 26.*

I

lib.

lib. 9. Accubueram hora nona, cùm ad hæ harum exemplum in codicillis exaravi. Et epist. 1. lib. 12. hoc litterarum exaravi egrediens è villa ante lucem. Et lib. 12. ep. 20. Hæc, cùm essem in senatu exaravi. Ad Att. l. 14. ep. 24. Statim hoc nescio quid exaravi. Habeo in adversarijs meis longè plura exempla, ex eodem Cic. notata, quæ in medium adducere nihil attinet, cùm ista sufficiant. Errant ergò qui latine se loqui putant, cùm dicunt, se litteras exarasse, id est litteras quocunque tandem modo confecisse. Typos descriptos) Formas aneas latine vocant quidam, dicuntque libros non solum excudi, imprimi, quæ plebeia sunt: sed etiam formis excudi, formis aeneis describi. Non excusos appellant & manuscriptos, & calamo exaratos, seu descriptos. Nunc da) Dare pro dicere, accipere pro audire invenias apud auctores probatos. Virgil. eclog. 1. Sed tamen iste Deus qui sit, da Tityre nobis. Æneid 2. accipe nunc Danaum insidias. Ad Angulos rectos) angulorum quidam sunt recti, quidam obliqui, de quib. mathematici: In angulo fieri dicitur, quod clam alijs, quod occultè fit, non multis conscijs Cic 1. de Orat. In angulis consuendi otij causâ differere. Agere quippiam in angulo. Unter dem Hütlein spilen Contrarium illud Christi. predicare super tecta, id est, palam & publicè. Medio tutissimus ibis) Videtur allusum ad fabulam de volatu Iacari, quem de medio tenendo diligenter admonuit pater, causasque adjunxit. Metam. l. 8. Commendatur multum à Pythag. & Phocyl. in carminibus.

FESTINA LENTE.) Eil mit Weil. Schnell Spill/
 übersihet vil. Narremus lepidam historiam, qua
 doceamur moderatè festinandum esse. Auriga via-
 torem ante urbem Parisios locorum imperitus, inter-
 rogabat, ecquid ante noctem eò perventurus esset?
 Respondet ille. Etiam pervenies, si mediocriter
 equos agas. Sin autem properes, non pervenies.
 Auriga viatorem ratus ebrium, qui ita loqueretur,
 flagello cœpit diverberare jumenta, & ita currum
 raptare, ut rota una frangeretur: in cujus locum
 dum è vicino alium coëmptum affert, urbem, quò
 tendebat, clausam reperit. Nescis quid vesper)
 Inscriptio est cujusdam Satyra apud Varronem. Si-
 mile: nescis quid superventura pariat dies. Fron-
 dium in sylvis) E varijs exemplis numeri, ut ita
 dicam, innumeri atque infiniti, quæ sunt apud Poë-
 tas per similitudines & comparationes, ediscant has
 etiam pueri. Virgil. 7. *Aeneid.*

*Quam multi Libyco volvantur marmore fluctus,
 Sævus ubi Orion hybernis conditur undis,
 Vel cum sole novo dense terrentur arista,
 Aut Hermicampo, aut Lycia flaventibus arvis:*

Ovid. 11. *Metamorph.*

*Somnia vana jacent totidem, quot messis aristas,
 Sylva gerit frondes, ejet at luvit arenas.*

Idem Lib. 4. *Trist.*

*Littera quot conchas, quot amœna rosaria flores,
 Quoque soporiferum grana papaver habet,
 Sylva feras quot alit, quot piscibus unda natant,
 Et tenerum pennis aëra pulsat avis.*

PROGYMNASMA SEXTUM.

Orthographia.

SEPTIMIUS, ANSELMUS.

SEP^TIMIUS. Si tibi faciendum videtur, Anselme, conferamus inter nos, quæ ante meridiem à Magistro de orthographia accepimus. *A.* Ordine ego cœpta persequar. *S.* Tu major, & plura tenens memoria, Si quid effluxerit jam tibi, fortassis id mihi occurreret, tum repentè subjiciam. *A.* Affirmabat igitur, illam se statuere orthographiâ probatissimam, & præcipuè complectendam, quæ constaret perbenè formatis litterarum figuris, quæ haberet versus ad amissim extensos, minimèque velut à recto tramite usquam deflectentes. *S.* In hisce duobus ipsemet magno nobis exemplo est: quis enim eo hæc facit venustius? quis tam rectâ lineâ? Verùm hæc potiùs ornamenta sunt quædam orthographiæ, quæ nedoctis quidem singulis contingunt: nec illi magnopere inflammato eorundem studio rapiuntur. *A.* Sic est, ut ais. Attamen cum ornamenta hæc amemus, & admiremur in alijs, quid est, quòd ipsi non con-

secta-

sectamur? *S.* Quod erat tertium? *A.* Quod scire, quæ cum Latinæ ac Romanæ, tum Græcæ, hoc est, è fontibus Græcorum in latinitatem derivatæ, transfusæque voces (quarum innumera- bilis est multitudo) diphthongo : quæ vocali, & quanam scriberentur ; quibus consonantibus, ubi addendum adspirationis indicium. Quid sequebatur? *S.* De tonis & accentibus nescio quid. *A.* Jam recordor. Nosse etiam, quo tono acuto, gravi, inflexo ubi utendum? Ad hæc de interpunctionibus, quæ videlicet nota hypodiasioles disjungenda, quæ per $\upsilon\phi\epsilon\upsilon$ conjungenda, quando demum syllaba porrecta super se pusilla linea insignienda, quando semilunula inferiore, ad brevitatem indicandam, quando comma, quando puncta, quando binapuncta, seu colon, quando interrogationis signum, quando parentheses eos nota adhibenda. *S.* Dicebat in orthographia locum esse non derivationibus duntaxat, nationibus, sive etymologiis, originibus, sed consuetudini etiam : videndumque, quid solerent eruditi : qui si discreparent, & alii hoc, alii alio modo verbum idem scriptitarent, plurimum valere oportere judicium. *A.* In reprehensionem denique vocabat eos, qui cum pervicacia manuscriptis codicibus, faxis ac numismatis vetustis adhærerent : quoniam illi sculptores, scalptores, monetarii sæpius illiteratissimi fuissent. Locutus quidem latinè, uti nos omnes patriâ linguâ

Teutonicè loquimur, non tamen idcirco scisse Grammaticam, & ita falsò putari mysterium, atque auctoritatem gravissimam, quæ esset alicujus Idiotæ opificis mera inscitia. *S.* His addebat, inspiciendos crebrò decoris typis in typographia descriptos libros, illósque imitandos. *A.* Ultimū proponebat hoc præceptum. Non solū formas litterarum decoras studiosè contemplari, sed adstare etiam scriptoribus librariis, & ductus atque tractus quā diligentissimè observatos intimis sensibus mandare. Hoc quale esset, similitudine ante oculos ponebat. Ut enim viva vox magis nos afficit, quā lecta in libris & muta : sic ipsa manus scriptoris multò vehementius imprimit in animo ideam elementī : seu potius rationem ipsius conformandi, quā ipsum solum jam in charta absolutum, & relictum elementum. *S.* Hæc ferè audivimus hodie, cras & deinceps reliqua expectemus. *A.* Non omitendum illud præterea consilium, quod dabat. Ut orthographicos libellos Aldi Manutij. Pauli *F.* aliorūque volveremus. *S.* Diu est, cum hoc factito.

N O T Æ.

CONFERAMUS INTER NOS) Hoc modo lo-
 quendi utamur pro, repetere : quod tamen non
 ejicimus, quia nimis tritum & scholasticum est. Cic.
 I. de finibus. Quotidièque inter nos ea quæ audie-
 bamus, conferebamus: neque erat unquam contro-
 versia, quid ego intelligerem, sed quid probarem.
 Neque aliud vult illis verbis. I. de Orat. Neque
 verò nobis cupientibus atque exoptantibus fructus
 otij datus est ad eas artes, quibus à pueris dediti fui-
 mus, celebrandas, inter nòsque recolendas. Pro
 quibus ita quispiam latinitatis indoctus, & perfectè
 barbarus : Nunquam potuimus habere tempus,
 ut repeteremus, quæ in pueritia audivimus. Quæ
 constaret perbenè) Nihil impedit, quò minùs eti-
 am ad hæc significanda orthographia vocabulum
 pertineat, in qua mihi displicet interdum nimia
 quorundam diligentia, quamvis ea ratiunculis
 defendere possint. Sed quàm multa alia possemus
 defendere in græcis latinisque litteris, si diuturna
 consuetudini repugnare velimus? De tonis, accen-
 tibus) Quos Græci τόνοι & πρὸς ὠδίας vocant, lati-
 ni tenores, voculationem, notas vocum, moderamen-
 ta, accentuunculas, fastigia, acumina. Lege Ema-
 nuelem Alvarum lib. 3. ad finem, ubi de tonis ex
 Quintil. Gellio Diomede disputatur. Orthographi-
 cos libellos) Utile consilium: sed multò utilius Var-
 ronem, Nonium, & alios legisse, qui de lingua latina

commentarios fecerunt, è quibus & origines, & significaciones, & differentiae vocum ubi cognitæ fuerint, non difficile sciatur, quomodo etiam quibus vocabulis, diphthongis, & consonantibus scribendæ sint. Multum verò ad hoc ipsum conducit lingue græcæ non perfectæ quidem) ne terreamus pigros sed mediocris tamen scientia.

PROGYMNASMA SEPTIMUM.

Serus in ludum adventus.

MAGISTER, DISCIPULUS.

MAGISTER. Quousque tandem hoc festivissimum, lepidissimumque frustum discipuli ad me audiendum, multo jam die, ultimum omnium ventitabit?

Tota mihi dormitur hyems, & pinguior illo

Tempore sum, quo me nil nisi somnus, alit.

inquit apud Martialem glis. Ehô, adspice ad me, somni mancipium. Videte, ut illi turgent oculi, ut soporis adhuc pleni sunt! Impexum est caput, illota facies, non apparet circa collum intima tunica, pandet indecorè in sinistrum latus pallium. Quid est quod statâ horâ nunquam expergisce-
ris?

ris? auscultate, ut opplebit aures meas vaniloquentiâ. *D.* Credas mihi affirmanti, tam matutinus hîc adessem, quàm istorum ullus, si quispiam domesticorum è somno me vellet excitare. *M.* Eja verò; lauda te aliquantulum. Quid tu ais? non te ad quintam serò utiq; capit dormiendi satietas, ut è lecto allubescat surgere, explicata relegere, ediscenda ediscere, quò paratior scholam intres? *D.* Enim verò non possum profectò ultro expergisci. *M.* Nullus ergo domi tuæ servus, nulla ancilla, quæ te stertentem excitet? *D.* Sunt famuli, sunt ancillæ: at enim ne ipsi quidem primo diluculo suos lectulos deserunt, somnóque, ut nos pueri, æquè pascuntur. *M.* Vah, ista ratio ponderosa est. Parentes autem què tandem hoc patiuntur? *D.* Nescio, connivent. *M.* Ausim sponsonem facere, ni tu ab illis excitâre. Sed illa ipsissima causa est; è strato, ubi concaluerit, invivissimè te moves, nunc potissimùm summâ hyeme, ne congelacies. *D.* Ama me, illa verissima causa est, quam exposui, nec alia. Proinde iram tuam mollire velis, & animum in me quietiorem accipere. *M.* Tu igitur (infandum) ex tanta discipulorum frequentia repertus es unicus, qui neq; per te vigiles, neque per alium. Quàm timeo, ne mihi verba des. *D.* Non te circumvenio. *M.* Dedam alicui negotium, qui domi quærat, num ita sit, ut tutè narraşti modo, Si mentitum deprehendero, neque fidem imposterum dictis tuis tribuam,

I 5

buam,

buam, & pro fallacia ista meritam tibi mercedem dabo. Jam ne hoc tenes? *D.* Oppidò. Fortassis non fatebuntur culpam tuam, & dicent te ab ancilla clarè inclamatum nihil consuevisse respondere: similiter ac si etiam tuum arctè & graviter dormires. Quòd si iteratò clamet, & minetur, te non nihil surrigere caput, & stridulo guttore quidpiam murmurare: velut porta in cardine, rursúmque super pulvinum illud demittere, ac placidè ut antea sopori indulgere: & hanc esse vigilantiam tuam, viderique aut præacutis sudibus te fodiendum, aut facies tibi admovendas. *D.* Quod libido eorum feret comminiscatur: ipsi tamen gallos canentes nihil morantur, non surgunt. *M.* Tu verò ne post crebram quidem ancillarum vociferationem potes somnum excutere, ô pigerrime homuncio. Sed nunc intempestivè de somnolentia tua longo sermone utimur, diémque conficimus. Cognoscam de domesticis tuis. Si fueris verax, rem tuam feceris meliusculam: sin erit, ut vanitatis in te culpam admitteris. tu ipse clamore tuo omnes Endymiones vigilantissimos præstabis. Assequeris, puto, quorsum hæc spectet comminatio. *D.*

Admodum, Præceptor.

N O T Æ.

APUD MARTIALEM GLIS) *Non est glis, muris illud genus venantum, quod Germani. Naken/ sed aliud planè, de quo hunc in modum. Plin. lib. 8. c. 57. Sorices & ipsos hyeme condi, auctor est Nigidius, sicut glires quos censoria leges princepsque. M. Scaurus in consulatu non alio modo cœnis ademere, quàm conchylia, aut ex alio orbe convectas aves. Semiferum & ipsum animal, cui vivaria in dolijs idem, qui apris instituit. Qua in re notatum non congregari nisi populares ejusdem sylva & si misceantur alienigenæ, amne vel monte discreti interire dimicando. Genitores suos fessos senecta alunt, insigni pietate. Senium finitur hyberna quiete conditi, & hi cubant: rursus æstate juvenescunt simili & mustelis quiete. Somni mancipium) dicere possis germanicè du Schlaffs eigner/ du Schlaffs-Knecht / aut alia quapiam voce lepida, in qua insit somni significatio. Eja verò) Secht wunder zu. Suos lectulos deferunt) Sie kömen selbst ungern auß dem Näslein. Connivent) Sie sehen durch die Finger. Aufim (sponsionem facere) Ich dörrfte wetten. Summâ Hyeme) Mitten im Winter. Ama me) quasi adverbium, Reverà, Glaub mir drum: Es ist ihm ja nicht anders. Infandum) de hoc & similibus alicubi in annotat. 1. vol. nisi erro. Gallos canentes nihil morantur) Sie fragen so vil nach dem Hanen Fräen / als vil der Esel nach dem Regen. Admodum) Gar wol / Ja freylich.*

PROGYMNASMA OCTAVUM.

Petitio lusus.

PHILIPPUS, MAGISTER, PUERORUM TURBA.

PHILIPPUS. Memoritet memini, Præceptor, dixisse te aliquando nobis, necessariam esse in rebus vicissitudinem, nec durare posse, quod alternâ requie careat. *M.* Quid tum postea? quam ob causam tu id mihi nunc subjicis? *P.* Haud sanè inconsultò, ac temerè tuam usurpavi sententiam. *M.* Ergo cur usurpas? Dic. *P.* Quoniam res quædam est, quam me à benignitate tua imperatam auferre volo. *M.* Memora puer. *P.* Si molestè non es laturus. *M.* Nisi tu injustum quid à me petas, indignè non feram, quidquid petiveris. Nam ut justa ab injustis petere insipientia: sic injusta à justis impetrari non decet. *P.* Ne tibi lubeat sinistrum suspicari. Justè ab justis justus sum orator datus, & advenio omnibus lubentibus, ut quod in rem nostram communem sit, hoc à tua lenitate obtineam

neam. *M.* Eloquere, quid est quod obtinere gestis? *P.* Paullum est. *M.* Quintu uno verbo dic, quid est: *P.* Jam dies effluxêre complures, ex quo libris semper affixi fuimus. *M.* Trabalibus clavis opinor. Subolet quorsum evasurus sis. Bene habent tibi principia. Pertexe telam, sed aptè, ut ne compellam te retexere. *P.* Et exercitationibus auditionum, scriptorum, recitationum, concertationum pænè exhausti sumus. *M.* Itane verò? exhausti: O me in discipulos atrocem, ô crudelem! *P.* Nec unquam nobis vel ad momentum respirare, virésque fessas reparare datum est. *M.* Ut res suas exaggerat? quòq; contritum est vetustate proverbium: ex musca elephantem. *P.* Quare vehementer etiam atque etiam te rogamus, Præceptor noster, pomeridianis horis ad lulum remissionemque animi descendere tuo concessu licitum sit. *M.* Equissimum postulas. Verùm ego his conditionibus hanc potestatem largior. Ut absque tumultu ludatis, nève quis alteri turbas ciere insistat. Ut ante quintam ad libellos redeatis. Ut deinceps manibus pedibúsque, cum hasta, cum scuto, quod ajunt, ad vestra studia incumbatis. *P.* Justæ conditiones: accipimus, ut pro tota schola respondeam. *M.* Capesse cursum, condiscipulos affice tam bono nuntio. *P.* Gratias magnas, Ingentes tibi agimus, humanissime atque optime Præceptor. Heus heus pueri. *Pu.* Nunquidnam

nam apportas novi ? frontem exporrexisti, hoc omen placet. *P.* Oneratum lætitiâ pectus apporto. Ego vester hodie orator & exorator fui apud Magistrum. *Pu.* In quo ? *P.* In ludendi veniâ. *Pu.* Voluptatem magnam nuntias. Habemus ergo rem factam ? *P.* Factam. *Pu.* Bene factum, & volupe est. *DEUS* te bene amet. Ludemus igitur ? *P.* Nisi mavultis inhærere libris. *Pu.* Valeant libri. Ludamus socii, euge ludamus. *P.* Silete, non permittit gratis ludere. *Pu.* Qua mercede ? *P.* Ut absque inconditis clamoribus, absque strepitu, crepitu, fremitu : sic enim interpretor, quod dicebat de tumultu, & jurgio vitandis. *Pu.* Fiet. *P.* Ut ante quintam ad libros nos recipiamus. *Pu.* Fiet. *P.* Ut deinceps nervis omnibus discamus. *Pu.* Hic melius est respondere, fiat, quàm fiet & optare, quàm promittere.

N O T Æ.

MEMORITER MEMINI) Ich bin in frischer
 Gedächtnuß. Molestè non es laturus)
 Idem sunt, molestè, agrè. indignè, graviter ferre,
 pati, sustinere. Semper affixi) Affixus pro addicto, &
 vehementer inherente. Cic. ad Lentulum. Quibus
 in rebus me ille sibi affixum habebit Ad Q. F. Dedit
 etiam alteram epistolam illam mihi, qua jubes eum
 mihi

mihi esse affixum de Universis. Ea maxime animis
 nostris affigi dicebat: quæ essent à sensu tradita at-
 que impressa. Trabali bus clavis) de hoc, ut etiam
 de sequenti, per te xetelam, repete, quæ annotat. Vol.
 primi dicta sunt. Ex musca Elephantum) In eos,
 qui res parvas, viles, exiguas verbis extollunt, supra
 fidem amplificant. Vide adagia. Turbas ciere) &
 multitudinem hominum, & commotionem percur-
 sationem, vim, seditionemque significat hæc vox.
 Unruhe/Unlust/Lärm. Terent. Funn. Cum inde
 ab eo, jam tum inceperat turba inter eos. Cic. lib. 7.
 epist. Exponerem etiam, quemadmodum hic, &
 quanta in turba viveremus. Hinc illa loquendi
 genera apud Tullium, turbas commovere, efficere.
 Apud Plaut. turbare turbas (atticismus videlicet
 est) & turbas, turbellas date, ciere, ein Lärm /
 ein Wesen anrichten. Manibus pedibusque) Et
 Germani summum conatum perfectæque diligentie
 munus ita exprimunt, mit Händen / und Fü-
 ßen. Græci Χέρολυτε ποόλυτε. Hoc omen placet)
 Omen, est presagium quoddam & significatione rei cu-
 juspiam futura, dicimusque bonum, malum, dex-
 trum, sinistrum, latum, triste omen. Omen cape-
 re. Quod DEUS omen avertat, obruat, Da Gott
 vor sey. His namque verbis adversos casus à
 nobis deprecamur. Orator & exorator) Donat.
 Orator est, dum agit: exorator cum impetrave-
 rit. Illud dicentis, hoc effectitiam significatio-
 nem habet. Idem. Orare est placidos petere: ob-
 secrare iratos rogare. Obsecrans plus facit, quàm
 orans:

orans : plus orans, quàm rogans. Et volupe est)
Volupe idem est, quod voluptuosum, jucundum, de-
lectabile, Terent. Phorm. Venire saluum volupe est,
Plaut. Asin. Hic senex, si quid clam uxorem suo ani-
mo fecit volup. Milite, Te, Palestrio, volupe est
convenisse.

PROGYMNASMA NONUM.

Explicationum repetenda-
rum ratio.

URBANUS, THEOPHILUS.

URBANUS. Repetistine hesternam explica-
tionem epistolæ Ciceronis ? T. Nondum.
V. Quid egisti ? T. Occupatus fui in aliis.
V. In quibus ? T. In præceptis Grammaticæ
ediscendis. V. Utrumque faciendum fuit. T. Si
socio non caruissem, hoc quoque forsitan præsti-
tissem. V. Viste cum repetam ? T. Nil malo. V.
Principio revocabo tibi in mentem ipsum argu-
mentum epistolæ verbis Germanicis : tu si diffidis
memoriæ, poteris in chartaceum libellum referre.
T. Nullo negotio retinebo, si iterum audiero : nec
enim

enim est ita longum. *V.* Postea Ciceronem exponam, verbum verbo, sequens constructionis ordinem, mox sententiam sententia, ut praeceptor solet. *T.* Et ut nos vult se se imitantes facere in repetendo. *V.* Postremò themata indicabo cum accidentibus, & syntaxes quasdam faciliores. *T.* Obstringes me non vulgari beneficio. Secedamus in locum solitarium, ne quis hîc nostra dicta arbitretur.

N O T Æ.

HESTERNAM EXPLICATIONEM) *Non ita sentio vocabula in scholis irrita explodenda esse & abdicanda penitus, cùm de rebus scholasticis ac litterarijs sermo est. Tamen ego idem sentio per multa saepe non incommode melioribus dici, magisque latinis posse. Cùm igitur semper in ore praeceptorum sit, audire lectionem, interesse lectioni, repetere lectionem, an capitis periculum adibit, quò dixerit, audire, absolute, dare operam docenti explicata, seu explicationes, explanationes, interpretationes iterare animo, secum revolvere, cum alijs conferre? Obstringes me non vulgari beneficio) Ut in promptu sint locutiones hujus generis, adducam aliquot. Beneficio aliquem devincere, obligare. Quempiam beneficijs ornare, augere, afficere. Apud aliquem beneficium ponere, collocare. In aliquem beneficia conferre. Alicui beneficia tribuere. Nostra dicta arbitretur) Planti Cap.*

*Secede huc nunc jam, si videtur, procul,
Ne arbitri dicta nostra arbitrari queant.
Idem est, ne ulli præsentes possint audire, quæ loque-
mur. Arbitrari, id est spectare, auribus excipere,
oculis cernere.*

PROGYMNASMA DECIMUM.

Amissus, & promissus liber.

UDALRICUS, OTHO.

UDALRICUS. Quid vult hic fletus? O. Amisi
librum. V. Quem? O. Emmanuelis Gram-
maticam. V. In scholâne? O. In schola, mi Udal-
rice. V. Quo tempore? O. Hoc ipso die, an-
te prandium. Cùm enim dato signo disceden-
dum esset domum, egôque libellos meos collige-
rem, hunc non inveni. V. Quæsiuisti ne apud vi-
cinos? O. Ac diligentissimè. Respondent omnes,
se esse extra noxiam: nec habere, nec scire, quis
habeat. V. Non tu illicò ad Præceptorem? O.
Imò: sed iussit, ut se appellarem denuò post me-
ridiem. O. Appella. O. Despero me recuperatu-
rum. V. Aliàs alii suos amiserunt. O. Sic est. V.
Nónne recuperarunt? O. Quidam, non omnes.
Et hi, quòd rem suam malè custodissent, ut in
ludo

ludo à doctore, aut domi à parentibus vapularunt liberaliter. Quòd si hodie librum meum non recepero, certiores faciam ipsos oportet, ut pro hoc malo mihi dent malum. *V.* Juvabo te in quæritando Emmanuele tuo. Si non inveneris, est mihi aliquanto tritius hoc ipso exemplar ejusdem, id dabo tibi proprium. *O.* Si non simulate promittis, porrige dextram. *V.* En. *O.* Offudisti aquam: rediit animus, & cura omnis ex corde excessit. *V.* Lætus sum, quod te tranquilavi. Væ illi, qui se furti astrinxit: nam & librum minimè retinebit, & uberius quàm tu plorabit. *P.* Furem hunc mihi dari in conspectum gestio; coram in os laudarem ipsum, & capillo conscinderem.

N O T Æ.

SIMULA TE) *Contrarium ex animo, Servius, dissimulamus nota, simulamus ignota. Dissimulamus quod sumus, simulamus quod non sumus. Ut Sallust, cujuslibet rei simulator & dissimulator, de Catilina. Porrige dextram) Gib mir die Hand Drauff. Offudisti aquam) Ab ijs, quibus id fit revocandi causâ cùm linguuntur animo. Perlepidè Plant. Trin. in querela Charmide, qui è servo filium decoxisse intellexerat.*

CH. Adimit animam mihi aegritudo Stasime, tene me

ST. Visne aquam.

Tibi petam? CH. Res cùm animam agebat, tum esse offusam oportuit.

Coràm in os laudarem) *Ironice, verborum con-
tumelià lacerarem hominem. Os ad malè audien-
dum prabere. Cic. ad Att. lib. i. Uno ex ore, id est,
uno consensu. Exire, excidere ex ore quippiam.
Capillo conscinderem) Ich wolt ihm die Birn
schütteln.*

PROGYMNASMA UNDECIMUM.

Auxilium, & consilium,

EDMUNDUS, GALLUS.

EDMUNDUS. Tantum sudoris & laboris in-
dipiscor in hac epistola componenda, quan-
tum ad hunc diem in alia nulla. G. Quî fit? E.
Iliade longior est; hoc primum. Secundo lo-
co, plurimæ insunt voces, quas in Germanico-
latino Calepino cogor quærere, ut Gauckler /
Gerberstangen / Muscatblûe. Præterea scaret
modis loquendi, & proverbiiis difficillimis, nisi
velim Germanismos inserere: ut, Die Leuth
zu Banck hauen. Et: Man soll die Lauff
nicht an Beltz setzen. Item: Ich bin nicht dein
Marr/ ac similibus. Quis me non exsibilabit, si di-
xero: non oportet pediculos ponere in pelliceo.
Non sum tuus stultus; Primum illud ne germanis-
mo quidem exprimi potest, G. Conjicio significa-
ri eo

ri eo genere loquendi, detrahere de fama aliorum: sumptâ videlicet metaphorâ, seu ductâ allegoria à laniis, qui carnes, quas fecerunt, jugulatis excoriat; animalibus, in frustra secant bipennibus, & in officinis (In der Fleischbanc / auff dem Laden) venales proponunt. Sic obtrectatores, & alienæ famæ carnifices occidunt quodammodò homines, eosque ut carnes audientibus vendunt: apud quos nempè eos in summum contemptum adducunt, & planè despiciabiles reddunt. Hoc ergò si ita est (ut equidem esse puto (ecquid animadvertis, quanta emphasis sive significationis vis sit in hac formula loquendi Germanici? *E.* Animadverto, tuamque interpretationem amplexor. Verùm quid das consilii? Quando in locos impeditos incidis, Magistrum ora, ut te expediat: sic enim iussit nos facere, egoque id non omitto. Nuper cum nescirem quid esset latinè, *Buttermilch* / & *Wassernudel*; Item, quibus verbis dicerem: *Er weiß wol / wie es einem Schalk umbs Herz ist* / utrumque ex eo cognovi. *E.* Imitabor te, positâ verecundiâ, quæ me hucusque absteruit.

N O T Æ.

AUXILIUM) *Subsidium, quod subest deficientibus, præsidium imponitur: auxilium repentinum est.*

Ita subsidium ad secundos casus preparatur, praesidium ad custodiam collocatur. Auxilium, ut proficiat, insperato venit. Corn. Sront. Iliade longior) Iliadem & Odyssaeam duo nobilissima, & sane longissima poemata Homerus condidit, quorum illos res Graecorum ad Ilium sive Trojam gestas: hoc Ulyssis reditum in patriam descripsit. Virgil. quam latinum Homerum docti appellant, duodecim libris similitudinem quandam utriusque voluminis Homericum complexus est. Quod si proverbium ita efferratur. Prolixius Iliade, seu, ut Pollux habet μάκρο τερά τις ἰλιάδῃ & λαλῶν tum in garrulos valebit. Quanquam & priore modo id significaverit. Deinceps aliud à me nihil desiderari video, nisi ut quae in hoc progymnasmate insunt Germanica, ea latine interpreter, tamen si ad Græca quoque confugiendum erit. (Gaußler) Prestigiator funambulus schanabates, neurospastes, necromanticus, magus. (Serbstangen) Inficere est serben. Infector, ein Serber / quem barbari tinctorum. Pertica, vectus. ein Stang / ein Rigel. Dicamus ergo perticam infectoriam seu vectem fullonium, ut alij. (Muscato blue) Macer. Porro elegantem illam allegoriam de obiretatione certum est non intelligi ab ijs, quia Suevia & Bavaria totam Germaniam continere putant, (Man soll die Laß nicht an Belt setzen.) Simile apud nostros, Man soll den Teuffel nicht an die Wand mahlen / er kombt sonst wol. Latinum proverbium satis idoneum mihi nullum adhuc in mentem venit. Satis est hoc nosse, illo germanico moneri nos, fugien-

*fugiendas occasiones incommodorum. Ich bin nit
 dein Narr) Non omnibus dormio. Non omnibus
 servo. Ich laß mir nicht Stro in Bart flechte-
 ten. Buttermilch.) serum lactis, unde buty-
 rum expressum est. Lac seorsum, lac agitatum,
 ebutyratum. Wassernudel /) Α πικτω coquo fit
 pemma, quo nomine speciatim quoddam placentæ
 genus intelligitur, seu delicatior piscorum opera, ut
 sunt placentæ. Quoniam igitur, Nudel / in pla-
 centis sunt, adjunge υδωρ, & dic hydropemmata.
 Er weiß wol / wie es einem Schalk umbs Herz
 ist.) Fur cognoscit furem, & lupus lupum.*

PROGYMNASMA DUODECIMUM.

Chartæ membranam consuta.

CHRISTOPHORUS, HUGO.

CHRISTOPHORUS. Mi Hugo, est quod abste-
 petam. H. Pete audacter. C. insue mihi in
 membranam hæc chartas puras. H. Ipsemet in-
 fueres. C. Expers sum hujus artificij: atque ut id
 credas, inspice hunc librum, quàm sit inconcinne
 distortéq; consutus. H. Nec me Bibliopegus eru-
 divit. C. Attamen, quasi eruditus, eleganter id fa-
 cis. H. Si cui optimè placet, ei optimè facio. Com-

plicastine jam chartas tuas? *C.* Maxime, istæ sunt.
H. Da filum, acum, membranam. *C.* Cape omnia.
H. Filum oportet ceratum esse, ut opus evadat diuturnius.
C. Heus pueri, quis secum affert ceram? *H.* In meo sacculo quæram.
 Aliquid certe reperio, ceram candidam, commodissima est huic rei : nuper mihi hoc frustillum donavit ædituus ad tales usus. Tu porro attentus adspice me suentem, & artem disce, quo post hac alienâ operâ ne indigeas. *A.* Aspicio intentis oculis.
H. Ecce, quemadmodum chartam chartæ arctius conjungo, ut spatium inter illas nullum intercedat. *C.* Video. *H.* Item quemadmodum suprâ & infrâ sunt æquales inter se, nulla prominet. *C.* Aptè, & artificiosè. *H.* Nec foris in tergo fila superiora inferioribus longiora visuntur : nec primum à secundo majore intervallo distat, quàm secundum à tertio, tertium à quarto. *C.* Peritè. *H.* Nodi parvi, & intus omnes. *C.* Nunc tu cultellum accipe sis, partesque chartarum superiores cautè scindendo aperi. *C.* Pro ista opera refertur gratia tibi, mi Hugo. *H.* Satis gratiarum retuleris, si me amaveris, & majore quadam cura & alacritate, quam huc usque didiceris.
C. Utrumque præstaturum tibi recipio.

N O T Æ.

EST QUOD ABS TE PETAM) Ich hätte etwas
 von dir zu begehren. *Poscere est secundum*
Varronem, quoties aliquid pro merito nostro depo-
 scimus : petere verò, cùm aliquid humiliter & pre-
 cibus postulamus. *Servius*. Membranam) Non so-
 lum de chartis porgamenis, verùm etiam de pelli-
 culis dicitur. *Cicer*. de nat. Deor. Natura oculos
 membranis tenuissimis vestivit. Membrana ligni,
 intimus ac tenuissimus cortex, proximè ligno adha-
 rens. Diminutivum, membranula. Membrana-
 ceum, membraneum, quod è membrana factum est,
 seu membrana similitudinem habet. Ceram can-
 didam) Fusco album opponitur, nigro candi-
 dum. Album naturâ : candidum curâ fit. *Cor-
 nel. Fronto*,

PROGYMNASMA
 DECIMUM TERTIUM.

Litigium.

PÆDAGOGUS, BLÆSULUS, CUR-
 TIOLUS alumni.

PÆDAGOGUS. Germanus tuus, Blæsule, in
 discendo est impiger, citòque arripit omnia,
 tu autem lentè admodùm, & ambulas gradu te-
 studi-

studineo. *B.* Quòd ergò tam crebrò obmutescit, cum te interrogante respondendum est? *P.* Audinus Curtiole? *C.* Stimulat fratrem meum invidia, ferre neutiquam potest, cum abs te laudor. *B.* Egòne gloriolas tuas tibi invideo? scilicet laudatissimus homulus es, præsertim cum manè surgendum. Ibi apparet generosum pectus tuum: nam ad lectulum quasi clavis affixus adhærescis. *C.* Tibi obtrectator, hoc vitium est: nam ego vocatus soleo me cubili proripete. *P.* Amborum una culpa. Mea hoc facit indulgentia: sed aliquando malis mala evenient. *B.* Nihilo sum te inferior. *C.* Quid erit impudenter loqui si hoc non est? nondum declinationes devorasti. *B.* Pridem concoxi. *C.* Hebdomade antegressa exarabatur tibi corium, quod vocabulum jusjurandum in casus malè inflectebas. *B.* Et tu ex uno errato colligis inflexiones me nescire? *C.* Si examineris, utique peccares in plurimis. *P.* Ne superbi. Blæsule: dabo enim potestatem Curtiole te excutiendi, & introsplendi penitissimè. *B.* Habet nihilominus in schola complusculos: quibus palmam cedit. *C.* At tu intereà manes indoctior, quamvis me alii doctiores sint, ut sunt: cæterum vix tres quatuorve ex omni copia. *B.* Si tam crebris donarer munusculis ut tu, forsitan alacriùs discerem. *B.* Imò tum acciperes, si alacriùs disceres. Non ante, sed post laborem veniunt præmia, si justè veniunt. *B.* Abi argutule: con-
sequar

sequarte, tamen si nolis. C. Si ergo, te cursum incipiente, confisterem, tum me non exæquares modò, sed etiam anteverteres. Hoc tu, si speras. despera. P. Satis verborum. Utérque contendat nervos : sic parentibus, mihi, cognatis futuri quàm charissimi.

N O T Æ.

GRADU TESTUDINEO) Id est tardissimo : quid en tardius testudine? unde & à veteri Poëta dicitur tardigrada. Est item vocabulum machina bellica, de qua dicemus. Vol. 3. parte secunda, in dialogis militaribus. Ein Maurbrecher. Item in edificijs opus cameratum, seu camera, ut in templis & palatijs. Et instrumentum musicum, Ein Lauten. Invidia. Hoc verbum ambiguum est, tam in eum convenit, cui invidetur, quàm in eum, qui invidet. Unde aliquem dicere solemus laborare magna invidia, & aliquid esse invidiosum. Sed Cic. audiamus Tuscul. 3. Etiam si sapiens in agritudinem incideret, posset etiam in misericordiam, posset in invidentiam : non dixi, in invidiam, quæcum est, cum invidetur. Ab invidendo autem invidentia rectè dici potest, ut effugiamus ambiguum nomen invidie : quod verbum dictum est à nimis intuen-
do fortunam alterius. Rursum Tusc. 4. Sed singulis
per

perturbationibus partes ejusdem generis plures sub-
jiciuntur : ut aegritudini invidentia (utendum est
enim docendi causâ verbo minus usitato : quoni-
am invidia non in eo, qui invidet, solum dicitur,
sed etiam in eo, cui invidetur.) Vides igitur Tul-
lium fugere verbum invidia, quoniam agendi &
patiendi notionem habet. Quid autem est inviden-
tia? ipsemet definit paulò post in hunc modum. Est
aegritudo suscepta propter alterius res secundas, quæ
nihil noceant invidenti. Nam si quis doleat ejus
rebus secundis, à quo ipse ledatur, non rectè dici-
tur invidere, ut si Hectori Agamemnon. Tibi hoc
vitium est) Du ligst selbst frucht in dem Spital.
Malis mala eveniunt) Malum mala medicari.
Bos mit bösem vertreiben. Die Gut/macht böse
Kinder gut. Argutule) Argutus, Geschwind/
spitzfindig/subtil. Litteræ argutissimæ, libri. Ar-
gutia, acutè & subtiliter dicta.

PROGYMNASMA DECIMUM QUAR- TUM.

Hora producta.

PATROPHILUS, ZACHÆUS.

PATROPHILUS. Hæc hora tam longa est, ut si
dimidiatus sit dies, Z, Mihi pænè annus vide-
tur.

tur. *P.* Detrahit à cursu is, qui horologium moderatur. *Z.* Non abest suspicio. Egisset hoc bonus vir, antequam scholas ingrederemur. At ille, perpetuò post meridiem errorem horologii sui, vel suam potius incuriam istâ horâ corrigit, pondetâque sursum revocat : quò in dies singulos ferme ad dimidium horæ, tempus nobis prorogetur, cum alioqui rotas quatuor hîc sessitemus.

P. Ubinam igitur hanc injustitiam deplorabim? apud quem de istâ injustitiâ querimoniam habebimus? *Z.* Censeo apud Præceptorem. Verùm cum ipsemet non ignoret tempus extendi, & tam leni animo id patiatur, videtur velle nos ultra definitum spatium hîc inter scamna hæsitare : quod tamen sine magna ejus quoque molestia fieri non potest. *P.* Consilium dabo. *Z.* Da. *P.* Conveniamus præfectum horologio, eumque totius scholæ verbis rogemus, & honoratum polliceamur, ne nos cruciet ampliùs : quin post-hac non solum non productiores, sed angustiores etiam horas reddat : quippe cum hîc sedemus tamdiu; & immeritò, tempus, quod domi ad studia, ad cœnam lusumque relinquitur, necesse est fieri contractius. *Z.* Nostra ætas, præ

dolor exposita est injuriis : pueri enim
contemnuntur facilè, quia pueri
sumus.

N O T A E.

BONUS VIR) *Ironicum est, quomodo & Ger-*
mani, Der gut Mann / usurpant. Pondera
fursum revocat) Er zieht die Uhr auff. Que-
rimoniam) Idem sunt querimonia, querela, que-
stus, conquestio, conquestus. Queri, conqueri, &
frequentativum, quiritari. Proprie querimonia
certa rei est, querela supervacua. Itaque prior
gravitatis est, posterior levitatis. Corn. Fronto.
Præfectum Horologio) Der Uhrrichter. Ho-
norarium polliceamur) Honorarium potest eti-
am dici sportula, de qua voce principio hujus li-
belli: est enim nihil aliud ferè, quàm Trinck-
gelt. Ne nos cruciet amplius) Damit er nus
forthin nimmer vexier / und seine kurze Stünd-
lein mach. Piô dolor) Daß GOTT erbarm.
Contemnimur facile) Man will nur die
Schuch an uns wi-
schen.

EX SECUNDO
VOLUME.

PROGYMNASMA
DECIMUM QUIN-
TUM.

*Sese vestibus exuentes, preces
ante somnum.*

PÆDOTRIBA, IUSTUS, FULGENTIUS,
DEMETRIUS.

PÆDOTRIBA. Quorsum vos
cunctamini? detracto amictu us-
que ad subuculam, suo selecto
quisque commendet. Auferte mo-
ras, ego actutum huc revertar. Quòd nisi
cubantes invenero, postea virgarum vibicibus
exarati cubabitis. Prænuntiavi cladem: prohi-
bete à vobis vim meam. I. Nescio quomo-
do nodus geminus, & arctissimus in ista ligula
coria-

coriacea mihi extitit: quæso adjuva me, Fulgenti: *F.* Quàm multis astrigmentis, & quàm scitè hic femoralia thoracia alligavit? *D.* Sic oportet. Ast ego, adspice ut laborem in abstrahendis caligis. *I.* Quare? *D.* Quia ex deambulatione cursuque hodierno pedes & crura affatim sudore immaduerunt. *I.* Adjuvabo te. *F.* Mihi verò quis subibit auxilio? *I.* In quo tandem? *F.* Vellem sanè alter vestrùm purgaret calceos meos, oppidò lutulenti sunt. *I.* Tutè, ut reor, ad istam rem non malè aptus es, & sufficis. Mihi quoque præter me nullus est servus. *F.* Hanc cine gratiam refers? phuy, ut olidi sunt calcei tui lintei? *I.* Mirum nî balsamum spirent, aut pastillos, aut statæten atque casiam oleant, gestavi duabus hebdomadibus. *F.* Certè quidem præ istis alium, hircum, suem olent. Dares lavandos. *I.* Darem utique, si alios retulisset mulier, quæ lavat. *D.* Oh, quid tu Fulgenti hoc tempore & loco de diploide tua pulverem excutis? oculos, aures, nates, faciem mihi complas. Fac modum. An nondum etiam? quin parcis, inquam, mihi παρέχειν πράγματα? *F.* Ubi ergo, & quando excuterem? *D.* Foris. *F.* Non ausim foras ire sine thorace. *D.* Ad fenestram procederes saltem. *F.* Nec ibi honestum est in indufio conspici à prætereuntibus. *D.* Par reponam, quod te mordeat. Quorsum tot fibulæ? ad ornatum scilicet supervacaneum; atque ad dissipandas

pandas & dispergendas pecunias. *F.* Tua quid interest? *I.* Commutemus, Demetri, cingula. Eia annuito. *D.* Tàmne blanditur oculis tuis meum? *I.* Et quidem multò ante hunc diem. *D.* Quid diceret Præceptor? Nihil proflus, ne vereare. *D.* Qui periculum amat, etiam in re levi, nã ille haud mecum sentit. Verùm ego petiscelides, seu fascias crurales tuas validiùs optaverim, quàm tu istanc zonam meam. *I.* Posterius hoc dicis quàm credidi. At tu, Fulgenti, in arca tam alta, tam longa, tam lata quid habes? *F.* Quid hoc autem ad te attinet? libros nonnullos philosophicos. *D.* Hui, philosophicos? *F.* Ita philosophicos, quibus me usurum spero, postquam ævi florem contigero: aliquot indusia, femoralia bina, tibialium paria duo, interulam eleganti opere contextam, pileum sericum, & quatuor tenuissima tela, pèrque angulos acupicta sudariola. Adhæc, totidem collaria lineæ & laciniola, quibus novo invento collum circumdare mos increbuit. *I.* Malo ego collaria indusijs continentia, plana, super oram vestis aliquantum projecta, qualia sacerdotes litteratique viri gestant. *D.* Quàm commodum & decens conopeum hoc, quo muscas & culices arceo? *I.* Beatus ter & amplius, si quid etiam ad arcendos pulices. *D.* Obsecro, tu mihi armorum tuorum, tegumentorùmque pauxillulum commoda, quibus te adversus illorum

insultus morsusque communire soles atque defendere. *F.* Væ misero. Ut se isti impudentissimi sceleratissimi sacrificatores meo sanguine hac nocte ingurgitabunt? integros alio exercitus, & sum stigmaticus toto corpore. *D.* En præterea lecticam spatiosam, per quam me volutare possum, ut libet. Enculcitam plumeam, non uti vestræ, lanâ inculcatam: pulvinar longum, cervical mollissimum, lintea candidissima, stragulam vestem splendidissimam ac principe dignam. *I.* Ideone arctius dormis, quàm nos? qui æstate, ut nunc, gausapinis tegimur satis: cortinas sericas, tuasque exoticas delicias nihil pendimus. At at, Præceptor redit: sileamus, & in lectum perneciter. *P.* Comprimite linguas. Siccine hoc fieri? An istuc est colere vespertinum silentium? Cras pro his meritis condigno vos afficiam præmio. Cur non occlusisti valvas Juste? *I.* Oblitus sum. *P.* Solemnem precationem edidistis? imò eam quoque, ut suspicor, obliti estis. Vide quàm parum religiosi sunt isti adolescentes: sic somnum carpsissent, Deique, sui que, mei que funditus immemores. Nonne hæc tua hebdomas est Demetrii? *D.* Equidem est. *P.* Ergò age, dum vestimenta pono ad cubandum, interea loci piè pronuntia solitas preces, & singuli junctas manus cælo attollite. *D.* Omnipotens Pater, exuberantissime fons bonorum, qui nocturnam requiem, soporemque delinimentum ad salutem corporum hominibus

nibus tribuere dignatus es, tibi gratias agimus, cum nos hoc die clementiâ tuâ ab omni casu adverso tutos praestitisti, iterumq; rogamus, ut peccatoribus nobis per tormenta & mortem **IESU** Christi Filij tui, quidquid hodie cogitatione & verbis & actione deliquimus, benigne ignoscas. Tuere nos istâ nocte à quocunque corporis & animæ periculo. Esto excubitor noster, tu, qui nunquam dormitabis, neque dormies: ut sani ac laeti expergesiamus, & cum gratiarum actione de crastino, atque in omni reliqua vita nostra imperijs atque praeceptis tuis servitutem hilarem totis viribus serviamus. O Maria Virgo, benedicta inventrix gratiae, mater salutis, illos tuos misericordes oculos ad nos converte, tuisq; precibus commissorum veniam justitiâq; veram nobis impetra: ut cum supremus, maximèque formidandus ille dies advenerit, digni habeamur, qui possimus stare ante iudicem vivorum ac mortuorum, Dominum nostrum **IESUM** Christum, benedictum fructum ventris tui: cui cum Patre & Spiritu sancto, honor, virtus & fortitudo in omnium saeculorum aeternitates,
 Amen.

N O T Æ.

M IHI QUOQUE PRÆTER ME) In Capt. cum
 Tyndarus servus se Philocratem dominum esse
 mentiretur audacissime. Aristophontes, qui eum in
 Aulide noverat, ait Hegioni:

Viscelestus, Hegio, nunc iste ludos hic facit?

Nam is est servus ipse, neque præter se nunquam
 ei servus fuit.

Stacten, atque casium) Stacte à σάκω stillo ipse
 stillantis myrrhæ liquor, succus è myrrhæ expressus.
 Hinc stactea myrrhæ. Casia, herba odoris suavissi-
 mi. Virgil. 2. eclog.

Tunc casia atque alijs intexens suavis herbis
 Mollia luteolâ pingit vicinia calthâ

Allium, hircum, suem) Si quis nescit adhuc quàm
 gratum odorem spirent hæc tria, quid ei melius,
 quàm ingentem nasum optabimus? Detestatur al-
 lium Horatius Epodon. Ode 3. In Mostell. Tranio
 servus urbanus Grumionem villicum, ut graviter
 foetentem, ab se repellens.

at te Jupiter,

Diique omnes perdant. Oboluiſti allium.

Germana illuvies; rusticus, hircus, hara suis,
 Canis, capra, commiste.

Respondet ille:

Non omnes possunt olere unguenta exotica.

Exotica, id est, peregrina, è remotis locis allata,

præ-

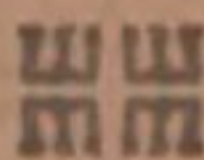
pretiosa. Annondum etiam) Hörst du noch nicht auf. παρέχειν πρᾶγματα) Libenter voculas, & locutionculas immiscet comædijis suis Plautus, in quibus hoc ipsum, quod negotium facessere, molestiam exhibere est. Eum imitari non in scribendo solum, verum etiam familiariter cum familiaribus colloquendo, nihil proorsus vocat. Zonam meam) Zona cingulum, ein Gürtel. Zonarius, ein Gürtler. Diminutivum zonula, solvere zonam virginiam, est virginitatem deponere. Celum quoque in quinque zonas dividitur; de quibus Virgil. i. Georg. & Ovid. i. Metamor. En culcitam) Caveant pueri, ne culcitam mutant in culcitram. Longè enim aliud est illud, quàm hoc. Vide annot. Vol. 2. Gausapin s) Gausape villosum stragulum, ein zottige Decke/ ein Kozen. Comprime linguas) Halte die Mäuler.

PROGYMNASMA QUINTUM.

E somno suscitati, precatio matutina.

CALIXTUS, ADOLPHUS, HENRICUS,
SIMPERTUS.

CALIXTUS. Benedicat nos hodie DEUS
Pater, à quo conditi, & Filius, cujus dirâ
L 3 mor-

morte à sempiterna morte vindicati, Spiritus sanctus, per quem abluti & sanctificati sumus. Jam lucis orto sydere, &c. Surgite contubernales, surgite. Adolphe, Henrice. Simperte. Ecce quid audistis? expergiscimini. Tacent. Cernite, ut valvis reclusis clarissima se lux infundit, Surrecturine estis, an non? *A.* Quid tu (malum) nobis istâ horribili vociferatione somnum abrumpis? quid gannis? quid tu vis attrabilis te agitat. *C.* Surgendum est tibi, deferendus nidulus. Heus heus surge. *A.* Cessa sis hoc clamoris edere. Enimverò profectò non possum. *C.* Profectò potes. *A.* Connivi potius hac nocte quàm dormivi; eamque plenam timoribus, miseriis habui; plumbeum gero caput. *C.* Et cujusnam erant illi rhonchi? *A.* Nullos sensi rhonchos, absiste hinc. *C.* Non igitur verum loqueris, te connivisse: somno approbè irrigatus, summersusque jacuisti: si rhonchos, & quidem tantos, minimè sensisti, ego sensi. Surge, non piger, sed ipsamet pigritia. *A.* Ah Calixte, nimis hoc quidem inhumaniter & valde importunè: sine pauxillum: sic tibi obtingant, quæcunque exoptas bona. *C.* Littori loqueris: Henrice, corripe è strato corpus. *H.* Quota est hora? *C.* Quinta. *H.* Erratis uterque, tu & horologium. Adhuc nox atra cavâ circumvolat umbrâ. *C.* Scilicet in oculis tuis. Faxo mox adducatur faber, qui forcipibus illos tibi aperiat. Excute noctem dor-

dormitator. Quin surgis? *H.* Obtundis, jam primum versavi me in alicuius latus. *C.* O Christe, etiam hic stettere vult in meridiem. In eodem ludo videntur docti ad somnolentiam. Sed est vocis sat Simpette surge. *S.* Dictum ac factum, surgo. *C.* Te laudo, haud somniculosus es. Vos nisi è vestigio surrexeritis, renuntiabo Magistro, ut vapuletis pro jentaculo. *A.* Quod tibi DEUS OPT. MAX. pro tuo prandio largiatur. Facessant minæ. *C.* Ut oscitant? ut brachia tamquam in cruce suffigendi distorquent? ut capita scalpunt? ut oculos fricant? quasi vespertiliones lucem indignantur. *H.* Nonne hic dies est festus? *S.* Cur tu isthuc quæris? *H.* Quia de more ad sextam liceret somno recreari. *S.* Negotiosus, seu profestus est, non festus. Sed conticescite dum solitam precationem expedio: attendite animosque vestros ad DEUM transferre. *A.* Hoc agimus. *Aeternæ mundi opifex, tibi gratias, quantas nostræ mentes capiunt, agimus cùm nos hac transactâ nocte vivos, incolumes, & omnis macula puros atque integros tuâ misericordiâ conservasti. Oramus te per bonitatem tuam cum istâ luce, cujus primordium videmus, veræ Catholicæq; fidei lucem, emendationem vitæ nostræ, securitatem mentis, & divinæ consolationis tuæ letitiam nobis hodie, & quoad vixerimus, concedas. Tibi corpora, tibi animas nostras, introitum & exitum, vitam atque obitum, omnia deniq; nostrâ commendamus ac tradi-*

*dimus. Misere nostri domine, misere nostri. S. Maria, in tuam custodiam & clientelam, nos re-
cipe. Ora pro nobis peccatoribus, Amen.*

N O T Æ.

ATRA BILIS AGIT) Ich meyne du sehest bee-
fessen. Plumbeum gero caput) Gravia me-
tallum est plumbum, idcirco quæ gravia & tarda
sunt, vocamus plumbea. Dicitur idem in rebus in-
genij, ut plumbeum argumentum, & per metapho-
ram plumbeus pugio. In physicis, in dialecticis
plumbeus. Ungelehrt / tölpisch / ein Knopff /
Plumbarius. Ein Bleysgiesser. Plumbare. Vere
löten. Plumbatura; ferruminatio. Verlötung.
Somno approbè irrigatus) Cic. de Senect. Jam
verò videtis nihil morti esse tam simile, quàm so-
mnum. In somnis, id est, dormiendo. Somnum
tenere, sicut risum tenere. Sich vom schlaffen /
oder lachen enthalten. Somnum capere. So-
mnus me complexus est. Somnum repetivi. Bar-
barus, ego iterum ivi ad lectum. Ipsamet pigri-
tia) In reprehensionibus exaggeranda rei causa,
solemne est bonis scriptoribus abstracta, quæ vocan-
tur pro concretis adhibere, Ciceronis sunt, prodi-
gium Reipubl. odium publicum populi, publica pe-
stes sociorum, provinciarum vastitates, bustum
Reipub. portentum, cœnum, scelus, fax civitatum,
Plantii Scelerum caput, Acherontis pabulum, per-
locobra,

lecebra perniciēs, exitium adolescentium de meretricibus stabulum nequitiae. Catulli stupor, lutum, lupanar. Martial. Non vitiosus homo es, Zoile. sed vitium. Littori loqueris) du blasst in hollen Hasen. In cruce suffigendi) crucifigi latinum non est. In crucem agi, in crucem suffigi, cruci affigi, in crucem tolli, cruce affigi, hæc latina sunt. Vespertilio-nes lucem indignantur) Exponens Mineidum Thebanarum sororum in vespertilioes metamorphosin Ovid lib. 4. in extrema fabula sic ait ;
non illas pluma levavit :

Sustinere tamen se pellucetibus alis.

Conataque loqui minimam pro corpore vocem

Emittunt, peraguntque levi stridore querelas :

Tectaque non sylvas celebrant : lucemq, perosa

Nocte volant seroque tenent à vespere nomen.

PROGYMNASMA DECIMUM SEPTI- MUM.

*Vestientes se, & reliqua per-
agents.*

II D E M.

CALIXTUS, Adolphe. *A.* Hem, quid
 est. *C.* Veni hûc sis. *A.* Quid hic homo
 vult ? *C.* Quid ais ? Qua dere ? *C.* Cur, piger

te magis attrahere sursum caligas , thoracique
adstringentis istis, quæ plurima dependent, sub-
ligare ; ut pulchrè, sine plicis atque rugis adhæ-
reant pedibus undique , uti meas vides adhære-
re ? Nam hoc negligere quid est aliud , quàm
segnem & desidiosum velle argui ? *A.* Novi-
mus te φιλόκαλον , & mundiorē ipsā munditiā.
Porro meas ille indoctus sartor nimium laxas ,
nimium longas fecit , nihil attrahendo proficio.
S. Tūc fregisti hanc matulam Hentice ? *A.* A-
page cum istac insimulatione , nuces juglandes,
castaneas , amygdalas fregi multas , hoc scio.
A. Quis autem pectinem meum sublegit ? *S.*
Ne clama, hem illum tibi. Ego ante usus sum ,
quàm tu experrectus es , quia meum nescio , ubi
deposueram. *S.* In risco videbam heri. *C.*
Visam. Rem elocutus es , hîc est. Pecte igitur
caput, Adolphe. Primum, uti suadent medici,
radiis rarioribus, tum densioribus, & à brech-
mate in occiput ; rursūque ab occipite in sin-
ciput ducito ! sic enim pori aperiuntur, & exha-
lationibus caput levatur. *A.* Obtempero, ac vel-
lem hanc me citiùs medicinam docuisses. Da in-
ductorium ; calcei sunt angusti & breves. *S.*
Ut stridet sponda mea ? ut item crepidæ meæ ,
& hoc quod calco catapetasma scirpeum ? *C.*
Fulmenta lecticæ tuæ, Adolphe, quàm cariosa
sunt ? *A.* Non minus tua, si aspicias. Et, si
scruteris, forsitan musculos aliquot invenies ,
quos

quos tibi culcita tua stramentitia progenuerit. *C.* Sentirem, si quid esset vernularum istarum domi meæ procreatum. *H.* Globulos thoraci affutos unumquemque oculo suo fac indas, *Adolphe* : ne ut ventriofsi & abdomina, eo infra aperto, sub interiore tunica ventriculum tuum spectandum ingeras. *A.* Euge, calceolos tuos nitidissimos vinculis suis obliga, ne laxi in pedē hæreant. *C.* Hic tapes de pariete cadet, tot passim abjunctis annullis, quibus ad uncinulos suspendebatur : *Simperte*, providebis ut commodius pendeat. *S.* Providebo. Quò pedem *Adolphe* : *A.* Etiam tu interrogas ? deorsum ad abluendam frigidā & faciem & manus. Cæterum guttur, & pollubrum, ut scitis, immunda sunt. Demus ancillæ ceruntios aliquot, ut permundet : interim ad salientem lavemus in atrio. *C.* Continuò te sequemur. Tolle tecum lintea, quibus nos extergimus, postquam lavimus. *S.* Tu, *Henrice*, ut aspersus es atramento ? ut digitos habes sordidatos ? calidā opus sit tibi, non frigidā, & pondo smigmati. *H.* Eò diligentius lavabo. *S.* Frica item cilia, & palpebras ; sunt ibi sordes ; nec minùs auriculas ; & gargarizabis, ter, quod ad fauces collumque purgandum valet. *H.* Doctum ne doceas. *C.* Eamus, ego obserabo cubiculum. *S.* Clavim autem in porta relinque, ut nuper : unde clepatrum irrepsit quispiam, iterum mihi scabellum auferat, &

pu-

pulvillos deinde: ac nisi gravis sit nimium, grabatum & sindones lecticarias, seu liticamina. C. Nullus est hoc met culosus æquè. S. Si spondes te damnum præstaturum, non metuiam. C. Spondeat Henricus, mihi non est otium. H. Ain' verò? C. Certè inquam.

N O T Æ.

THORACI SUBLIGARE CALIGAS) Sich ein-
 nestlen. NOVITIUS (ε Φιλόκαλον) Isocrates ad
 Demonicum Φιλοκαλίαν in vestibus, id est, orna-
 tum & munditiam laudat: καλῶπις μὲν luxum
 vituperat. Hanc matulam) matello diminutum.
 Pythagoræ symbolum: cibum in matellam ne im-
 mittas: Id est; sordidos & inhonestos homines ne
 alas. Plutarchus aliter: Sapientem sermonem non
 immittendum in scelerati hominis animum: ut in
 Evangelio quoque docemur, non esse projiciendas
 margaritas ante porcos. Indignus, qui matellam illi
 porrigat. Er ist mit werth/ daß er ihm die Schuch
 solt außziehen/ er kan ihm nicht das Wasser lan-
 gen. Fulmenta lecticæ, die Bötchstollen. Ver-
 nularum) Verna ex servo aut serva domi nostræ na-
 tus. Vernaculum quidquid domi nostræ nascitur, &
 quotidianū est. Mos vernaculus vernacula festivi-
 tas, vernacula lingua. Vernile idem quod servile,
 seu scurrile, adulatorium. Vernilitas, scurrilitas
 & quod

Et quod ingenuo contrarium est. Verniliter scurriliter, seu adulatoriè. Et abdomina) Abdomen est pars corporis ab imo pectore ad pubem. Translatè vitium ventris quam barbari gulositatem vocant. Natus abdomini. Atque ut gula studiosos vocamus ventres, sic eosdem poterimus vocare abdomina, quoniam abdomini eidem student. Germani, Schmeerbauch. Quo pedem) Bohin? Terantios aliquot) Ein par Bierer. Ad salientem) Beim Köhrfaßen. Damnum præstaturum) Gut für den Schaden seyn. Cic. pro Sestio. Communem & incertum casum, neq; vitare quispiam nostrum neq; præstare ullo pacto potest. Ain' verè) Ist es aber wahr.

PROGYMNASMA DECIMUM OCTAVUM.

Mores in cubiculo, in lecto.

PÆDONOMUS, VICTOR, CYRIACUS,
THEODORUS, ALII.

PÆDONOMUS. Quosdam in angulo collatis capitibus confusurrantes intueor. Vi-
etor

Etor victor, quid nugarum? *V.* Nihil. *P.* Hic
 puer quotiescunque interrogatur, quid faciat,
 aut quid fabulatus sit, hoc solum respondet, nihil.
 Si tandem contrà verberibus te obsevero, aut
 colaphis caput tuum implevero, non erit, opinor,
 cur fleas, quia nihil tibi fecero. *C.* De tabella
 loquebamur. *P.* De qua tabella? *C.* Quæ
 introitus ad cubiculi januam appensa cernitur,
 morumque cubicularium præcepta continet, quæ
 tu annum ab hinc nobis dedisti. Agebam igitur
 ea hodie de more legenda publicè. Victor à me
 dissentire, quòd mensis nondum totus præterjis-
 set. *T.* Imò, ut sis sciens Victor, hesternus
 dies Majum clausit, & hodie Kalendas Junias
 egimus. An ita est? *A.* Ita est. *P.* Custodietur
 ergo mos, & ne antè quieti tradantur corpora,
 quàm leges recitentur. Adverte aures, & in
 quam quâve hætenus quisque commisit, in eas
 ne committat de cætero, magnopere caveat. Quis
 leget? *T.* Ego legam, si mandas. *P.* Age hanc
 cistam conscende, & voce elatâ, intelligenter, ac
 distinctè.

T. A cubiculo omnes profana, impudica, stulte
 imagines absunto, earum loco sacras, pudicas,
 hominum, qui in laude vixerunt, quosque in calum
 merita vocaverunt, reponunto. *P.* Decet ani-
 mum accipere formas rerum honestissimas, de
 quibus cum cogitet, quas somniet, & in quibus

bus corpus jucundè obdormiscat. Quate-
 tem prima, quæ nascente; & ultima; quæ
 occidente die contuemur, honesta ac pia non
 sint? & cur non potius mentem ad virtutis
 amorem, ad DEUM & cœlestia erigant, quàm
 suâ deformi, abjectâ & ridiculâ specie ad res
 humiles, sordidas, turpes ac leves rapiant? C.
 Victor ad caput lecticæ suæ affixit imaginem
 Bacchi, coloribus variatam. Insidet atello,
 gestat vexillum, in quo sunt farcimina, pocula,
 placentæ, pulli gallinacei, & vasculum vina-
 rium. Stripant illum cum ventre collativo
 satellites, coronati pampinis, (ut ipsemet Liber)
 botris in orbem dependentibus. P. Hem, quæ
 hæc est fabula? C. Ecce tibi portentum. P.
 Levicule puer, quid tibi voluisti cum hac mon-
 strosissima effigie? placet hoc tibi? istæ sunt co-
 gitationes tuæ cum surgis? cum lecto te credis?
 hæccine somnia? vísne tu comes Bacchi, an Mu-
 sarum fieri? Ego te pro istis factis ulciscar probe.
 V. Quia pulchra, & jocosa est, ideo affixi
 & dederat mihi frater meus. P. Non invenisses
 alium locum, ubi affigeres? V. Hic tutissimus
 videbatur. P. Exemplo refige, & in conspectu
 omnium conscinde. Malam rem non effugies,
 si posthac quidquam simile: ne tu, nec reliqui
 omnes.

*T. Clamorem & colloquia penitus vitanto: si quid
 dicere*

dicere necessum fuerit, summissa voce, & paucis transigunto: silentium sanctè observato.

Seu cum surgunt, seseq; amiciunt, seu cum stratis se commissuri vestimenta exuunt, verecundiam rationem maximam dicunt. Corpus, quoad licebit, opertum semper habento. P. Flagitij principium est nudare inter cives corpora: scripsit Poëta quidam vetus. Nec mulier modò cum veste verecundiam exuit, ut inquit Herodotus, verùm etiam adolescens, ut ego affirmare non dubito. T. Ad vicini lectum ne accedunto, nève per cubicula cœtus celebranto.

Scopulas vestiarias, seu verricula setacea in cubiculo appendunto, illisque ad purgandas vestes crebrius utunto.

Fenestras, ubi sudum erit, aperiunto, aërem inclusum, & densatam rarescere, & puriorem fieri permittunto.

Antequam decumbant, & manè cum surgunt, in frontem & pectus salutiferam S. Crucis notam exprimunto: preces prescriptas adjungunto. P. Faciſne hæc pueri? A. Facimus. P. Bene nuntias. Si falsitatis vos comperero, pessimo loco sita erit res vestra: pœnas quàm atrocissimas à vobis repolcam. T. Cum surrexerint, alvum dejiciunto, lectum componunto, caput pectunto, manus & faciem lavanto, os probè eluunto.

A qualicunque cujuscunque generis sorditudine se se liberos præstanto. P. Apud quemcunq; inven-

uus fuerit unus pediculus, ille tribunus pedicularis renunciabitur, & curabit, ne quid alij ejusmodi morbo laborent.

T. Linea lecticaria, indusia, strophiola die praestituo ad lavandum danto. P. Haftenus quæ extra lectum servanda sunt : nunc quæ in ipso lecto.

T. Lectum ubi occupaverint, verbum ne edunto. Sine intima tunica somnum nunquam nusquam ineunto.

Nec corpus huc illuc jactanto, neve malè cooperari jacento.

Neve proni, neve supini, sed in latus dextrum cubanto, brachijs decussatim compositis, ut similitudo crucis exprimatur. P. Hic mos admodum pius est, & laudabilis traditus etiam ab ijs, qui de formandis adolescentum moribus scripserunt.

T. Si necessitate flagitante cum sodali cubuerint aliquando, quieti sunt, stragula ad se ne attrahunto.

A rhonchis abstinere se assuescunto. P. Nimirum, quod per se patet, ut dormire detur cæteris. Si solus fueris, da fræna rhonchis. Quanquam ita pacatè, ac sine sonitu corpus somno reficere, ut id nemo sentiat, est commendatione dignum.

T. In singulos menses hasce leges recitando iteranto.

N O T Æ.

CONSUSURRANTES) *Susurrus* tenuis & sum-
 missum murmur, ut frondium in arboribus,
 amnium & rivulorum labentium item apicularum,
Susurro susurratio. Item *susurro*, & in Ohren-
 blasen. *Consusurrare*, *insusurrare*. Ad januam)
Fores propriè dicuntur, quæ foris aperiuntur; *val-*
va autem sunt, ut dicit Varro, quæ revolvuntur,
 & se velant: *jenna* verò est primus domus in-
 gressus, dicta quia Jano consecratum est omne prin-
 cipium. Cetera intra januam ostia vocantur ge-
 neraliter, sive valvæ sint, sive fores. Servius. In-
 telligenter) Cùm dicimus intelligenter loqui, dispu-
 tare quempiam, adverbium illud non ad loquen-
 tem, aut disputantem sed ad audientem pertinet,
 & est, quod aliàs sæpe audivisti à barbaris intelli-
 gibiliter. Cic. Par. Intelligenter autem ut audia-
 mur, & attentè, à rebus ipsis ordiendam est. A cu-
 biculo) Imò etiam à museo, triclinio, à quibuscun-
 que domus locis atque conclavibus. Quid namque
 illiberalius, quam hujusmodi imaginum adpectu
 necari: Ego te pro istis factis, &c. *Vlcisci* di-
 cimar etiam illum, de quo vindictam sumimus.
 Ich will dich darum rechtschaffen hernemen.
 Exemple refige) *Reis geschwind herab*. Virgil.
Aeneid. fixit leges pretio atque refixit. Cætus cele-
 branto) Zusammen lauffen/kommen, oder stehen/
 wie man zu Augspurg auff dem Berle thut / est
cætus celebrare. Virgil. 1. *Aeneid. Et vos ô Tyrij*
cætus

*catum celebrare frequentes. Bene nuntias) Das
ist recht. Pessimo loco sita erit) Es wird euch
gar übel gehen. Tribunus pedicularis) Fuß-
vogt. Néve proui, néve suplni) Weder auff
dem Bauch/ noch auff dem Rücken.*

PROGYMNASMA DECIMUM NONUM.

*Compositio corporis inter collo-
quendum, & consuetudines
rusticanae.*

ADELPHUS, EULALIS.

ADELPHUS. Pervellem, Eulali, si esset tibi
complacitum, quod in Grammaticis, idem in
ijs præceptionibus institutum teneremus, quibus
morum laudabilium rationes in gymnasio ex-
plicatae sunt; ut alter scilicet alterum super illis in-
terrogaret: quo & tenacius in hærent in menti-
bus, quæ mansissent, & eodem revocarentur, quæ
effluxissent. *E.* Bonum & æquum oras, Adel-
phe, tam meâ, quàm tuâ causâ volo. *A.* Per triduum
proximè transactum de congressionibus disputa-
tum esse scis. Quamobrem de ijs compendio col-

loquamur, si videtur. *E.* Mihi verò, *A.* In capite primo partes interrogandi, in reliquis, respondendi sumam ego : nisi tu aliud vis. *E.* Velle tuum volo. *A.* Quod erat primum? *E.* Quis totius corporis status deceret adolescentem in colloquio. *A.* Apud viros auctoritate, gravitate, amplitudine aliquâ præcellens cum sit adstandum, & loquendum aperto capite, tenendusne interim sub axilla pileus? an in manibus habendus ille quidem, circumagendus tamen sensim in orbem? an inde villi decerpendi? an pulvisculus decutiendus? *F.* Oh, nequaquam. Isti agricolarum, & aurigarum solécismi sunt. Sinistra pileum teneat, dexterâque ad pectus, seu umbilicum quàm levissimè admoveatur. *A.* Hóccine modo? *E.* Hoc ipso. *A.* Quid oculi & vultus? *E.* Amico lumine intueendus, qui cum sermonem exsequimur, non torviter, non impudenter, non ferociter. Facies in rubore, proinde, ut si sudaret, non abstergenda, nec aliorsum convertenda, nec commutanda : verùm in eodem habitu constanter conservanda. *A.* Explana hoc. *E.* Prohibemur jam crispare nasum, jam frontem nubibus obducere, consulcare, jam attollere supercilia, jam distorquere labra, jam hiare faucibus. *A.* Qualis animi hæc putas argumenta? *E.* Ventosissimi, imprimisque temerarij. *A.* Quid habes monere de capite? *E.* Sunt,

Sunt, qui illud quietum tenere haud queunt. Sunt, qui ipsum quatientes peritiam negant. Quosdam videmus eo reducto alios accersere. Alios fricare occipitum vel quatuor digitis, vel uno etiam: quod olim reprehensum est in Pompejo, ut mea est memoria. Horum nihil committendum: ut neque adducendi humeri, agitando brachia, quasi muscas abigeremus, neque digitis exercendæ argutiæ, vacillandumve pedibus, sed in vestigio primo consistendum. *A.* Superest de cussi & screatu. *E.* Quod necessitas non coëgerit, vitandum est: obturbantur enim loquentes. *A.* Si inter amicos, sodales ac familiares de utilibus honestisque rebus sit introductum colloquium, an me tum ibi obdormiscere deceat? *E.* Nisi hoc deceat, præberes opinionem isto facto, quasi præsentibus in contemptionem nobis venerint, & ipsorum sermones cum adspersione audiamus. Largiter quosdam in eo usque ad rhonchos delinquentes observavi, quibus item saliva in barbam defluebat. *A.* In confesso confabulantium quid cavendum? *E.* Ne exsurgamus, & interea per conclave inambulemus. *A.* Quid præterea? *E.* Ne corpus iterum iterumque commoveamus, & nunc quidem in hoc, statim in aliud nos latus convertamus. Ab agro etiam sunt, qui eo ipso tempore, si quam secum ferunt ad se conscriptam epistolam, educunt e marsupio, in conspectu omnium taciti legunt: quique cultello ungues

refecare non erubescunt? veluti si aut nemo ad-
esset, aut qui adsunt, caules ac fungi essent. *A.* Ad
cætera prolabamur. Tu interroga. *E.* Imò tu
interroga. *A.* Respondere jam malo. *E.* Non
luctabor tecum, interroga.

N O T Æ.

TAM MEA QUAM TUA CAUSA VOLO) *Es ist*
mir so wohl vonnöthen als dir. *Velle tuum*
volo) *Dein Will / mein Will.* *Sub axilla*)
Unter der Achsel. *Alia, & diminutum, axilla,*
concauitas sub brachijs. *Hircum sub alis voca-*
vit Catullus foetorem ex sudore sub brachijs exi-
stentem. *Pileus) etiam pileum neutro genere.* *Plaut.*
Te obsecro, Lyde, pileum meum, mi sodalis, mea
salubritas. *Agricultorum & aurigarum solæcis-*
mi) *Diß seynd Bauren = und Fuhrmanns*
Pössen oder Zucht. *Amico lumine)* *Mit*
freundlichen Augen. *Lumen pro oculo poëtis*
maximè usitatum: quoniam sine illo in carcere
quodam tenebrosissimo corpus hominis versari vi-
detur. *Habet hoc verbum in translatione non*
parvam elegantiam, cum dicimus aliquem lumen
civitatis, lumen orbis, senatus. *Item lumen in-*
genij, lumen probitatis & virtutis. *Omibus istis*
declaratur quedam præstantia, & excellentia sin-
gularis. *Ventosissimi) Ventosum, quod est vento*
ple-

plenum, ut ventosa regio. aër ventosus. Translate pro inani jactanti, levi, inconstante ponitur, Cicer. epist. lib. II. In primis rogo te, ad hominem ventosissimum, Lepidum mittas. Philipp. 2. Imperium populare & ventosum. Plinius Paneg. Superbiebat ventosa & insolens natio. Temerarij) Discrimen est inter audaces & temerarios, similiterque inter audaciam & temeritatem. In illis enim interdum est aliquid consilij: in his nihil unquam. Caules & fungos) Fungus per translationem sensus expers, stolidus, tardus, stupidus, nullius pretij. Plant. Bacchid. Adeon' me fuisse fungum, ut qui illi crederem? Infrà. Jam nihil sapit, nec sentit: tanti est, quanti fungus putridus. Et rursus, Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones.

PROGYMNASMA VIGESIMUM.

Instruere, & adornare mensam.

SERGIUS, PROCOPIUS,
familiares servi.

SERGIUS. Ecquid audisti de Oeconomo;
Procopi, hodie in ædibus nostris instru-
endum convivium? **P.** Nullum verbum. **S.**

Herus amicos quatuor vocavit, principes hujus civitatis, eruntque missus non pauci. Lepores, capi, perdices, truttæ, salmones, & aliæ convivantium deliciæ apponentur, quas modò prætereunti mihi apud culinam cocus memoravit memoriter, & ipsâ enumeratione me in lassitudinem dedit. *P.* Quid ais? *S.* Audi nunc jam. Nos alia alijs, cuique famulo suum munus relinquamus: quod nostrum est, præstemus sedulò, mensamque suis rebus, & apparatu instruamus. *P.* In me nihil est moræ. *S.* Benefactum, quod ancillula evertit scopis horâ sextâ triclinium: alioqui tu evertere debuisses. *P.* Tu debuisses. *S.* Tu debuisses. Utinam quoque pollubrum lavisset, sordet. Sed imperabo ipsi, etiamnum poterit. *P.* Ad orbiculatam hanc accubabunt opinor. *S.* Planum id quidem est. *P.* Tu mappas à famula attrien-si poscas, illas arte laboratas nôsti: ego raptum viride quæram, quo primùm mensa convestiat. *S.* Poscam. *P.* Cur tam serò redis? *S.* Mulierem illam sursum & deorsum cursitando quæritare me oportuit. *P.* Consternamus ergo mensam. En contrata est. Nunc stanneas quadras afferam, & orbiculum, qui patinæ superponentur, ut mappæ ne polluantur. Quot discumbent? *S.* Octo. *P.* Quid ita? *S.* Illi quatuor primarij cives invitati, herus, hera major, filius herilis, hera minor. *S.* Tibi cochlea-

ria

riapedunculis inauratis, & cultri manubrijs argenteis curæ sint. *S.* De sale in pila contusoria salina imple. *P.* Ecce. Curram nunc in cellam promptuariam, apportabo canistrum cum pane primario & candido; nam secundarius hinc exulabit hodie. *S.* Sellas ego conquiram. *P.* Ut promum condum timere sensi modò, ne nos de pane isto comederemus interea loci. Pumex non æquè aridus est, ut hic senex. *S.* Parcus, sordidus, tenax & perlinax est. *P.* Ipse quoque follem obstringit ob gulam, ne quid animæ amittat dormiens. *S.* Nec me animi fallit, cellarium in metu futurum, ne gustemus de vino. Profectò pitissabimus, dum per domum cum cirneis, lagenis, cantharis ambulabimus. Nec verò quisquam est tam ingenio duro, quin ubi quidquam occasionis sit, sibi faciat bene. Impone cuilibet quadræ panem suum, & tege mappulâ. *P.* Nondum postulavi recens lotas: nam quæ in hac capsula, maculis jam sordent. Vado petitum. *S.* Cursum ito. *P.* Hic ero cum illic censebis esse me. Adsum, quid jam deest? *S.* Vas refrigeratorium, in quod ænophorum & canthari deponantur: nunc enim æstus hiulcat agros, quippe mense Julio. Item aliud, cuprea illa trulla, in qua crystallina pocula, & argentea elevantur. Sed hæc postremo. Jam abacum oneremus. Defer quadras plures, ut permutare ad singulos missus, & quoties,

opus fuerit, commodè possimus. Jam de pane cibario quadras desecato, quæ cibis substernantur, qui mos est aulicus. Mi Procopi, afferto etiam sportulam, in quam reliquæ ciborum & osficula de quadris à mensa ablati projiciantur. *P.* En attuli. *S.* Euge, optimè. *P.* Simul abeamus ad afferendas pateras, phialas, scyphos, culullos, cymbia, ciboria, chrysendeta, anaglypta, toreumata, cælata, non cælata pocula, quamvis omnibus usuri non sint; ut dominus noster à poculis haud inops esse videatur. *S.* Meritò, hæc enim ejus arma sunt, cùm sit helluo, non librorum, sed Liberi, & hinc usque ad sidera notus. *P.* Habet hunc morbum. Quid jam desideratur? *S.* Magnum illud maluvium argenteum, marginibus seu labris inauratis, cum suo urceo, unde manibus lymphas demus: & confis mantilia villis. *P.* Curavero, hem tibi: Quid insuper? *S.* Ut suffitum thuris spargamus per triclinium, quando accumbendum erit, & in tempore de vino è cadis hauriendo cellarium admoneamus: non illo ignobili & cibario, quò assiduò gulæ nostræ lavantur, neque de fugiente ac dubio, aut arecente: sed honorario, Falerno, Cretico. Scis? *S.* Teneo istuc satis. Qui agent dapiferos? *S.* Libanus & Stasimus, pocillatores nos duo. De lancibus patinis, scutellis & patellis rogabimus homines, ut nobis aliquantillum asservent, non repugnante coco, qui nos amat. Petitionem nostram curæ habere-

habebunt utique, P. Idipsum meditabamur ego ventérque meus : in quo intestina præ inanitate horrendum murmurant.

N O T Æ.

INSTRUENDUM CONVIVIUM) Convivium majores appellarunt accubationem illam epularem amicorum, quia vite conjunctionem haberet. Cic. in Cato. Loquendi genera notanda sunt. Instruere parare, ornare, apparare, concelebrare, agitare, inire convivium. Missus) Ein Tischtracht / oder Richt. Hera major) Die Haußfrau. Hera minor, Die älteste Tochter. Herus minor, Der älteste Sohn. Cellam promptuariam) Cella & cellarium è celandis ac reponendis rebus esculentis & poculentis dicuntur. Cella vinaria, olearia, penaria, Cella item sacratio pars templi. Virgil. I. Aneid. cavernulas favorum in alveariis cellas vocavit. Diminutum cellula. Promum condum) Plant. condus promus sum, procurator peni. Interea loci) Unum verbum, quo frequenter est usus Sallustius, uti Plautus Menech & Pseud. cujus est etiam, adhuc locorum. Parcus) De origine & causa hujus vocabuli Gellius lib. 3. cap. 13. Follem obstringit, ob gulam) In Aulularia Plant. sub persona Strobili servi avarum senem Euclionem ita depingit.

Suam

*Suam rem perijsse, séque eradicarier,
Quin divum atque hominum clamat continuo
fidem,*

*De suo tigillo fumus si quò exit foras,
Quin cum it dormitum folle obstringit ob gulam.
C. Cur? S. ne quid anima fortè amittat dormiens
Aquam hercle plorat, cum lavat, profundere.
Sed quid sit illud: follem obstringit ob gulam. Aliter
Lamb, explanat, quàm vulgus intelligendum pu-
tat. Profectò plitissabimus (Wir wollen tieff geo-
nug in die Kanten sehen. Nec verò quisquam
est) Es ist kein Dörfflein so klein / es hat des
Jahrs einmahl Kirchweyhe. Pateras, Phialas)
Docebit, quali pocula sint hac singula, Nomenclat-
er, & Baysius de vasculis. Pocillator) à poculis,
à Grecis οἶνοχόος Catull. Minister veluti puer fa-
lerni. Ubi Muretus: nam & in hac re ministran-
di verbum propriè admodum ponitur. Cic. Fru-
mentaria. Cum in eis convivij symphonia canere-
tur, maximisq; poculis ministraretur. Horrendum
murmurant) Plant. Cas. mihi inanitate jam du-
dum intestina murmurant. Manech.*

*MED. Dic mihi, an unquam tibi intestina cre-
pant, quod sentias?*

*ME. Ubi satur sum nulla crepitant: quando e-
surso, tum crepant.*

R R O G Y M N A S M A

VIGESIMUM PRI- MUM.

Quæ ante accubitus.

ISACIUS, VRSMARUS.

ISACIUS. Cùm in convivio mœstum sedere Subrusticum, ac præter decorum sit, quoniam scilicet ingenuæ voluptatis, & lætitiæ causâ ineuntur convivia, deceâtque nos, quando manus lotas mantili abstergimus, simul quoque omnem abstergere, & excludere ex animis ægrotudinem, ac tradere curas in mare Creticum portare ventis: quid tu: Ursmare, hesternâ luce tristitulus, meditabundus, ac suspiciosus, lugentique simillimus inter convivas? *V.* Conabar ego quidem me ad hilaritatem dare; sed difficile est imitari gaudia falsa. Difficile est, tristi fingere mente jocum, ut ait Poëta Elegiacus. Verùm quo minùs ego, hoc magis tu lætitiâ diffundebar, meâque tristitiam facilè compensabas. *I.* Si quid feci, aut facio, quod placeat tibi, gaudeo. *V.* Quin & illud probabam, quòd antequam accumberes, id peragebas, cujus causâ à mensa surgere, non datur laudi adolescentibus

bus. *I.* Quin etiam illud, quod non advertisti; Cùm essem arctissimè cinctus, laxaveram aliquantum cingulum: id si post accubitum fecissem, omnes puto, túque imprimis, me putassent velle vorare quàm plurimum, atque ob eam rem reddidisse ventrem capacissimum. *V.* Etiam sic vix suspicione exsolvis apud alios: Miror autem his regionibus morem inolevisse, ut cum honoratis accumpatur nudatis capitibus. Quia apud nostros mos est operto esse capite, sæpe obliviscor hujus rei, pileum non depono super scamno alicubi. *I.* Jam inde à majoribus hoc sit. An mirum sit, si honoratis honos habeatur? nam poculis & patinis id non sit: Quamvis manus lavemus non tantùm ut munda sint, verùm etiam quòd panem tractaturæ sunt, quem prisci uti rem sacram attingere consueverunt: ideòque si fortè in terram cecidisset, reverenter levabant, & osculabantur. *V.* Idem à nostri sæculi mortalibus, istanc rationem nescientibus, servatur. *I.* Non autem omnes provinciales, nec semper hunc morem de capite nudando servant: ephēbi senioribus reverentiam debemus: quemadmodum hoc quoque nos imprimis commendat, cedere loci honorem alteri, cùm discumbitur, nec eligere primos accubitus in cœnis. Quod si quis etiam eo invitet, honestum est, se excusare comiter: nisi qui hoc faciat, tertium, quartum id faciat, aut

magnâ fuerit auctoritate : tum illius voluntate obtemperandum est , ne verecundiam nostram cæteri contumaciam interpretentur. *V.* Arbitror, me id adhuc præstitisse : & hoc similiter, cum omni pietate videlicet, aut ipsum me preces divinas ante mensam recitasse, aut dum eæ recitarentur, quietum astitisse, atque auscultasse. *I.* Quàm multa existimas post accubitum, inter prandendum cœnandumve observanda, si peccari potest non uno modo, antequam recubueris? *V.* Tam multa, ut voluminibus mandari queant. *I.* Non ergo dies unus ad enarrandum satis sit. *V.* Nec decem. Quid decem? nec viginti. *I.* Non me fallunt jocationes tuæ.

N O T Æ.

EXAMINIS) *Animus est, quo sapimus, anima, qua vivimus. Accius Epigono. Sapimus animo, fruimur animâ: sine animo anima est debilis. Nonius. Tradere curas in mare Creticum) Kein engs Singerlein tragen. Lassen Böglein sorgen / Die haben schmale Beinlein* Principio hujus progymnasmatidis monemur, ne simus ita graves & religiosi in convivio, ut videamur aliquo interno dolore angî, & conflictari mœstitiâ, aliâve in cogitatione valde seriâ & laboriosâ occupari. Quam rem convivæ hand æquis animis patiuntur: cum, quales
ipsi

ipsi sunt, tales quoque cupiant esse ceteros: nimirum anxiam curam solutos animosque liberos. Quamquam non omnis letitia, non quivis risus, non quivis sermones decent convivium laudabile. Nudatis capitibus) Plebei quoque nudant capita, cum sui ordinis hominibus accumbentes. Quod quidem alio nisi ad reverentiam panis, cujus causa manus etiam lavantur, non videtur mihi pertinere. Potest tamen hujus consuetudinis alia proferri ratio mihi cognita. Sed quam turpe est, capite nudato ibi cum sederis ejusmodi verba profundere, quae nisi capite aperto audiri non debeant: Non autem omnes provinciales.) Dicti sunt provinciales, qui ex provinciis erant, sive qui in provinciis domicilium habebant. Provincialium quoque nomine omnes, praeter Italicos appellabantur. Paulò tritiorè significato dicitur provinciale, quod ad provinciam pertinet, vel quod provincia est.

PROGYMNASMA VIGESIMUM SECUN- DUM.

*Ministrare accumbentibus,
Et alia.*

DIDASCALUS, PUER.

DIDASCALUS. Cum cenarem heri cum patre patruoque tuo, Christiane; diviso-

rem

forem te acriter defixis oculis intuentem observabam, notantemque curiosè quomodo singula in portiones divideret, & cui primò, cui postremò præberet de patina. Cur id, amabo? *P.* Ut ipsa observatione perdiscerem hoc artificium, quo me artificio uti oportebit olim, cùm virilem togam induero. *D.* Istanc causam non improbaverim. Cur de missibus raris & delicatis nihil attingebas? *P.* Memineram, te docuisse nos, magis venire gloriam, si his abstineas, quàm si fruarer. Et quemadmodum ille dixerit: nunquam se pœnituisse, quòd tacuisset: quòd locutus esset, sæpe: ita fore, ut vos quoque nunquam pœniteat, quòd genus cibi lautius recusaverimus, aut falerni loco aquam biberimus. *D.* Prudens responsio. Verùm, cùm pro more gentis nostræ ad extremam mensam, nudato capite stans cibum unà nobiscum caperes (quod tamen tum demùm faciebas, cùm te accedere iussimus) cur ante finem epularum discedebas? *P.* Quia, quod natura desiderabat, jam sumptum, & tu me sic agendum esse docueras, præsertim, si convivium produceretur. *D.* Tollebas igitur orbem tuum cum reliquis, precatusque à nobis veniam, & flexis poplitibus nos salutans, meque præcipuè, ita abibas. Placuerunt mihi hæc, vidique te moratum esse, egregiùmque adolescentulum ac statim patris fortunas

N

lau-

laudavi, & qui gnatum haberet tali ingenio præditum : & ille testimonio meo non mediocriter est gavisus. Monui præterea, ut neque te, neque cæteros fratres tuos minores immoderato cibo, potùque compleri ac distendi permitteret, & semper citra satietatem potius, magisque crebro, quàm multo alimento vos refici juberet. Quod si in convivio ad mensam vos adhibuisset, ne usque ad finem ibi sedere inter convivas pateretur. Pueros impuberes, ait Gellius, compertum est, si plurimum nimioque cibo uterentur, hebetiores fieri : advertimùsque elici tarditatem, corporaque eorum improcera fieri, minùsque adolescere. *P.* Currenti calcar addidisti : ille frugaliter alit. *D.* Unum nihilominus peroptabam. *P.* Quid est autem unum ? *D.* Ut rediisses postea, ac si quid opus fuisset, ministrasses : aut expectasses, si quid voluisset quippiam. *P.* Id ego reverà facturus eram, at mater, quæ foris in culina ancillis imperabat, alia in re me occupavit usque ad primam facem. *D.* Sat habeo, mater fuit, matris mos gerendus fuit. Cæterùm quanto venustius politiusque ministrasses tu nobis cœnantibus, quàm ille vester famulus ? quem inter Faunos & Saryros, in montibus & speluncis apparere eductum. Non verebatur in conspectu omnium, dum ad mensam aditaret, nunc caput, nunc cubitum fricare, nunc ungues rodere. Ali-

Aliquando manus in sinum mittebat, nonnunquam à tergo eas conjungebat, quas ipsas indigenter laverat. Cùm patinam ferret, aur cyathum alicui accumbentium porrigeret, & expuebat, & alia similia, quæ nunc non memini, faciebat; quæ tu, si probè ingenuitatem tuam morésque cultissimos novi; ne magna quidem pœnâ propositâ admitteres. P. Nescio tamen, utrum omnes numeros in ista parte sim consecutus. D. Vicisti cogitationes meas tuis processibus.

N O T Æ.

D^{IVISOREM}) *Quæ partes sint divisoris in convivio, liquet ex sequentibus. Dicitur & scissor, carptor, qui scindens & carpens cibum alijs præministrat. De artuare pullum, capum, gallinam dicemus cum viro quodam erudito, quod germanicè Die Hennen zerlegen. Virilem togam induero) Was ich zu meinen Jahren kommen werde. Magis venire gloriam) Libet hoc loco è Cicerone aliquot gloriæ descriptiones afferre. Pro M. Marcello. Est illustris & pervagata multorum & magnorum vel in suos cives, vel in patriam, vel in omne genus hominum fama meritorum. Philip. i. Laus rectè factorum, magnorūque in Remp. fama meritorum, Tuscul. 2, Gloria est solida, quædam res &*

expressa, non adumbrata : ea est consentiens laus bonorum, incorrupta vox benejudicantium de excellenti virtute. Nunquam se poenituisse) Schweigen und denken / kan niemand fränscken. Nunquam poeniteat) Quem enim potest poenitere sobrietatis, temperantiae, moderationis, virtutis denique ? Quem autem potest non poenitere, modo hominis nomine dignus sit, ebrietatis, crapulae, luxuria & cujuscunque impuritalis atque labes denique ? Caput fricare) Pruritu vexati, aut pediculorum morsibus quidam fricant caput. Quidam cum animo haerent in re aliqua, & quid faciendum sit, dubitant, cum, inquam, perturbati, & incerti animi sunt. At frontem sive os fricare, est impudenter se gerere in aliquo negotio, quod exemplis Latinorum Graecorumque auctorum copiose demonstratur à P. Victor. lib. 8. cap. 6. Usque ad primam faciem) Bis in die Nacht. Vide quae scripsimus de hac locutione volum. 2. in annotat. editione 3.

PROGYMNASMA VIGESIMUM TERTIUM.

Temperantia in victu.

MAGISTER, SIDONIUS, AMIANUS, discipuli,

MA-

MAGISTER. Quò tanto altiùs in memoria vestrum omnium insideant, quæ de adhibenda cibi potûsque moderatione differui, surgite Sidoni & Amiane, atque in medium prodeuntes, ea per quæstiones & responsiones iterate. Sidonius interroget, Amianus respondeat. Si memoria alterum defecerit, ego subveniam. S. Quamobrem edere ac bibere cum modo debemus, & ad mensam venire animo quieto, ut desideria naturæ satiemus? A. Quia, ut Cicero scriptum relinquit, nimio cibo ac potione distenti, mente uti rectè non possumus. Et bene Horatius sat. 2. lib. 2.

corpus onustum

*Hesternis vitijs, animum quoq; prægravat una,
Atq; affigit humo divina particulam aure.*

Bœotios quoque idcirco tam tardos ac stupidos extitisse creditum est, quoniam se vino & dapibus nimium complerent. Hinc Platoni Italicæ, & Syracusanæ mensæ in Sicilia probatæ non sunt. Possumus & testem moderati vitæ laudare DEI Filium, qui iussit, ut caveremus, ne corda nostra gravarentur crapulâ & ebrièrate. S. Sûntne conjuncta hæc duo, edacitas & stoliditas? A. Ferè: nam ut sapientes plerumque videmus minimi cibi, minimique potûs, sic contrà fatuos plurimi. Nec est, ut

mirandum sit ; eos bestiarum , (quas natura ad
pastum abiecit) morem sequi , quibus cum be-
stis tanta est similitudo. *S.* Quid Aegyptio-
rum Sacerdotes , rerum causas ac sidera ac-
curatius contemplaturi ? *A.* Sæpius toto bi-
duo ac triduo nihil gustabant. *S.* Lacedæmo-
nijs pueris quid fiebat ? *A.* Decimo quoque
die Ephoris se sistere cogebantur. Hi , quem
molliorem pinguiorémque cernebant , eum
plagis onerabant. Quin etiam apud ipsos ci-
ves decori magno erat , obesum habere cor-
pus. *S.* Quæ fuit *S.* Augustini sententia ? *A.*
Sobrietatem ingenuarum artium procreatricem
& magistram , ebrietatem ingeniorum pestem
esse. *S.* Hucusque quid ingenio ac litteris of-
ficeret intemperantia : nunc quid valetudini
incommodet, expone. *A.* Nimium quantum
incommodat : non enim reficiuntur vires , sed
opprimuntur. Diogenes agebat , earum domo-
rum , in quibus est alimentorum copia , multos
esse mures ac feles. Similiter corpora , quæ
multo cibo pascerentur , etiam multos adsci-
scere morbos. *S.* Quorum maximè insignia e-
xempla in hoc vitio ventris & gutturis allata
sunt ? *A.* Duorum Imperatorum , Vitellij &
Maximini. *S.* Qualis prior ? *A.* Cùm vo-
luptati huic edendi & bibendi majorem diæi no-
tisque partem tribueret , ut epulis novis lo-
cum

cùm faceret, vomitu onus rejiciebat. *S.* Qualis posterior? *A.* Quadraginta libras carnum uno die absumebat; vini amphoram exhauriebat: adeò ubertim sudante corpore, ut in calicem sudor colligeretur. Et mandatum est literis, uno die collectum sudorem tres sextarios implevisse. *M.* Offagitiosam hominum fœditatem. *S.* Quorum contra laudata est temperantia? *A.* Cyri majoris. *S.* Quid is? *A.* Cùm ex eo hospes quæreret, quid ad convivium parari juberet: panem, inquit, solum: spero enim me apud flumen cœnaturum. *P.* Cujus insuper? *A.* Socratis, qui cùm ab amico admoneretur, quòd hospites accepturus tenuiculum apparatus curasset, respondit. Si boni sunt, satis erit; si mali, plus satis erit. *S.* Ecquid tertium suppeditat? Etiam. *S.* Cujus illud? *A.* Alexandri Magni. Huic cùm Regina Cariæ cibos & bellaria curiosissimo artificio apparata subinde ostentationis causâ mitteret, meliores sibi esse dixit cocos, nocturnum iter, quo prandium, & parcitatem prandij, quo cœnam sibi suavem redderet. *M.* Pars est intemperantiæ, res ad epulandum exquisitas appetere. Socrates quidem hanc voluptatem nullo loco numerabat, cujus est: cibi condimentum esse famem; potionis sitim. *S.* In alteram partem qui peccant? *A.* Qui inediâ immoderatâ & actiones mentis impediunt, &

corporis bonum habitudinem planè corrumpunt. *M.* Hujusmodi hæc sæcula paucos proferunt, plena nimirum comedonibus. Bene & ordinatè alter vestrùm quæsit, bene alter respondit, utrique erit suum præmium.

N O T Æ.

UT DESIDERIA NATURÆ SATIEMUS.) *Hæc una, & prima causa est moderati victus, ut natura tantum satisfiat, non voluptas expleatur. Sed tamen alia causa etiam valde iusta est hujus rei, quæ nimirum sequitur. Cibo ac potione distenti) Mit strohendem Bauch ist nicht gut studieren. Wann der Bauch zu voll ist / so will der Esel tanzen. Nimum quantum incommodat.) Es ist über die massen ein schädliches Ding. Minimi cibi) Hoc necessario faciendum est, nempe ut sint non multi cibi omnibus, qui sapientiam concupierunt, cujus compotes sine diuturna mentis agitatione sine multis vigilijs atq; sudoribus nunquam fient: quibus vehementer repugnare ventrem bene onustum certissimum est. Res ad epulandum exquisitas) definiunt gulam, qui de vitijs scribunt, cibi potusque appetitum inordinatum. Docent autem id contingere modis quinque. Si tempus edendi antevertas. Si lautiores cibos quæras. Si delicatius tibi eos præpares, aut præparari cures. Si nimium. Si avidius denique. Filias*

lias autem & quasi partus, enumerant hasce : Ineptam latitiam, multiloquium, scurrilitatem, immunditiam, sensuum & intellectus hebetudinem. Cibi condimentum esse famem) Hunger ist ein guter Koch.

PROGYMNASMA VIGESIMUM QUARTUM.

Tempus, & modus ludendi.

PAGRUVUS, NEPOS.

PATRUUS. Modestiae ac temperantiae munitus antiquissimum est, coercere moderatique voluptatis appetitum. Quò fit, ut in ejus explanatione, cum officia traduntur, de ludo etiam & joco præcipiendum videatur (siquidem voluptates sunt) quando illis uti fas sit, & quatenus. *N.* Perlubens de utroque te disputantem auscultavero : tuâ enim oratione nihil eruditius, nihil etiam, (nec id auribus do) limatius atque facundius. *P.* Ludo perinde uti convenit ut medicinâ, ut somno, ut quietibus cæteris. *N.* Strictim tu quidem & summatim. Sed explica, quod involvisti, amabo te, mi Patruus. *P.* Quis appetit quietem, & cuinam ea dulcis est ? *N.* Ei opinor, qui multum laboravit. *P.* Quis
N 5 somno

somno suavissimè fruitur ? *N.* Cui lassitudo omnia membra renet, cuique medullam perbibit, qui Plauti sermo est. Tunc enim verè fessos sopor irrigat artus. *P.* Medicinam porrò qui expetunt ? sanine, an morbum vel habentes jam vel metuentes ? *N.* Et qui ægrotant, & qui se ægrotaturos timent, arcessunt medicos. *P.* Sic ludus jocúsque tum est haud aspernandus, cùm gravibus seriisque rebus, officiòque nostro satis fecerimus : quam rem fatigatio animi & corporis consequitur, quibus succurrendum est, velut medicaminibus, velut somno, velut quietibus alijs. *N.* Teneo, quando ludendum : de modo seu mensura quæro. *P.* Inter ludendum immoderato impetu motùque animi turbulento abstinendum est : ut scilicet ne nimis omnia profundamus, elatìque voluptate in turpitudinem aliquam delabamur : in lites, in inimicitias, in vulnera, in cædes etiam. Nam quia nec pueris, quoties volunt, ludendi potestatem, nec quodvis ludendi genus concedimus, sed id, quod ab honestate non recedat, oportet profectò in adolescentum quoque, non virorum ac senum jocis ludisque duntaxat ingenuitatis, & honestatis lumen elucere. *N.* Non igitur eos commendares, qui frequenter, totòque pectore ad lulum incumbunt. *P.* Quis id quidem possit ? qui crebrò ludit, non indiget ludo, quoniam causam ludendi non habet, de qua suprà dixi.

diximus & voluptatem tantummodo consequatur, quod ἐπιπλεονῶν est. Qui autem se profundit & immodestus est, modum ac litem transit, & uterque fit intemperans. Illud antiquum ne quid nimis hîc quoque servandum est. N. Nunc si placet, de officijs ludentium age, nam hoc deinceps sequitur, ut puto. S. Est quemadmodum putas : sequitur.

N O T Æ.

TEMPUS ET MODUS LUDENDI) *Illud Horatianum non in gravibus tantummodo, verum etiam in ludicris observandum Est modus in rebus, & quæ sequuntur. Neq; enim semper, neque quovis tempore ludendum, neq; quovis genere ludi, vel quoquo modo : id quod sapiens poëta monuit, & clarissimorum virorum exempla docent, quando tempestivâ laboris intermissione, liberali & honesto otio animos ad laborandum reddidère vegetiores. Nec id auribus do) Dare auribus, Die Ohren melcken. Ein Maul machen. Einen in das gemalt Stübchen führen. Ne nimis omnia profundamus) Cic. 1. Off. Ludendi etiam quidam modus retinendus, ne nimis omnia profundamus, &c. Exornat autem lulum gravitas, letitia honesta, vigor animi, & virtute, non fraude vincere, concordia denique, bonorum omnium nutrix. Quod ἐπιπλεονῶν est) omnia metienda esse voluptate Epicurus docuit.*

Volu-

Voluptas, inquam, illi summum bonum est. & eatenus quidque bonum, quatenus voluptatem affert. Quid autem ex hac teterrima opinione sequatur, Cic. ostendit. I. Offic. Fortis verò, inquit, dolorem summum malum judicans: aut temperans voluptatem summum bonum statuens, esse certè nullo modo potest. Nequid nimis) Maß ist zu allen Dingen gut. Zu vil ist ungesund.

PROGYMNASMA VIGESIMUM QUIN- TUM.

Officia ludentium,

I I D E M.

PATRUUS. Quæ dicturus sum, eorum aut ple-
raque, aut omnia à paucis observari autumo.
N. Credo equidem, nec vana fides, & ideo ipso-
rum lusus laude carent. P. Qui pertinaciam ad-
hibent, qui fraudibus lutores circumveniunt,
rixantur, mentiuntur, illi ad imponendas vicif-
sim graves injurias sese armare quodammodo,
exstimularéque videntur. Nemo siquidem falla-
ciis, dolis, convitiis, contumacia secum agi vult:
& longè præstat vinci, quàm vincere hujusmodi
accibus. Sicut Socrates affirmabat, meliores esse,
qui acciperent, quàm qui facerent injuriam. Et
Pluri-

Plutarch. Non tantum egregium est, scire vincere, sed etiam posse vinci pulchrum est, ubi victoria est damnosa. *N.* Pueri, in quibus existere solet insatiabilis victoriæ cupiditas, ægrè devitant hæc vitia, & difficillimè sibi temperant, quin alternatim decipiant, aliquid inter se litigij contrahant, vanitatem orationis adjungant, & irâ exsuperante) quàm comprimere propter animum, qui eos regit, infirmum, non possunt) unguibus in faciem involvent. *P.* Quædam officij præcepta debent ac possunt tradi quamvis pueris, quæ si non servant, virgarum pœnis subjiciantur. *N.* Expertæ virtutis remedium hoc est, pellendis-que puerorum morbis efficax. *P.* Qui ludicrorum certaminum arbiter & iudex deligetur, ei sententiam ferenti adversari ac reclamare non oportet. Si quando cum sodalibus imperitiis ludum susceperimus, eosque propemodum vincere possimus, cogitatò cedemus illis nonnunquam triumphū, ut se quoque nonnihil profecisse cū putaverint, fiant alacres, & nos alacriores reddant. *N.* Id observavi cum coevis meis sæpius. *A.* nunc cum adolescentibus adolescentem observo. *P.* Optimum est. *N.* Tamen quo quisque imperitior est, hoc illi amplius à ludo refugiendum existimo.

*Ludere qui nescit, compestribus abstinet armis,
Indoctusque pilæ, discive, trochive, quiescit.
Ne spissa risum tollant impune corona,*

P. Im-

P. Immò enim verò tanto magis lude, quoniam
am nisi usu & exercitatione pericula non acquiritur.
Ille tantum ludere vereatur, qui nihil didicit.
P. Ingenuum est, magis animi, quam
lucelli causâ ludere? quod cum quaeritur, difficile
est tueri modestiam. Lucrum nunquam satiat
: atque plus est in ea appetitione frangendâ
negotij. *N.* Non ergo ludas, cum pecunia in
ludo deponitur, quam victor sibi tollat. *P.* Non
ludo. Quod si pueri nummulos deponant, multandos
verberibus pronuntio. *N.* Quamobrem verberibus?
P. Nam cum ij defecerint, parentibus furantur
denuò, ut sumptus in ludum suppetant. Nuces,
globuli, & similia sint, pro quibus certent.
Non errant, qui indolem in ludo perspicere scripserunt.
Ego verò etiam viros inde cognosci aio, commendatione
prosequendos, qui semetipsos continere norunt,
& quidquid illiberale est, remis ac velis fugiunt.
N. Fortior est qui se, quam qui fortissima
vincit mœnia. *P.* Optarem adesse ludis puerorum
pædagogos, magistros, aut maiores natu,
quos revereri, & metuere cogerentur: ut proinde
nihil parum decens, nihil petulans & poenâ
expiandum committerent. Illud item à quibusdam
rectè percipitur, ut dum ludunt, latinè loquantur,
certâ in eum animadversione decreta, qui vulgari
sermone usus fuerit. Hanc ad rem
con-

conducat plurimum, si præceptores vocabula simplicia & loquendi rationes ac phrasas, ad quodque ludi genus pertinentes ipsis explicaverint. *N.* Nusquam æquè barbarè inquinatèque loquentes audio pueros nostros, quàm inter ludendum: ut non tam imperandus illis, quàm verandus sit latinus sermo. Utilius enim tacere omnino, quàm adeò foedè garrere dicam, an grunnire? Quid mirum? nemini sollicitudini est, ut propriè ac Romanè loquantur. *N.* Video in multis admonendos ac docendos ipsos doctores. *P.* Cæci cæcos ducunt. *N.* Aliane restant officia? *P.* Etiam, restant quædam. *N.* Eja adijunge. *P.* Ut ludas cum notis. Etenim cum ignotis ludere, nec jucundum est, nec tutum. *N.* Uti affirmas, sic est omnino. *P.* Sint item collusores belli, humani ac probi, cum quibus periculum non sit, ne litiges: ne aut illi tibi, aut tu illis dicas, quod altius in pectus descendat: quique devotionibus, blasphemijs, & obscænis dictis abstineant, ne quid contagionis ad te perveniat. Ipsum præterea ludi genus tibi, collusoribus, spectatoribusque sit cognitum, ut ex omni parte voluptas capiatur. Nec nullâ sponfione, nec magnâ ludito. Illud fatuum est: hoc sollicitat & perturbat animum ludentis, & si victus fuerit, magnoperè excruciat. *N.* Nescio

scio quomodo mœrori est vel nuces, vel ligulas
 paucas ludendo perdidisse, nedum vitulam, quæ
 bis venit ad mulctram, binos alit ubere fœtus. *P.*
 Postremò tamdiu ludes, donec animum ad gra-
 viora & seria reparatum sentias. Non enim ad
 ludum & jocum, sed ad severitatem potius, &
 ad quædam studia graviora atque majora facti
 sumus, ut præclarè dictum est à Cicerone. *M.* Re-
 linquitur jam (ut erat propositum) quantum
 quæsitum, qui lusus minimè exercendi. *P.*
 Commemini.

N O T Æ.

CREDO EQUIDEM) Credere alicui, & confide-
re alicui, differunt. Credimus ijs, quos facul-
tatem habere ad aliquid præstandum putamus seu
quorum verbis fidem adjungimus : confidimus ijs,
quos & velle arbitramur, quorum benevolentia nos
securus reddit. Verùm hic absolutè positum est,
pro fidem habeo. Dolis) olim etiam in bonis u-
tebantur hoc vocabulo : unde si in malam pratem,
addebatur malus, dolus malus. Cic. 3. Off. Non-
dum enim Aquilius collega, & familiaris meus
pertulerat de dolo malo formulas, in quibus ipsis,
cùm ex eo quærerem, quid esset dolus malus, respon-
debat, cùm esset aliud simulatum, aliud actum. In-
 satiabilis victoriæ cupiditas) incredibile vin-
cendi studium, Vide annotat. 2. vol. Vanita-
tem

tem adjungant) *mentiantur*. *Adhibere orationis vanitatem* Cic. 3. Off. *Expertæ virtutis remedium*) *Kuchen/ ein gesundes Kraut für böse Buben.* Morb.) *Vitiosa affectiones, aggrudines animi, prave consuetudines* sepe à Cicer. in Tusc. morbi appellantur, ductâ metaphora à corporis valetudine. *Cogitare*) *de industria, studio.* Coævis) *ὁμηλικες ejusdem ætatis.* *Ludere qui nesc*) *Hor. art. Poet. Ne scilicet seipsum risui & ludibrio spectatorum obijciat. quando suam ad ludum actionem minus aptam, minusque venustam animadvertit.* *Appetitione frangenda*) *Frangere, edomare, coercere, comprimere, cohibere, contrahere, continere appetitus libidines. &c.* *Deponitur*) *deponere nudes, nummos globulos, Aufsetzen.* *Devotionibus*) *Hoc verbo barbari utuntur; immò abutuntur, cum egregiam alicujus pietatem erga superos declarare volunt. Hunc enim devotum, devotioni deditum, totum devotum, devotissimum hominem dicunt: Latinis contra sic loquentibus; homo est admodum pius, religiosus, rerum divinarum studio incensus, &c. Devotiones verò sunt diræ imprecationes, execrationes, destinationes & consecrationes. Devotus autem idem, quod destinatus, damnatus, à verbo devoveo, diras imprecor, item religiosè promisso. Vitulam*) *Virgil. 3. Eclog.*

*Vis ergo inter nos quid possit uterque vicissim
Experiamur? ego hanc vitulam, ne forte recuses.
(Bis venit ad mulctram, binos alit ubere foris)
Depono.*

Vitula est vacca viridioris ætatis. Mulctra & mulctrale dicitur vas, quo lac excipitur. Bis venit) bis in singulos dies reddit lac mulgenti. Binus) uno fere partu geminum edidit fœtum, quem lactat.

PROGYMNASMA VIGESIMUM SEX- TUM.

Lusus æversandi.

IIDEM.

PATRUUS. Verecundum ac liberaliter educatum adolescentem ab illis lusibus refugere oportere, quibus infamiae nota iniusta est, ex antegressis disputationibus disci potuisse opinor, *N. A* quibus istis? *P.* Alearum, sive tesserarum, & chartularum pictatum. Latrunculorum ludum (vulgò schachorum) invenio damnari ac rejici à nonnullis; quanquam usitatissimus est, placetque multis; de quo Hieronymus Vida, Poëta eruditus & elegans, libellum fecit. Nihil ajunt habere jucunditatis; constare quidem ingenio; sed ideo litteratis minus idoneum, quòd mentem, studijs jam defatigatam magis cessatione recreare, quàm novo meditationis labore gravare oporteat; & tempus, quo nihil

nihil sit pretiosius, eâ ludi vanitate ineptè consumi : esse inventum hominum nimis inertium, & ab otiosissimis frequentari. Hæc illi dicunt. *N.* Quod tunc est iudicium : *P.* Ego rem in medio relinquo : caret certè ignominia & principibus etiam viris non improbatur. *N.* De alea velim aliquanto uberius differas. *P.* Aleæ ludus à Palamede Nauplij filio apud Trojam in castris ad militum otium oblectandum excogitatus putatur. Quidam hunc Palamedem larrunculorum auctorem prodiderunt. Plato scribit, Theutæ priscum quendam Deum, talos & aleas invenisse. Herodorus autem lib. i. Lydijs hoc inventum tribuit. Interdictum olim huncce ludum fuisse indicat Horatius :

Ludere doctior,

Seu Græco iubeas troche,

Seu malis vetita legibus alea.

Ulpianus quidem libro Pandect. X. titulo, de aleatoribus, ejusmodi Prætoris edictum producit. *Prætor ait : si quis eum, apud quem aleâ lusum esse dicetur, verberaverit, damnûmve ei dederit, sive quid eo tempore domo ejus substractum est, iudicium non dabo. In eum qui alea ludenda causâ vim intulerit uti quæque res erit, animadvertam. Illud, Vim inferre,* Paulus Jureconsultus sic interpretatur : Cogere ad lusum vel ab initio, vel victi dum resinent. Sapientibus & litteratis viris temper odio fuit hic ludus. Plato adolescentem, alea lu-

dentem videns, cū increparet, & ille : ob rem
tam parvam me objurgas? subjecit Plato : At con-
suetudo non est res parva. Nolebat vir singularis
in consuetudinem venire ea in re, quam judica-
bat vitiosissimam. Nunquāne audisti illud ;
Optimus aleator est nequissimus ? Et illud ?
Quanto melius, tanto pejus? *N. Millies. P.*
Cum impudicis & ventri deditis conjungit aleo-
nes Caiullus, ut ex societate hominum præstan-
tiam perspicias.

*Quis hoc potest videre? quis potest pati,
Nisi impudicus, & vorax, & aleo?*

Et Nævius apud Festum : Pessimorum pessime,
audax, ganeo, lurco, aleo. Cicero item 3. Off.
cum mendacibus, furacibus, ebriosis aleatores
nominat. O genus lusorum nobilissimum. Quid
talibus audacius, quid impudentius, quid in
Deum atque homines execrationibus jaculandis
exercitatus : Domitianus Imperator, quoties oc-
cupationibus se relaxasset, ludebat cesseris. Usque
adeo cæteræ jucunditates illi sordabant. Nero,
immanis illa bellua, in singula puncta, nescio
quot aureorum millia constituisse dicitur. O a-
leam pretiosam, verèque auream & argenteam.
Fuge, mi fili, hoc turpissimum genus ludendi, si
quidem ex re consultas tua. *N.* Et fugi, & fu-
giam quasi pestem quandam. Qui præter hos
vitandi sunt? *P.* Sortium ac divinationum, qui-
bus lethalis noxæ piaculo homines obstringun-
tur e

tur: homines, inquam, malæ frugi, quos illa recreant. *N.* Non possum, quin exclamem, Facile hîc plus mali est, quàm illic boni. *P.* Funambulos, gesticulatores, duellatores, moriones in ordinem aleonum referre licet.

N O T Æ.

EDUCTUM) elegantem usum habet hoc verbum, quamvis rarum hac tempestate, cùm pronutrio & educo, educas usurpatur. Terent. Adelpb. Inde ego hunc majorem adolescentem adoptavi mihi, eduxi à parvulo, habui, amavi, pro meo. Mentem studiis) vide annotat. 2. vol. Cessatione recreare) Cessare interdum est nihil agere, vocare: interdum intermittere, desistere, desinere, finem facere: interdum quiescere, vel respirare. Vulgus pro hoc semper otari, feriari in ore habet. Cessator tamen ferè in vitio est. Tempus quo nihil sit pretiosius) Vide vol. 2. progym. 38. de parsimonia temporis. Ovid. 2. de Tristibus. Quique alij lusus. Perdere rem charam tempora nostra solent. Rem in medio relinquo) sub iudice lis sit. Nolo meum iudicium in disquisitionem vocari. Aleæ ludus) de varijs variorum ludorum inventoribus. Virgil. Polydorus. lib. 2. cap. 13. Ludere doctior) Horat. lib. 3. Od. 24. Ovid. 2. de trist.

Sunt alij scriptæ, quibus alea luditur, artes:

Hoc est ad vestros non leve crimen avos.

Quo loco poëta genus hoc ludi pulchrè describit. Consuetudo non est res parva) An den Riemern lernen die Hund das Leder fressen. Jung gewohnt / alt gethan. Quanto melius) Diogenes adolescenti, qui cottabo ludebat in balneo, ὅσῳ βέλτιον, πῶς τῷ Χείρον, quanto melius, tanto deterius, Domitianus) vide annot. 2. vol. In singula puncta) in singulos jactus. Auf ein jeden Wurff. Dicitur punctum temporis Cicer. Itaque ne punctum quidem temporis in ipsa fortuna fuisses. Est quandoque pro calculis sive suffragiis. Cicer. Planco, nam quod questus es, plures testes te habere, quàm quos in ea tribu puncta tuleris. Horat. art. Omne tulit punctum, qui miscuit utile duci. Verèque auream) sic Propert. Aurea nunc verò sunt secula, plurimus auro venit bonos. Et Ovid. 1. Fast. In pretio pretium nunc est. Lethalis noxæ) vulgò peccatum mortale. Latine peccatum capitale, mortifera culpa, crimen lethale. Todtsünd. Funambulos) neurobatas, funirepos. Seilgänger. Gesticulatores) Gauckler. Duellatores) allerley Kämpfer / Moriones) Schalcksnarren / quos quidam malunt dicere aretalogos.

PROGYMNASMA VIGESIMUM SEPTIMUM.

Formula bene precandi.

DIDASCALUS, BERNARDINUS,
CÆCILIVS, FUSCULVS.

DIDASCALUS. Formulas illas, quibus alicui, aut aliquibus latinè, morèque Christiano bene precari possumus mihi recitate. Bernardine. B. Hem Præceptor? **D.** Quibus verbis peregrè abeunti, seu in viam se danti optares Prospera? B. Istis. *Hoc iter fœlix faustumq; tibi sit.* **D.** Aliter. B. *Faxit Deus, ut saluus & incolumis revertare. Benè prosperèque tibi hoc itineris eveniat. Angelus Domini te per hanc viam comitetur.* **D.** Quibus peregrè redeunti! B. *Optatus mihi & charus accidit tuus iste reditus. Reditione tuâ multum me exhilaraturum sentio. Quod sanus reverteris. gaudeo. Deo sit laus qui te firmum valentiẽque nobis restituit. Tua versione etiam atq; etiam lætor.* **D.** Prudentibus & cœnantib⁹ bene precare, Cæcili? *Escã potũmq; vestrũ Deus benedicat, Sit vobis hoc prandium, seu*

cæna salutaris. Utinam ista epula condu-
cant vestris corporibus. D. Ad to mox redi-
bo Bernardine, si Fusculū interrogavero.
Age Fuscule, quid dices ægrotanti, quod
audiat quàm libentissimè? F. Deus Opt. Ma.
tui misertus, valetudinem tibi redintegret.
D. Dic reliquas: nam plures recordor me
dictasse vobis. F. Ab hac febre, ab ista colica,
ab isto morbo libera te Christus, qui sana-
vit omnem languorem. Christus Jesus Dei
Filius te famulum suum sanare dignetur.
Celestis ille medicus te curare pro sua mi-
sericordia, bonitatēque velit. Auctor &
largitor vita tibi vitam producat. Ex ista
agrotatione Dominus noster Jesus Christus
te clementer eripias. Medicinam malo tuo
faciat misericors Dominus. Levare dolo-
res tuos, & depellere morbum istum digna-
bitur Omnipotens Pater. D. Sat multas.
Quid sternutanti Bernardine; B. Deus te
serve, sit saluti. D. Nihil aliud: B. Nihil
quod sciam, aliud dixisti in hoc genere. D.
Propinanti seu bibenti? B. Sit saluti, pro-
fit, proficiat, conducat, qua vulgi sunt.
Sit fœlix haustus, sit salubris potio: bibe
salutem. Accipio per libenter. D. Diem &
noctem; B. Hic tibi dies candidus illuxerit:
felix

*felix procedat tibi hic dies. Hæc nox tibi
commodo transigatur : prosperam, placi-
dam tibi istam noctem precor : somnus tibi
placatus contingat D. Si quis uxorem du-
cturus sit domũ, qua ratione precabimur
bona. Cæcili ? C. Matrimonium tibi Deus,
Superique omnes fortunens. Nuptias istas
Deus sanctificet. Quod tibi sempiternum
salutare sit procreandis liberis Quod Ra-
guel Tobia juniori, & Særa filia conjugio
copulandis, idem ego tibi in aq̃ precor, De-
us Abrâham & Deus Isaac, & Deus Jacob
vobiscum sis, & ipse conjungat vos, imple-
atq̃ benedictionem suam in vobis. D. O-
ptatio aliquid boni honorem adipiscenti-
bus, Fuscule. F. Hic honor tibi perpetuus
sit Deus hanc gloriam, istud decus tibi per-
petuum faciat. Hunc honorem Deus tibi con-
serve atque augeat. Gratulor tibi honore
isto. Deus faxit ut eo dignus maneas D.
Opus quodpiam aggredienti. F. Quod be-
ne veriat. Quod faustè feliciterque cadat,
eveniat. Tuis cæptis adsit Deus. Cæpio ad-
spires Jesus. Deus incerta tua ad exitum
felicem perducas. Deus hunc laborem tuum
fortunes. D. Novo aũo incunte, quæ bona
verba dicemus ? F. Hic annus tibi faustus*

procedat. Vive hunc annum sanus & incolumis. D. Nihil est præteritum. Amovos multum de memoria & diligentia.

N O T Æ.

COLICA) *Suhandi ödövn Intestinorum dolor ,*
 Das Grimmen. *Habent & poetæ suas bene precandi formulas sive faustos precentur Luciferos, & candidos ire dies: sive novas faustâsque calendas: sive letitiam fani bifrontis: sive ut placidos sopor iriget artus: sive ut benigna hominum mater, & cunctis exoptanda sanitas languidos artus aura foveat salubri, se va ne tabes edat immerentem juventam: & his plures, quas in præsens vel insinuasse satis videri potest, Matrimonium) Notemus quæ ex hac voce conjunctiones verborum fiant. In matrimonio collocare, in matrimonium dare, in matrimonium ducere, in matrimonio habere, matrimonium alicujus tenere, de muliere.*

PROGYMNASMA VIGESIMUM OCTA- VUM.

Missa sacrificium, & instrumentum sacrum.

MACARIUS, SEBASTIANUS,
VICTORINUS.

MACARIUS. *Cum tua provideas oculis malè
lippus inunctis,*

*Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum,
Quàm aut aquila aut serpens Epidaurius?*

S. Ehò, in me istos versus de saryra (siritè recor-
dor) an in Victorinum? *M.* In te. *S.* In me?

M. Dixi. *S.* Haud quidem auspicarò húc me
attuli. Quid hic sibi vult? *M.* Quid vult? Te

admonere, ut antè trabem de oculo tuo, quàm
festucam de alieno. *S.* Videlicet hoc insinuas.

Quoniam paulò antè culpas tibi quasdam expro-
braverim : quòd ad rem divinam tardiùs non-

nunquam accederes : quòd sacris aliquando non
dum absolutis furtim te proriperes : quòd susur-

rationibus vicinos impleres, haud prudenter,
nec humaniter me egisse, utpote qui plura of-

fenderim. *M.* Bene augurate, & testem laudo
Victorinum, quàm tu interea, dum sacra fiunt,

egregius sis; & spectatu dignus. *V.* Testimo-
nium mihi Macarius denuntiat, ut audis, testi-

monium in te dicam. *S.* Res de compacto
geritur, & in caput meum insidiæ componun-

tur, in me isthæc faba cuditur. Hóccine placet?
M. Tu ut te in fontem culpæque vacuum ha-

beri postules? *S.* Remotior sum ab erratis,
quàm uterque vestrùm. *V.* Tun' istuc tanta con-

fiden-

fidentia? *S.* Verum est, veritas liberè prolo-
quenda est. *V.* Commemorabimus igitur ho-
noris tui causa, quas virtutes tuas, morumque
elegantias tempore sacrorum observaverimus.
S. Vos, quod & quantum libuerit commemora-
re, nihil interdico; ego deinde credam quæ vo-
luero. *M.* Centum testibus te coarguam, si
negaveris. *S.* Titivillitium, scarabæi umbræ.
Me solere in templis ut sacellis adesse ad sacrifi-
cium festis, ac non festis diebus pro certo novi.
V. Id non damus vitio, laudi potius. *S.* Hoc
etiam certo certius est, me adesse corpore ad om-
nem modestiam religionemque composito, nec,
ut vos circumspicere. *M.* Hoc secus est; ha-
bes caput versatile, & curiosè oculos hūc il-
lūc jactas: *S.* Semel, si fottè, in hebdomade.
V. Semel? In una missa vicies. *S.* Prò Superi,
quid est mentiri, si hoc non est? *M.* Amabo,
num hoc quoque inficiabere, te incubare sedi-
libus, & unum duntaxat genu humi figere, qua-
les Judæi CHRISTUM per ludibrium adorantes
pinguntur? hoc utriq; refugeres, si tot Angelo-
rum myriadas præsentis adstare facienti cogita-
res. *S.* Si quando in durum & frigidum lapi-
dem incido, cum pulvillo & chirothecis, quas
subjiciam more vestro, caream, tum cogor
mutare genua, præsertim ubi sacrum est lon-
gum. *V.* Quid longum? post recitatum Evan-
gelium

gelium procumbitur primùm in genua. *S.* Ac manemus nixi genibus, donec sacerdos ad populum conversus, sublatâ manu figuram crucis expresserit, benèque precatus cum dimiserit. *M.* Est unius horæ quarta pars totum illud intervallum. *S.* Quando canitur musicè, est unius horæ propemodum. *M.* Cur non pudet? fœminæ hoc faciunt. *S.* Viri tamen, quos me imitari honestius est, hoc non faciunt. Fœminarum mores nihil moror. *V.* Ut invitus genibus iste nititur : *M.* Quæ sunt tuæ preces : *S.* Rosarium quas tu nuperrimè, nescio quo auctore fretus, sphærulas precatórias appellabas, tam bellam latinitatem stupefcente Nizolio. *M.* Tu, si displicer, ne utare : interim exhibe Rosarium. *S.* Nolo. *V.* Nullum habet : quid tu calvum vellis ? *S.* Mecum non tuli, domi reliqui. An ego tanquam monachus de cingulo suspensum circumferrem ? *V.* Non hoc jubeo ; sed ut alij, saculo sub tunica gestares. *S.* E libello quoque precationibus operam dare conceditur, aut meditari quippiam de Passione Domini. *M.* Nunc aliquid dicis. Eja, de Passione. Veruntamen insolenter ac rarò in manibus tuis libellum animadverto. Vigiliam quidem abhinc triduum versabas, ac fortassis cum Poëta Musam, aut Æolum cum Junone orabas. *V.* Aspexi, cum Æsopi fabellas legeret. *S.* Hoc demum est aspe.

adspectu vagari, & foris oculatum, domi cæ-
 cum esse : ad alium cogere medicos, ipsum
 scartere ulceribus. *M.* Cætu fit, ut quis inter-
 dum circumspiciat, aliorumque ineptias in-
 tueatur. *S.* Num aliud est, quod me accuses?
V. Est. *S.* Quid ergo est? *V.* Cum nomen
 Jesu, aut Mariæ pronuntiatur, non inclinas
 genu, nisi rarissimè. *M.* Hoc verè rustica-
 num, non urbanum est. *S.* Falsum est. *V.*
 Non falsum est, sed rusticanum. *S.* At ego
 dico, illum & te falsum loqui. An verò cre-
 dis nihil notasse me, quod tibi justè exprobrem?
V. Mihi? *S.* Ità *V.* Mihi? *S.* Tibi
 ergo. *V.* Profer si audes. *S.* Per dies proximè
 elapsos quis sacerdoti sacris operanti ministravit?
V. Ego. *S.* Tenes artem? *V.* Melius quàm
 tu & Macarius. *M.* Cæve, ne cum dixeris ma-
 lè, pejus audias. *V.* Quod res est, affirmo.
 Nam tu nescis nolam, seu tintinnabulum pulsa-
 re, cum hostia salutatis sublimè tollitur : &
 ille cereos non didicit emungere. *S.* Sed heus,
 quando tu hesterno die in simpulo, seu am-
 pulla aquam pro vino porrexisti, lectaque e-
 pistolâ AMEN respondisti, quis lapsus fuit?
 linguæ an memoriæ? *V.* Non recordor hu-
 jus solæcismi. *M.* Tam citò oblitus? at illud
 puto, non effluxit, quod cum sacrosanctam
 hostiam supra verticem attollere sacerdos pa-
 raret, tu facem non accenderis. Aspergillum
 præ-

præterea, seu lustricum aspersorium incommodè præbes, aquilminum seu sitellam æneam cum lustrali aqua malè sustines. Creabimus te ædituum, si vis; magis enim idoneus esse nemo potest: claret hoc. *V.* Irritavi crabrones. Quo in ludo eruditi estis vos? *M.* Magister nos apte instituendos curavit? quid quaeris? *V.* Si quod pretium dedistis, facite ut restituatur, siquidem imperitè videmini instituti. *S.* Mittamus hanc litem, & pro se quisque det operam, sacra peragentibus, scitè, civilèque in modum inservire: quæque in audienda missa observanda sunt, observet in posterum diligentius. Potèrne nobis enumerare, Victorine, quæ sacerdoti ad liturgiam opus sunt? *V.* Facillimè. *M.* Arrigimus aures. *V.* Vos fortasse aliud à me vultis discere. *S.* Non, sed te docere, ubi hæsitaveris: nos quippe ista pridem scimus. *G.* Ut ut sit, non me pigebit documentum dare sedulitatis meæ: tamen ex conditione, ut, quæ petivero, vos etiam reddatis mihi memoriter. *M.* Hebebis id. *V.* Hoc insuper oro, ut Ciceronem, Livium, & alios latinitatis architectos ab istis liminibus, tanquam profanos arceatis; hoc est, ne me cogatis ex eorum arculis omnia sumere. Nam ubi res aliqua non fuit, quo pacto nomen ejus exstare potuit? Similitudo quædam rerum veterum

ac novarum, & in hoc, & in alijs permultis generibus efficit, ut non pauca latinis vocibus afficere possimus. *S.* Quin dic modò. *V.* Epomidem lineam appello, quod superhumeralis vulgus Clericorum. Sequitur alba, & subauditur vestis. Hæc est illa linrea, & prolunga ac laci-niosa tunica, manicis laxissimis, quam sacrificaturus induit, illiusque vestis gerit imaginem, qua CHRISTUM Herodes contumeliosè, ut fatuum operuit. Cingulum flagella significat. Manipulus, id est, fascia illa in sinistro brachio, funes, quibus ad columnam est alligatus. Stola laqueos collo ejus injectos, cum ab uno Judice ad alium raptaretur. Casula, purpuram, quam milites eidem in prætorio circumdederunt: quod vestimentum cruce à tergo ferè insignitur. Ea quid moneat, nimis est manifestum. *S.* Cogitandum subjicit sanctam illam, ligneamque crucem, in qua tribus clavis affixa mundi salus pependit. Tu hæc mysteria in commentario aliquo legisti. *V.* Et legi, & explicationes istas audiui à magistro puerulus, cum rudimenta fidei nobis interpretaretur. Locus ubi se vestiunt sacerdotes, & sacra suppellex exponitur, à quibusdam vestiarius, communiori voce sacrarium nominatur. Etiam dici poterunt templi penetralia, & adyta. Sacristiam qui nominat, nullâ necessitate loquitur barbarè. *M.* Procede

de ad reliqua. *V.* Opus est item calice, opus patenâ, sic enim maluerunt, cum tamen sit patena : rectè, quia ipsa hostia sanctissima cibus est, & cibus dicitur : Caro mea verè est cibus,) Calici quadratum, sed duratum, & linteum tegumen imponitur, pallam vocant. Ad eum præterea & os extergendum est quasi sudariolum, quod purificatorium dicunt. Operitur calix velo serico ; byssino, aut alioqui non abjecto. Expanditur item super aram corporale : linteum filo subtilissimo, quo admonemur illius mundæ sindonis, qua corpus Domini exanime involutum scribitur. Id in theca reponitur. Longus sum nimium, si singula declarem, quid velint. *S.* Non requirimus. *V.* Adhuc opus est hostiâ, è similagine seu triticea farina ; opus est aquâ, vino, libro Missarum, cui Missale nomen fecerunt, quòsque Pontificalia, & agendas vocant, Romano vocabulo Rituales libri nominabantur, ut omnes sacræ cæremoniæ, titus. Vasculum, unde populo Eucharistia promitur, ciborium, à genere poculi capacissimo, cui simile est. Id aureâ, plerumque sericâ, seu bombycinâ pallulâ sive chlamydula contegitur. Quid amplius à me desideratis ? *S.* Præstitisti quod volumus, & placuisti. *V.* Dictu, Sebastiane, ex pactis & conventis de ara, seu altari. *S.* In altari, cui palla

P

præ.

prætenditur, 'artificio quodam plerumque elaborata, sunt candelabra, stannea, lignea, alabastrina, ænea, argentea, inaurata, quibus infiguntur cerei flavi, candidi. Item imagines, signa, statuae, icones, sigillaria, simulacra. (Quamquam hoc verbi, ut sculptile, sacrae Scripturae, & Ecclesiastici Doctores ad gentium idola semper transferunt; uti etiam fanum & delubrum potius de Ethnicis, quam de Christianis templis, ut usurpentur, mos verus obtinuit.) Est autem à simulando ductum, quòd simulet & imitetur varietatem corporum. *M.* Quid volunt sigillaria. *S.* Imagunculae, statuaeque cubitales aut palmares sunt, fusili opere de metallo, seu tomento & serico compositae. Suppedaneum, quod statuarum pedibus subiectum est, & basis ipsa. Tegitur item ara velis tribus. Qui autem pannus lineus in medio, unius cubiti & semislatus, duorum longus, interdum extenditur, substratorium à substernendo dicitur. Ad hæc in altaribus Sanctorum ossa, cineres; quæque nomine reliquiarum intelliguntur, in thecis & vasculis proponi solent. Flores etiam in ampullis testaceis, cupreis & argenteis, adornatum. Nihil me arbitror prætermisisse. *M.* Quid à me? *V.* Cætera quæ ad Sacerdotem pertinent. *M.* Liber sacerdotis, unde preces horarias facit, appellatur breviarium

rium : ductâ voce à jureconsultis, apud quos
breviariæ rationes dicuntur, in breviarium,
hoc est, epitomen & compendium contra-
ctæ : ac proinde breviarium est epitome. Et
quid hic aliud est, nisi sacrorum librorum
quædam epitome ? Utitur hac voce Sueto-
nius in Augusto, pro summario sive compen-
dio. Fecit & breviarium, inquit, totius impe-
rij, quantum militum sub signis utique esset,
quantum pecuniæ in ærario & fiscis & vecti-
galium residuis. Item Plin. lib. 18. Verum
ut pariter omnis culturæ breviarium peragatur.
Linteus ille amictus & candidus, seu amiculum
album, rugosum sive striatum, ineptè super-
pelliceum appellatur : nullæ sunt ibi pelles.
Sacerdotes in eo indutos quidam candidatos,
albatos & linteatos nuncupaverunt. Deinde
Sacerdotes quidam sunt Curiones (barbaris
Curati) sive Parochi : templum & cœtus ho-
minum ipsorum auctoritati subjectus Parochia
seu Parœcia. Ordines Clericorum, per quos
ad sacerdotium ascenditur, sunt Ostiariorum,
Exorcistarum, Lectorum, Acoluthorum, Hy-
podiaconorum, Diaconorum. Sacerdotis est
sacra facere, thus adolere : Arcula, in qua thu-
ra servantur, acerra : vas, unde sit odora-
ta suffitio, thuribulum nomen habet. Est
item officij ejus, Eucharistiam distribuere,
confessiones excipere, moribundos sacro oleo
perungere, baptismo seu sacro fonte infantes

adſurgere, matrimonio nubentes conjungere, Initiatio, ſeu ſacrorum ordinum collatio, chriſmatis unctio Epilcopi ac Suffraganei ſunt, quem Initiatorem licebit appelletis. Nihil reſtat. S. Omnes doctè.

N O T Æ.

SERPENS EPIDAUURIUS) *Anguis Æſculapio ſacer, dictus ab oppido Epidauro Peloponenſi. Habent autem plerique ſerpentes acerrimum oculorum ſenſum, unde dracones à videndi vi nomen invenerunt. In me iſthæc faba cuditur) Terentius in Eunuch. at enim iſthæc in me cudetur faba, id eſt, in me malum hoc recidet, in me hæc vindicabitur culpa. Ich werde müſſen das Bad auſtrinken. Titivillitium, Scarabæi umbræ) gückes / gäckes. vide annot. 2. vol. 2. Ad eſſe ad ſacrificium) Intereſſe rei divinæ, rei ſacræ, ſacrificio. Myſtes verò ſive ſacerdos dicitur rem divinam peragere, facere, &c. non celebrare, legere, facere Miſſam, qui ſunt barbarorum floſculi. Plura de his in annot. Myriades) μυριάς dena millia hominum complectitur. Sæpe eſt infinita multitudo. & certus numerus pro incerto. De angelis facienti adſtantibus. D. Chryſoſtomus in lib. τὸ ἐν ἑγορὺν. Facere autem, pro ſacrificare, latinis veteribus haud inuſitatum cernes. Benèque preca-*

rus

tus) Nachdem er den Segen geben. Canitur
 musicè) Wann man figurirt) Calvum vellis)
 Φαλακρὸν τιθεῖς, cum auferre quis conatur aliquid
 ab eo, quo vacat is, à quo petitur, ut ab inope pecu-
 niam, à nudo vestem, aquam à pumice. Foris o-
 culatum) aliena curare, propria negligere, cum
 contrà tua tibi res imprimis agenda, deinde aliena
 forent. Vor seiner Thür zu ehe kehren. Sacris
 operanti) Operari simpliciter, absque casu. Di-
 xeris malè, pejùs audias) Vide vol. 2. progym. 23.
 Creabimuste æditum) Antiquius est æditimus.
 Varro de re rust. lib. 1. c. 2. Sementivis feriis in
 adem Telluris veneram, cogatus ab æditimo, ut di-
 cere didicimus à patribus nostris: ut corrigimur à
 recentioribus urbanis, ab ædituo. Irritavi crabro-
 nes) Plautus Amphit, irritabis crabrones. Ein
 schlaffenden Hund aufwecken. Natum prover-
 bium ab his, qui student eximere vespas à cavernu-
 lis suis. Epomidem lineam) græcum vocabulum
 à præpos. ἔπι ὤμῳ, humerus. Insignia quoq;
 sunt eorum, qui in Academijs inaugurantur, pub-
 licisq; honoribus, Magistrorum Doctorumq;
 afficiuntur, Magister: Rappen/2c. Laciniola tu-
 nica) Die Alb mit einem Nachschleiff. Simila-
 gine) Semelmeel. Palla prætenditur) vulgò
 antipendium. Simulacra) hoc tempore, die Göt-
 ten. Vc ἑσкульпτῖλια, vide annotat. Amiculum
 illud album) Corrock. Curiones) Curie vi-
 cine, quarum curam gerit parochus, iisdemq; sacra

administret, unde Curio. Parochus (ἀπὸ τοῦ παρέχει, à prabendo. Parœcia) & Parochus ipse Patæcus à παρὰ οἰκεῖν, juxta habitare. Exorcistarum) ἐξορκιστὴς adjuro, ἐξορκιστής qui scelestos spiritus ex humanis corporibus, verborum sacrorum vi & adjuratione expellit. Acoluthorum) ἀκόλυθός sequor, ἀκόλυθος, qui sacerdotem consequitur, aut minister sacerdotis. Hypodiaconorum) vulgò subdiaconos vocant. Initiatorem, Weyh-Bischoff.

PROGYMNASMA VIGESIMUM NONUM.

Catechismus.

HIPPOLITUS, VITALIS.

HIPPOLITUS. Lætus sum. *V.* Quamobrem? *H.* Quia didici. *V.* Quid didicisti? *H.* Catechismum. *V.* Totumne, & ad verbum? *H.* Totum, ad verbum. *V.* Quam tam brevi spatio libellum paginarum adeò non paucarum? *H.* Diligentia quid non vincit? eam mihi subsidio comparavi. *V.* Atqui nec ego segniter ad hoc ipsum incubui, tamen vix dimidiatum comprehendì: itaque animi valde discrucior. *H.* Fortassis memoriâ non perinde yales. *H.* Hæc causa, uti conjicio. Quando

do reddemus ex memoria? *H.* Perendie ante meridiem: ita iussit Præceptor nobis renuntiari. *V.* Interea discam plurima. *H.* Non me superabis. *V.* Quid ita verò? *H.* Quia post finem, quò ego perveni, restat nihil. *V.* Reliquum est, si & memoriâ teneas, & probè intelligis, uti secundum ejus doctrinam vivas. *H.* Vivam, DEO juvante. Et tu quamvis non teneas, nihilominus decem præcepta custodire debes, & alia, quæ ibi mandantur, quæ ad duo capita rediguntur: declinare à malo, & facere bonum. *V.* Scio nobis Catholicis temperandum à vitijs & criminibus, studendumque virtutibus, & fidem sine operibus esse mortuam. *H.* Incitavit me quoque permultum genitor, qui, si scirem perfectè, non vile præmium mihi se daturum appromisit. *V.* Quod? *H.* Pallium novum panni optimi. *V.* Satis honestum magnúmque præmium. *H.* Quid tu exspectas? *V.* Præter laudatiunculam à Præceptore nihil, si scivero, præter verbera similiter nihil, si ignoravero. *V.* Utraque merces sua mercede condigna est. Sed viste audiam prius, quàm in gymnasio recites? *V.* Admodum. *H.* Ubi? Domi meæ. *H.* Quo tempore? *V.* Cras post meridiem, cùm scilicet à studijs erit otium. *H.* Accedam igitur, ad te? *V.* Accede.

N O T Æ.

CATECHISMUS à κατηχισμός institutio, informo, κατηχισμός, institutio, doctrina, disciplina, rudimenta doctrinae Christianae. Ad verbum) Barbari, de verbo ad verbum. Cicero de finibus. Fabellas latinas ad verbum de Græcis expressas non invisi legunt. Diligentia quid non vincit) Mühe und Arbeit fährt durch die Hölle. Vix dimidiatum) quod sit discrimen inter dimidiatum & dimidium, vide annot progym 32. vol. 2. Animi valde discrucior) His similes phrases quare vol. 2. progym. 30. in annotat. Nobis Catholicis) imò omnibus ab omnibus vitijs abstinendum. Operanda virtutibus : etsi non omnes, qui à Catholica religione alieni sunt, hoc sibi persuasum habeant. De nominibus fidelium, nempe istis, Christianus, Catholicus, Orthodoxus, Neophytus, Catechumenus, Competens, Laicus, Proselytus, Isid. lib. 7. c. 14.

F I N I S.

IN.

INDEX RERUM ET VERBORUM COPIOSISSIMUS.

p. *Principium*. m, *medium*, f. *finem*
pagina significat

A.			
A	Cubiculis, à pedibus, à peculis,	39. f	
A	cœna,	55. m	
A	DEO actionum capienda sunt primordia,	73. f	
A	prima adolescentia,	102. f	
A	primo proximus,	52. m	
A	primordio ætatis,	98. p	
A	quibus excogitatus fuerit alex lusus,	203. f	
A	rhonchis se abstinere,	169	
		m	
A	fortitudine se liberum præ- stare,	168. p	
A	summa pagina ad imam.	121. m	
Ab	adolescentulo,	78. m	
Ab	agro esse,	173. f	
Ab	acum onerare,	178. p	
Ab	dere se in cubiculum,	56. m	
Ab	domen, abdomina, id est, gulæ studiosi,	165. p	
Ab	hinc biennium,	77. f	
Ab	horrent istæ partes à mu- nere meo,	104. f	
Abr	umpere alicui somnum,	158. p	
	Abconde in ventum,	40. p	
	Abstine hinc,	158. p	
	Abstrahere caligas,	121. p	
	Absumere escas,	63. m	
	Accendere lampadē Reipubli.	51. p	
	Acerra quid?	219. f	
	Accersere aliquem,	173. p	
	Accipere plagam, cædem, do- lorem, conditionem,	18. f	
		29. p	
	Accipere pro audire,	122. m	
	Accipite animis,	86. f	
	Accommodare calamos ad u- sum,	116. m	
	Accumbere,	21. m	
	Accusationes,	19. m	
	Acherontis pabulum,	160. m	
	Acinus & acinum,	71. f	
	Acoluthi,	222.	
	Actionem perduellionis ali- cui intendere,	51. m	
	Actum est,	51. m	
	Actutum,	1, f. 22. m	
	Ad amissum,	106. m	
	Ad incitas redactus, ad manti- cam res redit,	33. m	
		P 5	Ad

Ad lineam rectam, sine linea		Æstus hiulcat agros,	177. f
directis versibus,	10. m	Ætacula,	38. m
Ad manus venire,	23. m	Æviftozem contingere,	153. m
Ad salientem,	165. m	Afficere aliquem bono nuntio,	133. f
Ad verbum, non de verbo ad verbum,	124. p	Afficere aliquem pretio condigno,	154. m
Adducere humeros,	173. p	Affirmantes responsione,	43. f
Adducere aliquem in contemptum,	141. m	Et negantes,	44. p
Adesse ad sacrificium,	220. m	Affixio pro addicto, & vehementer inhzrente,	134. f
Adesse coram,	36. m	Agedum,	5. m
Adeon, hominem esse infestum ut ego sum?	74. p	Agere & habere gratias,	54. m
Adhzrescere ad lectum,	146. p	Agere quippiam in angulo. unter dem Hüetlein spielen.	122. f
Adhibere orationis vanitatem,	101. p	Agere se,	9. p
Admittere noxiam,	111. m	Age, si quid agis,	24. m
Admodum, gar wol.	131. f	Aggredienti opus aliquid bene precari,	209. m
Adolescens summa spe & animi & ingenij præditus,	83. f	Agitare annum decimum.	98. f
Adolescentulus,	102. f	Agricultorum & aurigarum solæcismi.	174. m
Adolescentia lubrica,	ibid. f	Ain' verò?	165. p
Adversus tam in bonam, quam in malam partem,	19. p	Album & candidum differunt.	154. m
Adversari ac reclamare alicui	117. m	Album substantivum quid?	102. p
Advertere animum,	101. p	Alere comam, nutrire,	18. m
Avertere aures,	166. m	Alex ludus,	202. m
Æditimus & ædituus,	221. m	Alex ludus interdictus Romæ,	203. m
Ægrotanti bene precandi formulæ.	208. p	Aleator optimus est nequissimus,	204. p
Ægyptiorum sacerdotes sæpius toto biduo ac triduo nihil gustabant,	190. p	Aleconum socii qui?	204. m
Æstate nova, adulta,	62. m	Alexan-	

Alexandri magni temperan-		qua vivimus,	123. m
tia,	191. m	Anno proximo superiore,	9. m
Aliam quercum excute,	34. p		12. p
Alienas partes sibi arrogare,	55. f	An nondum etiam ?	111. m
Ali laudibus,	52. p	Annus juvenilis	52. f
Alphabeto subjecta scriptura.	10. m	Anserinae pennae aptae ad scri-	
Aliquanto post tempus veni-		bendum & quae meliores,	114. p
re.	20. m	Apparere, agere, agitare con-	
Aliena requies,	132. p	vivium,	179. m
Alvum deiecere,	168. f	Appellare aliquem,	138. m
Amā me, id est, revera.	131. f	Appetitio frangenda,	198. f
Amāsne, id est, placētne,	10. p	Apponere & auferre mensam,	65. p
Amico lumine,	174. m	Apportare,	134. p
Amicire se se,	168. p	Après duos uno in saltu rape-	
Amiculum album, Chorost.	221. f	re,	69. p
Amissus, & promissus liber.	138. m	Aprugna jure piperato,	ibid.
Ampullae testaceae, cupreae,		Aquiminium seu fittella aenea	
argenteae,	218. f	cum lustrali aqua,	215. p
Amussis quid ?	106. m	Ara seu altare,	217. f
Anguli recti, obliqui,	122. m	Arbiter ludicrorum certami-	
Anaglypta.	178. m	num,	197. m
Ancillae ornatrices.	18. m	Arcessere & accersere ali-	
Angustiores horae.	149. m	quem furti,	47. m
Animi gratia aliquid lege,	86. m	Arctius dormire,	154. p
Animum accipere aliquem		Arenam metiri, arare littus,	111. m
quietiorem.	129. m		206. f
Animi partes majores.	87. p	Archetypon,	9. p. 11. m
Animi, quam lucelli causa lu-		Argentarii.	65. p
dere magis ingenuum est.	198. p	Argutias digitis exercere,	173. m
Animus quo sapimus, anima		Argutus, argutiae,	148. m
		Argu-	

Argumenta animi ventulosi
mi, 172. f
Arma scholastica, 103. m
Arripere aliquid citò, lentè,
149. f
Arrogare sibi aliquid, 57. m
Arte laboratæ mappæ. 176. m
Artificiorum seu musicorum
nomina. 42. m
Ascendere cubile, 56. m
Asciscere morbos, 190. m
Aspergillum, seu lustricum
adpersorium, 215. p
Aspicere intentis oculis, 144.
m
Aspirationis iudicium. 225. p
Assæcla omnium mensarum,
65 p
Astare mensæ, 64 f
Astrigmenta, 152 p
Astrinxit se furti, 139. m
Atrabilis te agit, 160. m
Attentior est ad rem, 109. m
Attentus & restrictus. 67. m
Attingere extremis digitis,
23. p
Attollere cælo manus iu-
ctas, 155. p
Attollere supercilia, 172. f
Auceps, 14 m
Audire lectionem & similes
modi loquendi, 737. p
Audiret etiam surdus, 14. p
Auditiones obire, 110. m
Avertere quid? 47. p
Aufer hinc iurgium, 26. m
Auferre moras, 151. m

Auferre rem impetratam ab
aliquo. 132. m
Auferre se, 8. f
Avidissimis auribus adstare,
118. m
Aures tundere alicujus, 33. m
Aurem vellere. 53. f
Aureus filius, 54. m
Aurium sensus est fastidiosus.
ibid.
Auricola infima. 58. p
Auricularis digitus. 114. m
Auriscalpium. 57.
Austrum percellere, 111. m
Auspiciatò hûc me attuli. 211.
p
Auxilium & consilium. 140.
m
Auxilium quid? 141. f
Axilla, ala, 174. m
B.
Baptismo seu sacro fonte in-
fantes aspergere. 210. p
Bacchi descriptio. 167. m
Basis, 64. p
Beatus ter & amplius, 153. f
Bella manus paucorum est.
121. p
Bellaria de saccharo & amyg-
dalis, 89. f. 67. p
Bellicosus homuli, 22. m
Bellissimus, 9. m
Bene de se ipso mereri. 75. m
Beneficio aliquem devincire,
137. f
Bene moratum, 19. m
Bene

Bene habent tibi principia, 133, p
Bene manè, bene multi, 41, p
Bene nuntias, 171, f
Bene precandi formulæ, 76, p
Bene precari, den Geegen geben. 220, f
Bene sibi facere, 177, m
Bene vale in hanc noctem, 56, m
Bestiæ, venenata animalia, 72, f
Bestiarij qui? 73, p
Bestiola non animalculū, 72, f
Bibenti bene precari, 210, f
Bibliopegus, 117, f, 143, f
Bifurcata penna, 114, m
Bilinguis, 25, p
Blanditur hoc oculis meis, 153, p
Bototi cur tardi ac stupidi, 189, m
Bona habitudo corporis, 192, p
Boni consule, 14, m
Bonus vir, ironicè, 150, p
Botrus juxta botrum maturascit, 70, m
Botrus prægrandis, 70, p
Brachium quid? & quæ ejus partes? 92, f
Bravio potiri, 4, f
Brechma, 162, m
Breviarium unde dictum? 219, m
Bustum Reipub. portentum, 160, m

C

Cadere magno casu, 97, p
Cadere sermones de rebus ludicris, 43, m
Cælites, die lieben Heiligen. 39, p
Cælum quomodo scribendum? 41, p
Calami præparatio, 113, m
Calamus quomodo tenendus? 114, m
Calathus, calathiscus, 6, f
Calcei aperti cum obstragulo, 59, m
Calceus fenestratus, urit, premit, calceamentum, calceolarius, 61, m
Callidus ac versutus differunt, 112, p
Calvum vellere, 221, p
Candelabra stannea, lignea, alabastrina, ænea, argentea, inaurata, 218, p
Canere fidibus, 44, f
Canistrum, 6, f
Cantio, quæ dicatur, 76, p
Capere cibum, 63, f
Capere præmia, 23, m
Capessere cursum, 133, f
Capessere imperia, 79, m
Capessere quietem, 56, m
Capi, 176, p
Capillatus, capilli quare facti, 18, p
Capillus passus, crinis, cæsaries

ries coma adscititia seu ad-		tior pars templi , cellula,	
opritia , cincianni, capronz,		179. f	
	16. f	Cereus, flavus, candidus,	218.
Capillo conscindere aliquem,			P
elnem die Bieren schittlen.		Certiozem aliquem facere.	139. P
	140. P	Cervical mollissimum.	154. P
Capitalia peccata,	28. m	Cessare,	100. m, 205. m
Captare aliquem,	16. p	Cessator, ferè semper in vitio	
Caput dolere,	60. m	est,	205. m
Caput catechismi , quod de		Cessatio,	43. m
peccatis inscribitur,	82. p	Cessa sis,	158. m
Caput lecticæ,	167 p	Character illepidus,	104. f
Cariofum.	126. f	Characteres Romanos effin-	
Capere somnum,	154. f	gere,	217. f
Casia , herba odoris suavissi-		Charta aspera scabra,	113. m
mi,	156. m	Chlamydula,	117 f
Castanea,	126. m	Choraules,	43. m
Casus nominum variè effe-		Cibaria percocta, condita , ac	
runtur,	37. p	penitus apparata.	63. m
Cata petasma scriptum, ibid, f		Cibi condimentum est fames.	
Catechismus unde dictus, 222,			191. p
m, & 224. p		Cilia & palpebræ.	163. f
Cave sis malam rem,	2. m	Circumagere pileum in or.	
Caules ac fungi,	174. p	bem.	172. p
Cavillatio & dicacitas diffe-		Convenire aliquem,	196. m
runt,	26. m		129. f
Cedere ad factum,	60. f	Cirnea, lagena.	177. m
Cedere alicui triumphum ,		Citra festinationem orare.	
campum.	197. p, 95. f		64. m
Cedò, da vel die,	99. m	Citra sitim bibere.	82. m
Cedere loci honorem alteri,		Clamare.	117.
	182. f	Clam me non est.	110. p
Cella prompturia, cellarum ,		Claret hoc,	215. p
cella vinaria , olearia , mel-		Cleperere.	46. p
laria , penaria , item sacra-			Cle-

Cleptarum quispiam. 164 m	Comiter excusare se, 122, f
Clericorum ordines, per quos
ad sacerdotium ascenditur.
219, m	Commendare se lecto. 151, m
Cochlearia pedunculis inau-
ratis, 177, p	Commendatione prosequen-
dus, 198, m
Cocus, ceculus, coquina, culi-
na, coqua, coquium fo-
rum, 65, f	Commercium diuturnum. 71, m
Coërcere, comprimere, co-
hibere, contrahere, contie-
nere appetitus, libidines
201, m	Commigrare vicinix alicu-
jus, 77, f
Cætus celebrare. 170, f	Comminatio. 130, f
Cogere medicos ad alios, i-
psum scatere ulceribus,
214, p	Committere in aliquam le-
gem, 166, m
Cohonestare aliquem epithe-
tis. 23, p	Commodare cultrum, 154, p
91, m
Colaphis implere caput ali-
cujus. 166, p	Commovere, einen auß der
Biegen werffen. 41, m
Colere, imbucere ingenium
artibus. 79, p	Communire se adversus ali-
quem, 154, p
Colica, subaudi ὀδύνη, intesti-
norum dolorum. 210, p	Commutare cingula. 153, p
Colloquium in schola, 26, p	Commutare alicui nomen,
20, f
Collybistæ. 65, m	Comparare se, 23, m
Collyria quid, 62, m	Comparatio nominum, ver-
borumque conjugatio, 34, f
Collum circumdare collari-
bus, 153, m	Compendio colloqui, 171, f
Collusores sint belli, humani,
ac probi, 199, m	Complere oculos, nares, pul-
vere, 152, m
Comedones. 192, p	Complere sulcos cera, 13, m
Comma, colon. 175, m	Componere insidias in caput
alterius, 211, f
Comes Musarum, Bacchi. 167
m	Compositè mutuò responden-
tes, 217, p
	Compositio corporis inter
colloquendum, & consue-
tudines rusticanae, 171, m
	Comprimere orationem. 22, m
	Com-

Comprimite linguas, 154, m	Conjunctio averfanda, 78, f
Concedere in locum perju- cundum, 1, f	Conjungere matrimonio nu- bentes, 220, p
Concelebrare convivium, 179, m	Conopeum decens, 153, f
Concerpere, 24, p	Conquastio, conquestus, 150, p
Concertatio, 20, m	Conquistissimi cibi, 65, p
Conciliare, id est, procurare, efficere, auctorem esse, 92, m	Conscindere scamna, & no- mina incidere, 13, m
Concinnare arcam, 14, f	Consciscere flagitia, 22, m
Conclave, 173, f	Conscribere alicui corium, 111, f
Concoquere aliquid, 66, p 146, m	Consecratio mensæ, 63, m
Condicere, 67, m	Consectari aliquem convitijs, 21, f
Condigna merces suâ merce- de, 223, f	Consectari ornamenta, 124, f
Condignum pretium, 154, m	Consequi aliquem, 147, p
Condo, ere caput, 112, m	Consequi omnes numeros in aliqua re, 187, m
Conducit ad maturitatē, 70, m	Consilium callidum, 29, m
Confabulantes, 20, f	Consuere librum distorte, in- concinnè, 143, f
Conferre capita, 165, m	Consuetudo bonorum & ma- lorum, 71, p
Conferre inter se, id est, repe- tere, 127, p	Consuetudini etiam est locus in orthographia, 125, f
Confers hoc in me falsò, 13, m	Consuetudinem jungere, 78, m
Conficere annos juveniles, 52, f	Consuetudo imitandi, 9, f
Conficere diem longo sermo- ne, 130, f	Consuetudo non est res parva 206, p
Conficari habitu, 120, m	Consultare ex re sua, 204, f
Constare duellum, 22, m	Consulurrare, 170, p
Confictari cum malis, 68, p	Contemnuntur pueri, 150, f
Conformare elementa venu- stissimè, 99, p	Contendere lusione, 56, m
Congeruere, 111, p	Contendere nervos, 147, p
Congiarum dare alicui, 23, m	Contentè aliquem habere, 5, p
Conglaciare, 129, m	Conte-
Congressus athletici, 86, m	

I N D E X.

Conterere bonum otium fo-		Corripere è strato corpus.	
cordia,	100, m		158, f
Conterere tempus otio,	85, p	Corporis status in colloquio	
Conticescere,	152, m	quis deceat adolescentem,	
Contingere ævi florem,	153, m		172, p
Contorquere turbinem polli-		Coryleta.	7, f
ce, & medio digito,	94, f	Credere alicui, & confidere,	
Contrahere aliquid litigij in-		alicui differunt,	200, m
ter se,	197, p	Credere se lecto,	167, m
Contrahere noxam, culpam,		Cræsus aut Irus fies,	90, m
	18, p, 27, p	Crena calami,	113, m
Contueri,	167, p	Crispare nasum,	171, m
Contumelias intorquere,	22, m	Crines nimium convoluti &	
Contundere alterutrum,	23, m	implicati.	59, f
Conveniunt rebus nomina		Crocum immiscere,	6, f
sæpe suis,	3, f	Cruciare aliquem,	150, m
Convestire mensam,	176, p	Cruscula calami æquare,	115
Convincere aliquem argu-			p
mento palàm,	21, m	Cubare,	151, m
Convivium,	179, m	Cubiculum,	56, m
Cophinus,	7, p	Cubile quid?	58, p
Cop'â petere ab aliquo,	109, m	Cubitum discessuri,	55, m
Copiam alicui facere,	27, m	Cubitu surgere,	109, m
Coquere panes, carnes, late-		Culeitra plumæa, lanea, incul-	
res, olus, bellû, consilia,	95, f	cata,	154, m, 157, m
Coqui cura,	66, p	Culpa aliquem solvere,	25, m
Coràm in os laudare,	140, p	Culpam castigabilem com-	
Coràm præsentibus adsunt,	108,	mittere,	13, m
	p	Culpam committeri, & simi-	
Corbes unde dicti,	7, p	les modi loquendi,	28, f
Cordi rem habere,	71, f	Cutellus scriptorius,	27, m
Coriacea ligula,	151, f	Cultri manubrijs argenteis,	
Corrigia flagelli è pelle bir-			177, p
cina & bifida,	92, m		

Q

Cullu.

Cuculli, cymbia, ciboria,		Dare operam docenti.	137. m
chrysendera, czlata, non		Dare, pro dicere.	122. m
czlata pocula.	78. m	Dare poenas alicui.	109. m
Cum balta, cum scuto, ad stu-		Dare se ad hilaritatem,	181. m
dia incumbere.	133. m		
Cum prima luce.	40. f	Dare se in pedes,	23. m
Cura mihi exemplum à fra-		Dare se se ad illaudatas actio-	
tre,	11. p	nes,	71. m
Curare rem domesticam dili-		Dare vitio, laudi,	212. m
genter.	69. m	Datum est mihi muneri,	10. p
Curio, curia,	221. f	Deartuare pullum, capum,	
Curiosè oculis divagari,	13. m	gallinam.	187. m
Currenti calcar addere,	186. m	De cætero,	23. m
		Decernere animadversionem	
Cursum ire.	177. m	in aliquem.	198. f
Cursuram incipere.	147. p	Decerpere racemum coctum	
Custodiatur mos,	166. m	maturis foliis.	70. f
Cyri majoris temperantia,		De cingulo suspensum rosa-	
	191. m	rium circumferre.	213. m
		Declinantur etiam verbo.	36. m
D.			
Dapiferum agere.	179. p	De compacto res agitur.	111. m
Dare alicui parvam operam.			
	97. f	Decutere pulvisculum de pi-	
Dare aliquid alicui propri-		leo.	172. m
um, id est, donare,	139. p	Dedecori erat apud Lacedæ-	
Dare aures fabellis.	79. p	monios obesum habere	
Dare auribus,	58. p, 195. m	corpus,	160. m
Dare congiarium.	23. m	Dedere alicui negotium,	129. f
Dare finem.	34. f		
Dare fræna rhonchis.	169. m	Defraudare genium suum.	
Dare in loco mercedis.	27. m		170. p
Dare lymphas manibus.	178. m	Defungi.	61. f
		De improvise.	110. p
Dare natalitia.	60. f	De	

De ist hac liberalitate te amo, 31 m
 Delabi in turpitudinem, in li-
 tes, inimicitias, in vul-
 nera, in cædes, 190 m
 Delicioribus epulis ventri-
 culum distendere, 82 m
 Deliciæ exoticæ, 154 m
 De mensa mittere, 65 p
 De noxis confiteri, 82 f
 Deo in acceptis referre, 3 p
 Deo juvante, 223 p
 Deo sint laudes, pro, benedi-
 ctus Deus, 3 p
 Deponere nuces, nummos,
 globulos *Muffsehen*, 201 m
 Deponere pilcum, barbarum
 est, 9 p
 Descendit hoc altius in pe-
 ctus, 199 m
 Designare aliquod peccatum, 13 m 17 f
 De strato surgere, 37 f
 Detrahere de fama aliorum, 141 p
 Devotus quis sit, & devotio-
 nes quæ? 201 m
 Deum quæso, ut vitæ tuæ su-
 perstes sit, 4 p
 Deus fortunet vobis omnibus
 hunc diem, 60 m
 Deus te bene amet, 134 m
 Deus te longissimo tempore
 vivum ac sospitem præstet, 5 m

Deus votis tuis optatissime
 quam cumulatissime re-
 spondeat, 53 m
 Dextrâ, sinistrâ, 14 m
 Diameter dorsi pennæ, 114 f
 Dicacitas, dicax, dicaculus, 26 m
 Dic fodes, 117 m
 Dicti obediens, 80 f
 Dictum ac factum, 159 p, 93 m
 Dies genialis, 107 p
 Dies se mundo reddit, 37 m
 Difficile est tristi fingere
 mente jocum, 181 m
 Diffuere sudore, 95 m
 Diffundi lætitiâ, 181 m
 Digitalis crassitudo, digitale, 93 m
 Dignitates, munera, & func-
 tiones Ecclesiasticorum &
 civilium, 38 m
 Dimidiatum & dimidium dif-
 ferunt, 224 m
 Dimidiatus dies, 148 f
 Diminuere alicui cerebrum, 23 m
 Dimittere noxiam, 113 p
 Diogenis Cynici dicta, 206
 190, 93 f
 Diplois, id est, pallium, 152 m
 Discedere ab officio, 22 m
 Discendum quamprimum, &
 quam diutissime, 98 m
 Q 2
 Dispu-

Disputatorum ducere fami- liam,	4. m	Ducere classem suam,	52. m
Distare aliquo intervallo.	144. m	Ducere & deportare se.	9. p
Distenti cibo ac potione,	92. m	Ducere litteras, id est, scribe- re,	4. p
Distinctus nigro albóq;	28. p	Duces ad omnem impruden- tiam,	87. p
Distorquere brachia, labra	159. m, 172. f	Duellatores,	206. f
Divagari oculis,	13. m	Duellum quid?	25. m
Divinitas, Deipara virgo,	38. f	Durare,	132. p
Diu est, cum hoc factito,	126. f	E,	
Divisoris partes in convivio.	187. m	Ebrietas ingeniorum pestis,	190. m
Divis bene juvantibus,	103. m	Ecclesiastes,	39. m
Docere aliquem fidibus.	44. f	Edacitas & stoliditas conjun- cta sunt,	189. f
Docti ab indoctis quantum differunt,	3. f	Edere exemplum in aliquo,	24. p
Documentum dare industriæ suz.	42. m	Edere multum clamoris,	158. m
Doctus fidibus,	44. f	Edere nomen suum,	98. m
Dolere caput.	60. m	Edere precationem solen- nem,	154. m
Dolus bonus, dolus malus.	200. m	Edomare libidines, appetitus,	201. m
Domi quid faciendum pueris, & Parentibus?	5. p	Educatus inter faunos & Sa- tyros,	189. f
Donare munusculis crebris,	146. m	Educere aliquem, quid sit?	205. m
Donec animam extremam traxero,	69. m	Efficere progressum in litte- ris.	98. m
Dormire arctè & graviter,	130. m	Effigies monstruosissima.	167. m
Dormire otiosè in utramvis aurem,	58. f	Effingere elementa,	10. p
Dormitator,	159. p 50. m	Eja quæso,	38. m
		Eja verò.	131. m
		Elementa,	11. m
		Elc.	

Elementorum conformatio,		Exequare aliquem,	147, p
	9, p, 117, p	Examinare unamquamq; rem	
Elevare peccatum suum,	15, f	suis ponderibus,	87, m
Elicere aliquid aliunde	70, m	Examusum,	106, m
Elinguare aliquem,	111, m	Exarare alicui corium,	146, m
Elingus & elingnatus Quo-		Exarare aliquid litteratum,	
modo differant?	24, f		45, m
Emendatè loqui,	100, p	Exarare, id est, celeriter scri-	
Emolumentum excipere ex		bere,	121, f
re aliqua,	86, m	Exardere iracundia & furore,	
Eadymonies,	130, f		23, m
Enumerationem ipsa aliquem		Exarmare, quid,	33, f
in lassitudinem dare,	176, p	Excandescere,	23, p
Ephebi senioribus reveren-		Excusatio absentiz,	108, p
tiam debent,	182, m	Excutere aliquem,	146, m
Ephoris Lacedæmonij pueri		Excutere somnum,	49, m
decimo quoque die se si-			130, m
stebant,	190, m	Execrationes, maledicta, pro-	
Epicuri doctrina,	126, p	bra in DEUM jacere,	81, m
Epularum divisio,	62, f	Execrationes jaculari,	204, m
Equestres ludi,	86, m	Exempla bonorum virorum	
Eripit, qui plus valet: aufert,		ante oculos nobis propo-	
qui dedit: adimit coactus		nenda,	76, f
imperio,	47, f	Exequi sermonem cum ali-	
Elcas absumere,	63, m	quo,	172, m
Estare uvas.	70, m	Exercitationes auditionum,	
E somno suscitati, precatio		scriptionum, rectiationum,	
matutina,	157, m	concertationum,	133, p
Everrere frustula digitis,	91, m	Ex musca elephantum,	195, p
Everrere triclinium scopis,		Exorcista,	222, p
	176, m	Exotica, id est, peregrina.	
Evigilare,	129, f 60, m		156, f
Euntes in ludum,	103, p	Ex pactis & conventis,	217, f
E vestigio.	119, p	Expergefacerè, expergesci, ex-	
Exactis sideribus,	37, m	pergesci.	40, f
		Q 3	Expen-

I N D E X.

Expendere æterna supplicia.	79. m	Facere pro sacrificare.	ibid. f
Expertæ virtutis remedium		Faces alicui admoveere,	130. m
virga,	201. p	Facebant minæ.	159. m
Expiare peccata,	49. m	Facessere se & similes modi	
Explicata seu explicationes ,		loquendi.	9. p
explanationes iterare ani-		Fallit me animi.	177. m
mo, secum revolvere, cum		Falsitatis te comperi,	168. m
aliis conferre,	137. m	Famula atrienfis.	176. m
Explicationum repetendarum		Farinæ flos.	68. f
ratio.	136. m	Farina triticea.	217. m
Exponere, id est, dicere.	21. f	Fasciæ crurales.	153. m
Exsculpere verum,	112. m	Fastigiatus turbo, excavatuf-	
Ex sententia eveniet.	57. p	que.	94. p
Exsibilare aliquem.	140. f	Faturne rem.	21. m
Extemplò, sine mora, statim,		Feriæ litterariæ.	110. m
repentè, continuò, ex tem-		Feritatem exuere.	71. m
pore, mox.	36. m	Ferruminatio.	160. m
Extendere tempus.	194. m	Festina lentè. Historia qua	
Extergere se linteo,	163. m	docemur lentè festinan-	
Extrahere aliquem ex ærum-		dum esse.	123. p
na.	75. m	Festinè nimiùm ingredi.	83. f
Extrahere tempus.	57. m	Festivissimè picta elementa.	
Extra jocum,	16. m		120. m
Extra noxam esse,	138. m	Fibræ in herbis & lapidibus,	
Extrema mensa.	185. m	quæ?	29. m
Extremis digitis attingere.		Fibulæ.	142. f
	23. p	Fidem tribuere alicujus di-	
Exulare,	177. p	ctis.	130. m
Exuperante ira,	19. p	Filius parvulus à matre Ma-	
F.		gistro commendatus.	1. m
Fabulæ Poëtarum quales.	87. f	Flagellum, flagellare anno-	
Facere modum,	152. m	nam, flagrio,	16. m
Facere rem sacram, non cele-		Flagitij principium est, nu-	
brare.	220. m	dare inter cives corpus.	186. m
		Flagris.	

Flagris aliquem operire, acci-		Frigus urit me,	60, m
perc,	16, m, 28, f	Fonades in sylvis,	123, m
Flocci pendere, facere, flo-		Fontem exporrigere,	134, p
cus,	24, f	Fontem nubibus obducere &	
Florentissimus virtute & sa-		consulcare,	170, p
piencia.	3, f	Frugaliter aliquem alere,	186
Flos quid?	68, f		m
Flosculi puerorum,	37, f	Frustratio petiti atramenti,	
Fodiendus præacutis sudibus,			32, m
	130, m	Frustilla litterarum fragmen-	
Follem obstringit ob gulam		ta,	118, m
	180, p	Frustum discipuli lepidissi-	
Foris oculatus, domi cæcus,		mum,	128, m
	121, p	Fugit me hæc res,	83, f
Forma calcei,	61, m	Fugit me memoria,	17, f
Formæ mores consimiles,	8, m	Fulcimerta lecticæ,	16, m
Formis excudere, formis æ-		Funambulus,	260, f, 142, m
neis describere,	122, m	Fungus, id est, sensus expers,	
Formulæ bene precandi,	207,	stolidus, tardus,	175, m
	p	Funis nihil attraxit,	51, m
Fortior est, qui se, quàm qui		Fur cognoscit furem, & lupus	
fortissima vincit,	198, m	lupum,	243, m
Frangere appetitus, libidines,		Fuscinula & bassis,	64, p
	210	Fuscum albo opponitur,	145,
Frangi in concertationibus.			m
	53, m	Fusili opere,	218,
Frater & germanus differunt,			G.
	12, m	Gargarizare,	163, f
Fraudem dare.	79, m	Gallos canentes manè pueri	
Fraudi hoc mihi non erit,	14, f	nihil morantur,	131, f
Frequentare scholas,	4, m	Gannire,	158, p
Frequentia discipulorum,		Gaudere immortaliter,	82, p
	129, f	Gausape, villosum stragulum,	
Fricare caput, frontem & ocu-			147, m
los,	188, m 39. 159, m		Genia.

Genialiter vivere.	108. m	Habere ludibrio, contemptui,	
Generosum vinum.	88. f	voluptati, delectationi,	
Genitor seu pater.	223. m	quæstui, prædæ, honoribus,	73. m
Gerere caput plumbeum.	158. m	Habere noctem plenam timoribus,	158. p
Germanus quid.	101. p	Habere querimoniam de iniustitia apud aliquem.	149 m
Germanus meus.	12. p		
Gesticulatores.	20. f		
Gestire.	139. m		
Gus quid?	131. p		
Globuli thoracis.	163. p	Harere obtuto defixus in uno,	70. p
Globuli scitè facti.	28. m		
Gloriæ descriptiones ex Cicerone.	192. f	Hareris Grammaticorum,	84. m
Glossæ quæ.	31. m	Hæsitare in eodem luto.	107. m
Gossypium.	33. m		
Grabatum.	164. p	Hæsitare in templo,	64. p
Gradu testudino intercedit.	247. m	Haud gravatè.	134. m
Grandiores notas ducere.	155. m	Haud multum abesse.	29. f
		Helluo non librorum sed Liberi.	178. m
Graphicè.	121. m	Hemicyclus,	65. f
Gratiarum actio post epulas.	66. f	Hera major, minor,	179. m
Gratis ludere.	134. m	Herilis filius,	176. f
Gratuito non faciam,	11. p	Herus minor,	199. m
Gulæ definitio, & quomodo contingat.	192. f	Hiare faucibus,	172. f
Guttur.	163. m	His auribus audiui.	25. m
Gutturium.	63. m	Historia & annales differunt.	90. p
Gymnasium.	2. f. 5. p		
Gyros describere currendo,	64. m	Homines male frugi,	205. p
		Homo bulla.	119. m
		Hemulus laudatissim.	146. m
		Homuncio.	130. m
		Honorarium, Trinkgelt.	13. p
		Honoratior locus.	20. m
		Honorem adipiscentibus bene precari,	209. m
			Hora
H.			
Habere curæ.	179. p		
Habere gratiam.	97. f		

Hora producta,	148, f	Imponere alicui,	100 p
Homologium moderari,	149, p	Imponere alicui contumelias.	13. p
Horrendum murmurat stomachus meus,	180, f	Impulsus furore & amentia.	22. m
Huc mea affero.	9. p	In album referre,	102. m
Humanitatem alicujus exequare officius.	115. f	In ambulare.	43, m
Illumi figere unum duntaxat genu. 212.	(91. m	In ambulare per conclave.	173, f
Humus plana, leviter acclivis		In auris quid?	58. p
Hydropemmata, Bassernudel,	143 m	Inceptare aliquid.	74. m
Hyeme summa.	131. m	In certamen venire de aliquo honorario.	34. m
Hypodiaconi,	222, p	Incessit in ipsum religio,	57, f
I,		Incessit mihi metus,	110. p
Jactare oculos curiosè huc il-		Inclinare genu utrumque,	64, m, 214, m
luc,	212, p	Incommodat valetudini in-	
Janua quæ?	174, p	temperantia,	190. m
Januæ tutelam gerere,	24, m	In conspectum alterius se dare,	139, m
Icones,	218. p	In conspectu omnium,	167, f
Idiotæ mera inscitia.	126, p	Inconsultò ac temerè,	132, m
Jentare jentaculum,	38. p		45, m
Ignem dissecare,	111, m	In contemtionem is mihi venit,	173, m
Iliade longior epistola,	132. p	Increbuit mos,	153, m
Illaudatæ actiones,	71, m	Increpare aliquem,	64, m
Imagines,	166. f	In crucem suffigere, agere, tollere? affigere, non crucifigere.	181. p
Immaduerunt pedes sudore,	152 p	Incubare sedilibus,	212, m
Immoderato cibo p tūque compleri,	186, p	Incuriam suam corrigere.	149. p
Impendio delectari,	78, p	Incutere pugnum in latus,	48, m
Impexum caput,	128, m		
Implere caput alicujus colaphis,	166. p		
Implicatus aliquo negotio tenebar,	109, m		

- Inderealicui nomen, 3, f
 Indere globulos thoracis o-
 cellis suis, 163, p
 Indignari lucem, 152, m
 Indiligenter lavare manus, 187, p
 Indipisci multum sudoris &
 laboris in re aliqua, 140, m
 Indoles egregia virtutis, 82, p
 Indonatus abibit, 39, m
 Inductorium, 162, f
 Indulgere, 43, m, 49, p, 52, p
 Indulgere genio, 107, p
 Inertium inertissimus, 110, m
 Infamiae notam inurere, 202, m
 Infanda peccata, 14, m
 Inficere animum pravis mor-
 bus, 78, p
 Inficiari, 21, m
 Infinitior numerus malorum,
 quam frondium in silvis,
 piscium in undis, 121, p
 Inflectere in casus, 146, m
 Infundit se lux clarissima, 158, p
 Ingenia puerorum cerea ac
 tenera, 88, p
 Ingurgitare se, 154, m
 Inhærerere libris, 134, m
 In hortum concedere, ire, 2, p
 Inhumaniter nimis & impor-
 tunè, 158, m
 In jocis ludisque adolescen-
 tum quoque oportet inge-
 nuitatis & honestatis lumen
 elucere, 194, f
 Inire alienum cubile, 58, p
 Inire convivium, 157, m
 Inire somnum, 169, p
 Inires à me non vulgarem gra-
 tiam, si hoc faceres, 10, f
 Initiatio, seu sacrorum ordi-
 num collatio, Chrismatis
 unctio, Episcopi est, 220, p
 Initiator, Suffraganeus, 222, p
 Injurijs exposita ætas, 149, f
 In lassitudinem aliquem da-
 re, 176, f
 In ludum pictoris ire, 23, f
 In mandatis dare, 108, f
 In manus dare alicui, com-
 mittere, 98, m
 In matrimonio collocare, ha-
 bere, in matrimonium da-
 re, ducere, 210, m
 In medullis es mihi, ut frater, 53, p
 In me isthæc faba cuditur, 210, m
 In me nihil est moræ, 179, m
 In more positum est, 98, m
 In multam lucem quiescere, 56, f
 In omnem vitam, 19, m
 Inops, instructus, imparatus
 ab aliqua re, 15, f
 In ordinem alconum qui re-
 ferendi, 205, p
 In pistrino molere, 110, m
 Inquinatè ac barbarè loqui, 99, p
 In

In rem communem hoc est, 131, p
 Infatiabilis victoriæ cupiditas, 200, f
 In scholam itare, 8 f
 Inservire, indulgere abdomini, 165, m
 Infidet altè in memoria omnium, 189, p
 In singula puncta, 206, m
 Insipientia est iusta ab injustis petere, 132, m
 Insiste mihi erudire filiū, 53, p
 Insistere alteri, turbas ciere, 133, m
 Instare flagello, 95, p
 Instaurare animum perpetuitate studiorum fatigatum, 110, p
 Institui, 215, m
 Institutiones Christianæ fidei, 84, p
 Instruere & adornare mensam, 175, m
 Instrumentorum musicorum appellationes, 42, m
 Insuere, 143, m
 In summa voluptate est mihi hoc, 70, f
 Intelligentè loqui, quid? 170, m
 Intemperantia officit ingenijs, 190, m
 Intempestiva dicacitas, 23, m
 In tempore aliquem mone-
 re, 178, f

Interea loci, 179, f
 Interesse rei divinæ, rei sacræ, sacrificio, 210, m
 Interponere fidem suam, 32, m
 Interpunctiones, 125, m
 Interula eleganti opere contexta, 158, m
 Intestina præ inanitate horrendum murmurant, 179, m
 Intima tunica, 125, f
 Intolerabilius id mihi accidit, 113, m
 Intro pedem inferre, 37, m
 Introrsus, 166, p
 Introspicere aliquem penitissimè, 146, m
 Intueri aliquem defixis oculis, 185, m
 Inventum novum, 153, m
 Invidentia, 148, p
 Invidia laborare, invidiosum esse, 147, m
 In vivo veritas, 69, m
 Involare in alienum locum, 20, p
 Involare unguibus in faciem alterius, 197, p
 Joca frigida, 89, p
 Jocationes tuæ non fallunt me, 183, m
 Joci scurrilles, 23, m
 Jocularis libellus, 85, m
 Jocum in serium convertere, 18

re.	74, m	Lapsus corrigere,	10, f
Irrigat' approbè somno,	158 m	Lapsus linguæ & memoriæ.	214. f
Irritare crabrones.	221, m		
Irruere in alienam possessio-		Latitudo cui omnia membra	
nem.	29. p	tener, cuique medullam	
Istuc tibi est in manu,	58. m	perbibit, suavissimè somno	
Itare in ludum,	100, m	fruitur.	194. p
Itē præ,	56, m	Latinitatis architecti,	215, m
Iterare audita per quæstiones		Latrunculorum ludus,	202, m
& responsiones,	189, p	Laudare aliquem testem,	211. m
Iteratò clamare,	130, p		
Iterare ludum,	95, f	Lautè, lautus, lautia lautio-	
Jurare quid sit,	81, p	rum,	68, m
Jus fervens,	60, f	Laxare cingulum,	182, p
Jus piperatum,	69, p	Lectica spatiosa,	154, m
Justè per medium scindere,		Lectissimus	202, f, 5. m
	114, f	Leges sumptuariæ,	69, m
Juvare,	55, p	Lepidum caput,	110. f
Juxta,	57, p	Lethalia peccata,	206. f, 82, m
Juxta claudos habitare nolo,		Levatur caput exhalationi-	
ne ipse claudicare discam,		bus,	162, m
	78, p	Levigare cavum pennæ,	114. m
Juxta tecum nescio,	86, m		
L.		Libellus precationum,	52, f
Lacedæmonij pueri pinguior-		Libelli scurriles,	85, m
es plagis onerabantur.		Liberaliter edoctus adoles-	
	190, p	cens,	202, m
Laciniosa tunica,	121, f	Liberare aliquem ignorantia,	
Latri congressibus bono-			114, p
rum.	71, m	Libet ludere?	90, m
Lampadem Reipub. accende-		Lib do ut fecit,	130, m
re,	53, p	Libri argutuli.	148, m
Lanceus pro valdè molli. Lani-		Libri typis descripti,	122, m
ficiū.	50, m	Ligulæ exarmatæ,	59, m
Lapides stratorij,	91, m	Linguam siccam gerere,	33, p
		Lingua	

Lingua tibiæ, 43, m
 Linguari pueris, 24, f
 Lintea lecticaria, 169, p
 Littera tua, id est, tua manus. 12, f
 Litteræ argutissimæ, 148 m
 Litteræ corpus absolutum, 118, f
 Litteræ, quæ lineam sursum
 projiciunt, vel infra non
 demittunt, 120, f
 Litteræ decentes, decoræ,
 candidæ, gradiores, tan-
 quam si ex typis æneis in
 chartam essent impressæ, 10, m
 Littori loqui, 158, f
 Littus arare, 111, m
 Liturgia, 215, m
 Lividiæ litteræ, 120, m
 Locus & locorum discrimina, 6
 Locus primarius, 4, m
 Ludendum cum notis, 199, m
 Ludus turbinis, 94, p
 Luenda peccata apud inferos, 82 m
 Lumen pro oculis, Lumen ci-
 vitatis, senatus, urbis, inge-
 nij, probitatis & virtutis, 174, f
 Lusione contendere, 56, m
 Lusorum non ultimus, 28, p
 Lusum qui exornet? 195, f
 Lusus averfandi, 202, m
 Lustralis aqua, 215, p
 Lutulenti calcei, 152, m

M.

Mactare aliquem infortuniosus, 34, p
 Mactare indole, 103, m
 Maculis sordent mappulæ, 177, m
 Magnus casu cadere, 79, p
 Magnos spiritus sumere, 96, p
 Magno stetit hæc res, 92, p
 Mala mens, 30, p
 Malam rem non effugies, 167 p
 Malè mihi vertit dolus, 111, m
 Malis mala evenient, 148, m
 Malorum societas, 77, m
 Malum malo medicari, 148, m
 Malluvium argenteum, 178, m
 Manare latius, 78, m
 Mandare intimis sensibus, 126, m
 Mantile mundum, inquinatū,
 tonsis villis, 63, m, 178, m
 Manus divisio, 92, f
 Manus venusta, rustica, docta,
 exquisita, probè distincta,
 luculenta, 118, p
 Marcolfus, 85, f
 Margines, seu labra inaurata, 178, m
 Marsupium, 174, p
 Matris fidelis ac piæ munus, 3, m
 Maturè, 61, p
 Maturis solibus coctus, 70, m
 Medio tutissimus ibis, undè
 dicatur? 122, f
 Medi-

Meditari adjectivum per accidens.	55, p	Minimi cibi homo,	192 m
Meliores qui accipiunt, quam qui faciunt injuriam.	196, f	Ministrare accumbentibus, & alia,	184 f
Membrana de chartis & pelliculis dicitur, membrana ligni, membranula, membranaceum, membraneum,	120, m. 145. p	Minuere alicujus imperium.	27, m
Memorare,	132, m	Minutiora peccata,	81, m
Memoria excellens,	52, m	Missæ sacrificium & instrumentum sacrum.	210, f
Memoria germana litteraturæ,	101. m	Missum me fac,	2, m
Memoria me fallit,	38, m	Missus,	179, m
Memoriter meminì,	134, m	Mittamus litem,	215, m
Mendaciloquus,	79, m	Moderati victus causa,	192, m
Mendicitatem alicui afferre.	33, f	Moderator juventutis,	5, m
Mensa conquistissimis cibis exstructa,	65, p	Modestæ ac temperantiæ munus antiquissimum.	193, m
Mensarii,	ibid, m	Modestè, agrè, indignè, ferre.	134, m
Mensa unde dicta,	64, f	Molli aut levi brachio aliquid facere,	15, m
Mensæ secundæ, unde dictæ,	65, m	Mollire iram,	129, m
Mens quieta, non bona conscientia,	72, m	Monetarii,	126, p
Mentiri non est meum,	17, m	Merari aliquem,	74, m
Mentis sanitas,	71, m	Morbi, id est, vitiosæ affectiones, ægrotudines animi, prava consuetudines.	201, p
Meridianis horis,	24, m	Mores cubiculares.	166, m
Meritam mercedem dare,	130, p	Mores in cubiculo lecto,	165 m
Meticulosus,	104, p	Mores discipuli cum Magistro loquentis.	2, f
Metus, timor, pavor differunt,	106, p	Moribundos sacro oleo perungere,	220, p
Mihi sic usus est,	50, m	Moriones.	206, f
		Mortifera peccata.	82, m
		Morum commoditas,	83, m
		Mulctra	

Mulstra & mulstrale,	202, p	Nemo quisquam, nemo ho-	
Multo jam die,	128, m	mo, nemo unus,	18, f
Multo manè,	109, m	Ne quid nimis,	196, p
Multum te amo de isthac li-		Nervis omnibus discere.	134 m
beralitate,	31, p	Nero imperator aleis lude-	
Mundus quid ?	40. m	bat,	204, m
Munificus imperator,	23, m	Nescis quid vesper serus ve-	
Munuscula sedulitatis.	4. f	hat,	119, m
Murmurare stridulo gutture,		Nigro candidum opponitur,	
velut porta in cardine.	130. m		145, m
Musicè canere,	221. p	Nihil agis,	113. p
Muscorum nomina,	42, m	Nihil attraxit funis,	51, m
Mutare aliquid ab aliquo.		Nihil grave patieris,	4, m
	30 f	Nimium quantum cupio,	192 m, 98. p
Mutuatio calami,	ibid, p	Nimius cibus quantum obicit	
Mutuò bene mereri.	17, m	pueris,	186, m
Mutuum facere cum aliquo,		Nitet præ nigrore,	94, p
	105, m	Niti genibus,	213. p
Mutuum respicere,	70. m	Nodi laxi, non angusti,	59, m
Myriades,	220, m	Nodus geminus arctissimus,	
Mystes, id est, sacerdos, ibid,			151, f
N.		Nomina fidelium,	224, f
Næ, græcè ναι, certè.	15. m	Nomenclatura,	37, m, 41, f
Nascente & occidente die.		Nondum nosti mores meos ?	
	176 p		31, m
Nasutus,	28, p	Non co inficias,	27, p
Natalis.	69. f	Non impunè ferre,	41. f
Natus abdomini.	165, m	Nonni & Nonnæ apud Ægy-	
Naviter ediscere.	40, p	ptios,	89. m
Nec progredi possum, nec re-		Non omnibus dormio, servio,	
gredi.	59 m		143, p
Ne digitū transversum.	93. m	Nota hypodiasoles,	125, m
Negotium dare, facessere,		Notio,	39. p
	106, p		Novis
Ne longum faciam.	80, f		

Novissimo locò,	116. m	Verberibus,	22, m, 169. p
Novo anno incunte, quæ bona verba alteri dicenda? 209, f		Obsonare famem inambu- lando.	43, m
Novo exemplo,	24. m	Obturdescere.	14, m
Noxia.	17 m	Obtegit sopor oculos,	65, f
Nuces juglandes,	162 m	Obtestaris,	111, m
Nudare & aperire caput.	9, p	Obtingere,	156, f
Nudius tertius, quart.	110, m	Obtinuit mos,	82, m
Nudus à propinquis,	116. p	Obtrectatores,	141, p
Nullam laboris partem præ- termittere.	3. m	Obtrudere,	159, p
Numerare aliquem cum ecri- osis.	204. m	Obturbare aliquem,	173, m
Numeri innumeri, atque in- finiti descriptio.	123 m	Occipitium fricare,	ibid, p
Nummularij.	65. m	Occludere valvas,	154, m
Nunquidnam apportas novi?		Occupare alicui loci,	19, f
	134. p	Occupat dolor sinciput,	108, f
Nutrices & pædagogi iure vetustatis plurimum bene- volentia postulant.	84. m	O Christe, ne tantum malum,	
Nux aromatica.	62. m		78, m
O.		Oeconomus,	175, f
Obdormiscere jucundè.	166. f	Oenophorum,	177, f
Obediens.	80. f	Oenopola, Oenopolium,	80, p
Obire scholam.	108, p	O sanctum malè,	62 m
Obligare, obstringere aliquem beneficio, & similes modi loquendi.	137. m	Officia ludentium,	196, m
Obligare calceos vinculis suis.	173, m	Officinae variae,	88, m
Oblivio huius me cepit,	119, f	Offundere aquam, cibum	
Obruere aliquem officijs	111, m		136, f, 14, f
Obserare cubiculum.	164, p	Olere pastillos, aut statuen, aut casiam,	152, m
Obserere aliquem pugnis,		Olet hircum, suem,	ibid,
		Oleum non perdidisti,	12, m
		Olidi sunt calcei lintei,	152, m
		Olim, id est, aliquando,	4, p
		Oliveta quæ?	7, f
		Omen quid?	115, m
		Omnibus libentibus,	132, f
		Omnium mensarum affecta,	65, p
		Omai-	

I N D E X.

Omniū punctis,	24, m	Orthographia quomodo dicenda?	127, f
Oneratū lætitiā pectus,	134, p	Ostendere sis,	104, m
Opem præsidiumque caeleste flagitare,	75, p	Ostentare,	28, p
Operæ pretium & pretium operæ.	53, m	Ostia quæ?	170, m
Operari,	221, m	Otium a studijs,	223, f
Opere maximo dabitur opera,	14, f	Otium quid?	103, p
Operum corpus habento,	168		P,
	P	Pacemcā, tua,	57. f. 12, f
Opitulari, opem ferre,	105, m	Pacta pecunia conducere aliquem,	105, p
Oportet esse gratum adversus benemeritos,	17, m	Paginula,	4, m
Oppidō lutulenti calcei,	130, p, 152, m	Palamedes Nauplij filius, inventor alex.	203, m
Opplere aures alicujus vaniloquentiā,	128, f	Pallium, palliolum, palla quid?	6 p
Opprimere os,	8, f	Pallula bombycina.	217, m
Optare curare suos erudiri liberos,	3, m	Palnam cedere alicui.	146, m
Optimè, imò,	39, p	Palmares statux & cubitales.	218, m
Opus diuturnius,	144, p	Palmeta pentaria.	7, m
Opus testaceum,	101, f	Paniceæ quadræ.	178, p
Orare pro agere antiqui usurpant,	29, p	Panis primarius & candidus, secundarius	177, p
Oratores unde dicti?	ib. d;	Panis similaceus,	60, f
Orator & exorator differunt,	135, f	Papyrus tenuissima & subtilissima,	120, m
Ora vestisi,	153, f	Parare convivium,	179, m
Ordire, ego cæpta persequar,	142, p	Parcus,	180, p
Ornare convivium,	179, m	Parentheos nota,	125, m
Ornatus supervacaneus,	152, f	Parentibus dicenda	125, m
Orthographia, & quæ probatissima,	124, p	Parentum munus,	96, m
		Paria reponere.	76, m
		Parieti loqui,	27, p
			III. m
			Pax

Par impar ludere, ita ut scrobiculus humi fiat capax unius pugni virilis, altus mediocriter, ins Grublein werffen.	92. f	Penetralia templi & adyta,	216. f
Parochus, parœcia,	222. p	Peragere rem divinam, non facere Missam,	220. m
Par pari referre,	33. m	Percontarialiquem,	63. m
Partes interrogandi ac respondendi sumere.	171. p	Perduellisquis, & perduellio?	25. m
Parvissimi pili,	115. m	Peregrè abeunti & redeunti bene precâdi formulæ,	207. p
Parùm bene,	105. m	Periclitari ingenium & progressus alicujus,	96. p
Parùm religiosi adolescentes,	154. m	Per imprudentiam,	30. m
Pascuntur somno pigri.	129. m	Periscelides,	153. p
Patera, phiala,	180. m	Permittere aliquem in fidem ac potestatem alterius,	3. p
Pati molestè, agrè, indignè, graviter,	134. f	Pernicies vini lymphæ,	69. p
Patre secundo,	110. p	Perniciosissimi pueri in schola qui sint?	17. f
Patris germani officium,	98. p	Perniciter,	154. m
Patrocinatur hoc tibi parùm.	86. p	Perpetuitas studiorum,	110. p
Paucis exequi, & similes modiloquendi.	101. p	Perquàm scitus puer,	9. m
Paulum momentum,	88. p	Per somnium,	31. m
Peccare in plurimis.	146. m	Per tuam te misericordiam oro,	85. m
Peccatorum genera tria,	85. m	Perversè de aliquo existimare.	30. m
Peccatum idem peccare,	15. f	Pervicacia,	125. f
Peccandi modus,	162. m	Pervidere sua, id est, non videre,	211. p
Pectinis radij majores,	66. p	Pertexere telam,	133. p
Pedem extra urbem non ponere,	108. f	Pertinaciam adhibere,	106. m
Pemma, placentæ genus,	143. p	Petere & poscere aliquid de aliquo differunt,	145. p
		Petitio lusus,	132. p
		Phron-	

Phrontisterium, 104, p
 Piaculo obstriagi, 105, p
 Pictura nitida & collustrata, 117, p
 Pigritia ipsa Reipub. predi-
 gium, publicæ pestes so-
 ciorum, provlaciarum va-
 stitates, 160, p
 Pij adolescentis signa, 62, f
 Pileus, & pileum, 147, m
 Pileus sericus, 153, m
 Pirillare, 180, m
 Placido somno defungi, 50, m
 Plumbarius, plumbare, plum-
 batura, 160, m
 Plumbeus, id est, indoctus, 160, m
 Plutarchi dictum de victoria, 169, f
 Pocillator, 179, p, 180, m
 Pocula crystallina, argentea, 177, f
 Poëta elegiacus, id est, Ovi-
 dius, 181, m
 Poëtarum bene præcandi for-
 mula, 210, m
 Poëta Satyricus, id est, Hora-
 tius, 70, m
 Pollicemur spontè, promitti-
 mus rogati, 103, m
 Pollere memoria, 43, m
 Pollubrum, 163, m
 Poma vecantur generatim
 fructus arborum omnes ad
 esum apti, & pometa, Po.

maria quæ? 7, f
 Pomeridiana hora, 56, p
 Ponamus fieri, 49, m
 Ponderosa ratio, 120, m
 Pondera horologii sursum re-
 vecare, 150, p
 Ponere in quæstione, 121, m
 Ponere vestimenta ad cuban-
 dum, 154, f
 Poplites modicè curvare, 56, m
 Porridge protinus 86, p
 Portentum, 167, m
 Posita verecundia, 141, f
 Post hominum genus natum, 48, p
 Postquam luxerit, 101, m
 Potionis condimentum sitis, 191, f
 Prædentibus & cœnantibus
 quomodo bene præcan-
 dum, 207, f
 Præsum ire, 63, f
 Præceptor pueros dociles ad
 morigeros amat. uicè, 2, f
 Præfectus horologio, 150, p
 Præmia non ante, sed post la-
 borem veniunt, si justè ve-
 niunt, 142, p
 Præparare calamus, 116, m
 Præsagium nomen indere ali-
 cui, 3, f
 Præsentis & probata pecunia, 22, m
 Præsidium quid? 141, f

I N D E X.

Præstantia alterum relinque- re,	27. f	Preborum familiaritas,	70. p
Præstare aliquid.	136. m	Processum efficere,	121. p
Præstare damnum.	165. m	Predire foras,	2. f
Præstat carere liberis, quam eos non habere quam præ- stantissimos,	53. p	Prodire in medium,	168. m
Præstat vinci dolis, quam vincere.	190. f	Prò dolor,	150. p
Præstigator.	142. m	Pro eo ac debes, es mihi cha- rissimus,	78. m
Præstò sum.	77. f	Professus, ne otiosus dies,	159. m
Præter decorum,	161. m	Proficisci ad quietem capess- endam,	56. m
Præter morem maturius.	7. m	Profundere se,	195. p
Prætendere culpam figmento	111. p	Progressio discendi ad virtu- tem,	54. p
Prætuo sordet.	12. m	Prohibere à se vim,	151. f
Præcationibus operam dare è libello.	213. m	Projecta collaria super oram vestis.	153. f
Præcatio solemnis.	154. m	Prolixius Iliade.	142. m
Premere quid sit.	25. p	Pro more non habere,	37. f
Premi penuriâ chartæ	104. m	Promptè recitare.	38. m
Pretium tibi Deus largè cu- mulatèque persolvat.	3. m	Pronuntiare falsum de ali- quo.	46. m
Prima & ultima platea.	121. m	Promus condus.	279. m
Primoribus extremis digitis.	ibid.	Pronus.	171. p
Primum locum amicitiae te- nere apud aliquem.	4. m	Propemodum perfectè.	10. m
Principiis obsta, serò medici- na paratur.	83. p	Properè afferre.	64. m
Privare se fructu magnarum utilitatum.	14. m	Propendere nimis contra rem aliquam.	91. f
Probarus adolescens,	108. m	Propinanti bene precari.	208. m
Probarus calamus,	31. p	Proripere se cubili.	146. m
		Proripere se furtim ex loco a- liquo.	211. p
		Prorogatur tempus.	146. m
		Proseminatus ex optimis.	70. f
		Pro-	

Prototypon,	11, m
Provinciales qui?	184, m
Provocare aliquem ad certamen,	28, m
Pueri cur diu dormiant?	58, m
Pueri diligentis & negligentis descriptio.	15, p
Pueros in metu virgarum esse haud inutile est,	4, m
Puer plenus ineptæ curiositatis	85, f
Pugnus, & palma, contraria.	25, m
Pulchrum facinus diligentis pueri,	38, p
Pulvisculus.	62, m
Punctum temporis.	206, m
Purgare se.	100, m
Pythagoræ symbolum.	164, m

Q.

Quæ ante accubitus	181, p
Quærere lucellum,	198, p
Quærere tanquam aciculam,	24, p
Quærimonia, querela, querelus.	150, p
Quæritare sursum ac deorsum cursitando.	176, m
Quæstus sordidus.	80, p
Quali tu me ingenio arbitrare?	74, m
Quàm adhuc malè, tam posthac bene?	75, m
Quàm maturrimè.	38, p
Quàm mox cubile adscendo,	

tam mox semnus me com- p'ectitur,	56, m
Quasi si quid pertransennam inspicerem,	13, f
Quatere caput,	163, p
Qui crebrò ludit non indiget ludo.	194, f
Qui cum, id est, cum quo,	28, p
Quid est negotij, quamobrem me velis?	97, f
Quid est, quod obtinere ge- stis?	132, f
Quid habes me monere? mi- hi dicere?	108, m, 72, f
Quid ita non?	117, m
Quid ita verò?	78, p
Quid nugarum?	195, f
Quid si cælum ruat?	90, m
Quid tibi ista percontatione vis?	104, p
Quid tu nunc mihi auctor es?	ibid,
Quid venis?	3, p
Quiescere usque in lucem,	56, f
Quiescere quid?	58, m
Quies ei dulcis? qui multum laboravit.	193, f
Quietorem animum in me accipe,	229, m
Quieti tradere corpus,	166, m
Quiritari.	150, p
Quo argumento ist huc?	68, m
Quod acciderit, patienter fer- to,	17, m

Quod Divi, Divæque aver-
tant. 74, m

Quod in animo sobrii, hoc in
ore ebrii, 69, p

Quomodocunque, 52, m

Quomodo nunc est, 50, m

Quò pedem, 195, m

Quo pignore certas mecum?
96, m

Quoquo modo aliquem cer-
tiorum facere, 110, m

Quoquo modo formas littera-
rum pingere, 2, m

Quotum intra diem?
R. 11, p

Rabies, rabiosus, rabiosulus,
50, p

Rapere se. 6, m

Rapitur mens ad res humiles.
167, p

Rastellum calami, 115, p

Ratio sumptuaria, 69, m

Recipere alicui, 144, f

Recipere se ad libros. 154, m

Recreare somno, 109, m

Reculasse lautius cibi genus
aut falerni loco aquam bi-
bisse non poeniteat. 185, m

Redacti ad incitas qui? 33, m

Reddere aliquem ignavissi-
mum, 17, f

Reddere aliquem despicabi-
lem, 141, m

Reddere è memoria, 222, f
49, m

Reducto capite accersere ali-
quem, 173, p

Referre gratiam, 144, f

Referre in chartaceum libel-
lum, 136, f

Referre memoriter, 38, m

Refert mea, tua, 48, m

Refici citra satietatem. 186, p

Refigere, 170, f

Refugere aliquid, 212, m

Refugiendum imperitiori à
ludo, 197, f

Regulam applicare, 120, f

Religio, 57, f

Relaxare se occupationibus,
204, m

Rem factam habere, 134, p

Rem in medio relinquere,
205, f

Remis ac velis fugere, 198, m

Remissio animi, 133, m

Remotus sum ab erratis, 211, f

Remove mensam, 65, p

Rem solvere, 14, f

Rem suam facere melius cu-
lam, 130, f

Remunerari aliquem hono-
rario, 11, p

Reparare vires fessas, 133, m

Reparatus animus ad gravio-
ra, 200, p

Repetere somnum, 160, m

Reposcere ab aliquo poenas
quàm atrocissimas, 136, f

Res ad epulandum exquisitæ,
192, f

Re-

Resecare ungues cultello,	174, p	Salis modius,	73, m
Res, facultates, bona fortunæ,	106, p	Salva res est,	107, f
Res me feliciter non eunt,	75, p	Salutandi obvii,	83, f
Retexere telam,	133, p	Salutem precari,	60, m
Reum aliquem facere, id est,		Salutatio matutina, jentaculum,	39, m
accusare,	28, m	Sambuca & Sambucus,	42, m
Revocare alicui in mentem,		Sapientes plerumque minimi cibi sunt,	189, p
	136, f	Satiare desideria naturæ,	192, m
Rhonchi,	158, m	Satiari divos precando,	64, p
Ridere & irridere quid?	50, f	Satis prosperè, & ad voluntatem,	74, p
Ridere effusè, risus solutissimus,	68, m	Satis superque lusum est,	55, m
Riscus,	162, m	Sat vocis est,	159, p
Risu pænè emoriens,	22, f	Scalpere caput,	159, m
Rituales libri, non Agendæ,		Sacrificatores,	154, p
	217, m	Scatere ulceribus,	214, p
Rogare & orare,	3, m. 113, f	Scatet elegantius epistola,	104, m
Romanè ac propriè loqui,		Scirpeum cacaparasma,	162, f
	199, m	Scopulæ vestiariæ,	168, m
Rudimenta fidei interpreta- ri,	166, m	Scriptitare,	125, f
Rugata linea,	153, m	Sculptores, scalptores, ibid,	f
S.		Scurrilibus jocis abstinere,	23, m
Sacramentum quid?	89, m	Secare in frustra bipenni,	141, p
Sacrarium,	216, f	Secedere in locum solitarium,	137, m
Sacris operari,	221, m	Secernere utilia à damnis,	87, m
Sacra virgo, non vestialis,	41, m	Secundum Deum,	52, p
Sacerdotis officium,	219, f		
Saga gausapina,	154, m		
Sal coctuscum in pila,	177, p		
Salina,	183, m		
Salmones,	176, p		

Sedatus & quietus animi status,	72, m	Sollicitudini, hoc est, nemini,	192, p
Sermones miscere, cadere,	21, f, 43, m	Solum planissimum,	94, m
Sermunculos serere,	15, f	Solutæ scholæ,	12, f
Serpens Epidaurius,	220, m	Somniculosissimus,	109, f
Serum lactis, Buttermilch,	143, p	Somniculus illum corripuit,	149, p
Serus in ludū adventus,	128, p	Somni mancipium,	51, m
Se se vestibus exuentes, preces ante somnum,	151, m	Somni mancipium,	131, m
Sessitandum totas quinque horas in schola,	149, p	Somno approbè irrigatus,	160, m
Siccine hoc fieri?	154, m	Somno confopitus,	57, p
Sidus, stella, astrum,	40, m	Somnus in Gymnasio,	48, m
Sigillaria quæ sunt?	218, p	Somnus puerorum amantissimus,	56, m
Silentium & attentio,	13, m	Sopori placidè indulgere,	130, m
Silentium ediscere,	21, p	Soper irrigat fessos artus,	142, p
Similago Semelmel,	221, m	Sopor obtegere oculos pro-	56, m
Similis illius,	52, p	perat,	12, m
Simpulum seu ampula,	214, f	Sordes præ tuo,	182, m
Simulacra, sculptilia,	221, f	Sorditati digiti,	80, f
Simulare,	21, p	Sordidus, sordet præ avaritia,	168, f
Simulare, dissimulare & simulare differunt,	139, m	Sorditudo,	51, m
Si superavero,	67, m	Sortes strident clarius, quam mures,	205, p
Sita est res tua pessimo loco,	170, f	Sorsipes,	52, f
Smigma,	163, f	Spargere suffitū thuris,	178, m
Socordia, socordior,	17, f	Spectacula & spectamenta,	81, m
Socratis dictum, meliores esse, qui acciperent, quàm qui facerent injuriam,	196, f	Spectati doctrina,	105, p
Socratis temperantia,	191, m	Spera-	
Solemne suum tenere,	98, f		

Sperare mitiora,	17, m	Subjicere alicui.	132 m
Spirare balsamum,	152, m	Subjici virgarum penis,	197. m
Spiritum ducere, trahere, retinere, translate pro audacia, & animi elatione,	96, m	Subire alicui auxilio,	152, p
Spissum atramentum, subalbidum,	113, f	Sublegere aliquid alicui,	162, m, 47, f
Spoda stridet,	162, f	Subligaculum,	22, f
Spondeo firmiter,	107 f	Subligare,	152, p
Sponsionem facere,	131, m	Sublimè tollere,	214, m
Sponsione non magna ludendum,	109, f	Sub manus succedunt res parum rectè,	73, f
Sponte sua,	49, p	Subolere,	132, p
Stactæ stillantis myrrhæ liquor,	156, m	Subrusticum,	181, p
Stannæ quadræ,	176, f	Subsidium quid?	141, f
Statæ preces,	64, m	Substernere membranam,	120, m
Stata hora expergisci,	128, f	Substratorium,	218, m
Sternere mensam,	68, m	Subucula,	151, m
Sternutanti quomodo bene precandum?	208, m	Subvenire recitantibus,	17, f
Stigmaticus toto corpore,	254, p	Subuculus,	23, p
Stimulat te invidia,	146, p	Sudariola tenuissima tela, perque angulos acu picta,	153. m
Stipem petere, cogere, colligere,	33, m	Sudore diffluere,	95, m
Stipendium numerare,	22, m	Suggerere recitantibus,	16, f
Stragula vestis splendidissima,	154, m	Suggestio,	ibid, m
Stragulum attrahere ad se,	169. m	Summissè petere,	32 m
Stramentitia culcitra,	163, p	Summissa voce.	268. p
Strictim ac summatim,	193, m	Sumptum faciat oportet, qui querit lucrum,	69, m
Subjicienda græta, cum latina desunt,	42, f	Sumptuosus,	ibid,
		Suppedaneum & quid?	63. m
			218. m
		Suppetunt sumptus in ludum,	196, m
			Sup

Supplicio aliquem prosequi,	50, m	Temperare sibi ab iracundia,	17, p
Suppone sinistra ferulæ,	23, f	Temperatæ gracilitatis.	115, p
Sura,	81, m	Temporiùs,	34, f
Surdo fabulam,	111, m	Tempus & modus ludendi,	193, m
Surrigere caput,	130, m	Tempus otio conterere,	85, p
Surripere aliquid alicui,	45, m	Tenaces ac sordidi.	80, m
Surripere alicui opellâ,	107, m	Tenere,	61, p
Suspendere naso,	22, p	Tenere aliquem manifestum mendacii,	110, m
Suspenso naso aliquem irridere,	ibid, m	Tenere idem institutum,	171, m
Suspiciari sinistrum,	132, m	Terere somnum, risum,	160, 8, m
Susplicere in cælum,	94, m	Teneritudo,	98, m
Suspicionē se exsolvere,	182, p	Tenet sua ut qui perfectissimè,	38, m
Suspicio non adest,	189, p	Tenetur utroque peccato,	13, m
Suspiciosus,	181, m	Tenores qui,	127, m
Sustinere agrè, molestè, graviter,	134, f	Tenuissimo tone loqui,	14, m
Susurrus, susurro nomen & verbum, susurratio,	170, p	Tenuitas memoriz,	30, f
Surura,	59, m	Terra mollis & argillacea,	91, m
T.		Teruntij aliquos,	165, m
Tam mea, quàm tua causa volo,	174, m	Testem DEUM laudare,	189, m
Tantumne est,	22, p	Testimonium alicui denuntiare,	221, m
Tapes,	163, m	Testudo,	147, m
Telam pertexere & retexere,	133, p	Thoraci subligare caligas,	164, m
Tegumenta.	154, p	Thorax	
Temeraria suspicio,	45, m		
Temerarii & audaces differunt, sicut temeritas, & audacia,	175, m		
Temperantia in victu,	122, f		

Thorax quid , thoracatus,	61, m	Transfundantur morbi alio-	
		rum in alios	78, m
Thorax simplicius,	59, m	Transige , quod constitutum	
Thurribulum quid ?	219, f	habes,	2, m
Thus adolere , sacerdotis est,		Trecenta , latinis magnum	
	ibid,	numerus sonant,	92, m
Tibia quid & tibialia ?	16, m	Tribunus pedicularis.	171 p
Tibialium paria duo,	153, m	Triclinium evertere scopis.	
Tibi est in manu,	58, f		176 m
Tibi hoc vitium est,	148, m	Trulla cuprea,	177, f
Timore expeditus, id est, so-		Trutta,	176, p
lutus, vacuus,	105, f	Tubis canere.	23, m
Titivillitium,	220, m	Tui arbitrij , tuæ potestatis,	
Tollere aliquid secum,	2, p		58, f
Tollere cachinnum,	83, f	Tumere,	92, m
Tomentum,	33, m	Turbas eicere.	13, m
Toreymata,	178, m	Turbo è buzo , corneus.	94, p
Torviter intueri aliquem,		Turbulento animi motu ab-	
	172, m	stinendum inter luden-	
Tota mihi dormitur hyems ,		dum,	194, m
&c.	128, m	Turbulentus & segnis.	4, m
Toto pectore ad lulum in-		Turgent oculi,	128, m
cumbere.	195, m	Turunda panis Amilacei,	60 f
Tractabilior factus.	71, m	Tute aptus es ad istam rem,	
Tractibus literarum assuesce-			152, m
re.	10, f	Tutelam ianuarum gerere.	24, m
Tradere curas in mare Creti-		Tyrocinium ponere,	8, f, 101
cum,	183, m		m
Trapezita.	65, m	Typis impressum.	4, m
Tranquillare aliquem.	139, m	Typographium,	126, m
Tranquillus puer.	52, f		V.
Transenna quæ sit ?	15, m	Vacare culpa magnum est so-	
Transferre animum ad Deum,		latium.	116, m, 211, f
	159, m	Vocatio,	110, m
			Vacil-

I N D E X.

Vacillant versus,	104, m	Versus paribus intervallis,	117, p
Vacillare pedibus,	173, m	Verticuli, die Nägel damit die	
Vacillat manus,	115, m	Saiten gespannt oder abge-	
Vacuas aures adhibere,	79, f	lassen werden.	43, m
Vah consilium callidum,	27, m	Vespertilioes lucem indi-	
Valida vis verborum est,	74, m	gnantur,	161, m
Validius optare,	153, m	Vestes Sacerdotis describun-	
Valvæ quæ?	170, m	tur,	216, m
Valvas occludere,	154, m	Vestiarium, locus est, ubi se	
Vaniloquentia,	128, f	vestiunt Sacerdotes,	29, f
Vapulare liberaliter,	49, 88, f	Vestientes se & reliqua per-	
Vas refrigeratorium,	177, f	agentes,	161, m
Vbi sudum erit,	168, m	Vestimenta purgare à Pulve-	
Velitatio veles,	26, m	ribus,	93, m
Vellicare aliquem,	48, m	Vestium luxus vituperatur,	
Venæ unde dictæ?	29, m	munditia laudatur.	164, m
Vendicare locum alienum,	20, m	Vetustare contritum prover-	
Venientibus annis	103, p	bium,	133, m
Venter collativus,	167, m	Vibices virgarum,	151, f
Ventosum quid?	175, p	Vicissitudo in rebus necessa-	
Verbum dare alicui,	129, f	ria,	132, p
Verbum verbo,	137, p	Videre me somnum haud fi-	
Verecundiæ rationem ducere,	168, p	nebat,	109, f
Vereor, ut illi persuadeam,	105, m	Vigilantissimum præstare a-	
Verticula setacea,	168, m	liquem,	130, f
Verna, vernaculum, vernile-		Villos decerpere de pileo,	
vernilitas, verniliter,	164, f		172, m
Versale Virgilium,	213, f	Vindicati à sempiterna mor-	
Versat animum meum hæc		te,	157, f
cura assidue,	10, p	Vindicta à tergo, supra caput,	
Versatile caput habere,	212, m	ante oculos est,	49, m
Versipellis quis,	ibid.	Vivum cibarium,	178, m
		Vinum doliare,	69, p
		Vinum	

Vinum fugiens, dubium, acescens, honorarium, falernum, creticum,	178, f	Vix sum apud me præ gaudio,	54, f
Vinum generosum, hornotinum, unius anni, fugiens quid?	68, f	Vlcisci aliquem, duplicem sensum habet,	19, p
Virgas pertimescere,	2, m	Vmbra anni,	62, p
Virgis aliquem tangere usque ad necem,	21, m	Vmbra scarabæi,	220, m
Virgula divina adipisci quid?	11, f	Vincinuli,	163, m
Virilem togam induere,	187, m	Vnguem latum non excedere,	71, f
Virtutis & voluptatis descriptio,	119, f	Vocare aliquem in crimen,	45, m
Virtutes in teneris,	31, f	Vocare aliquem in reprehensionem,	125, f
Visere saltatorum choros,	86, m	Vociferatio crebra,	130, m
Visitare, & visitare scholas, barbara sunt,	8, f	Vola quid?	92, f
Vitanda parva, si velis maiora effugere,	83, p	Voluntas laudabilis incensa desiderio iustissimo atque præclarissimo,	78, p
Vitellius & Maximus, Imperatores intemperantes,	190, f	Volupe, quid?	136, p
Vitia à vitiosis, virtutes à virtute præditis discuntur,	71, p	Voluptas Epicuri summum bonum,	196, p
Vitula quæ?	202, p	Volutare se,	154, m
Viva vox magis nos efficit, quàm lacta in libris, & muta,	126, m	Vomitu onus rejicere,	191, p
Vivere patriis moribus,	79, m	Voti compos fies,	11, p
Vivere secundum doctrinam Catechismi,	213, p	Urbanus cum his, urbani nihil habes,	23, p
		Vrceus,	178, m
		Vsque ad primam faciem,	188, m
		Vlique & usque molestus ero,	49, p
		Vstulandus liber,	87, m
		Vsucapio quid?	44, m
		Vsurpare,	ibid,
		Vsuve-	

I N D E X.

Vfjuvenire.	118. p	Vvarum differentia.	72. m
Vt mea est memoria.	171. m	Vxorem ducturo domũ quo.	
Vt pueritiæ mos fert.	4. m	modo beae precandum.	190. p
Vt ferox suo indicio fe præde-			
re.	51. p	Z.	
Vvâque conspectâ livorem		Zona, zonarius	157. p
ducit ab uva.	70. m	Zonula.	50. m

FINIS INDICIS,

Pontanus, Jacobus,

Progymnasium latinitatis sive dialogorum volumen

Dilinga 1712

L.lat. 648

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10586298-9

VD18 14536579-003